

MAAILMAN PARAS MAA

EVA:n kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2011

Ilkka Haavisto – Pentti Kiljunen

www.eva.fi

EVAn kotisivuilla raportteja, puheita ja
artikkeleita suomeksi ja englanniksi.
Raportit ovat ladattavissa EVAn kotisivuilta.

Kustantaja: Taloustieto Oy

Kansi: Antti Eklund

Painopaikka: Unigrafia Oy, Helsinki 2011

ISBN 978-951-628-517-0

Esipuhe

Kun amerikkalainen aikakauslehti Newsweek syksyllä 2010 julisti Suomen ”maailman parhaaksi maaksi”, monet näkivät sen todistuksena pohjoismais-suomalaisen yhteiskuntamallin ylivoimasta, toiset pitivät vertailua turhana viihteenä. Tulos otettiin vastaan suomalaisella pidättyväisyydellä, hiljaisen tyytyväisesti.

Maailman parhaalla maalla on ratkottavanaan huomattavia taloudellisia ongelmia: kestävyysvaje ja työurakysymykset, julkisen sektorin paisuminen, euroalueen kriisi ja epäilyt sen yhtenäisyydestä.

Ikään kuin tässä ei olisi tarpeeksi, ongelmia ratkaiseva poliittinen koneisto yskii itsekin. Vaalirahaskandaalit söivät politiikan uskottavuutta ja populistiset äänenpainot ovat koventuneet. Eduskuntavaalien alla politiikka on uusjaossa, kun perussuomalaisten kannatus on noussut vanhojen suurpuolueitten rinnalle. Millä odotuksilla Suomi käy vaaleihin ja mitä se odottaa uudelta hallitukselta?

Euroopassa ongelma on myös moraalinen – missä määrin mallioppilaiden on maksettava asiansa huonosti hoitaneiden laskuja? Onko eurooppalainen yhteistyö Suomen menestyksen tae vai sen rasite?

EVA:n arvo- ja asennetutkimus on kansallinen lämpömittari, joka mittaa sitä levollisuutta tai levottomuutta, jolla suomalaiset suhtautuvat muutoksiin poliittisessa ja taloudellisessa ympäristössä. Tämänkertaisen tutkimuksen keskeisiä kohteita ovat juuri vaalikysymykset ja EU.

Molempiin kysymyksiin suomalaiset suhtautuvat silmiinpistäväällä viileydellä. Jos joskus todellinen uutinen sisältyy muutoksen vähäisyyteen, niin tämä voisi olla se kohta. Maailman paras maa ei hötkeyle.

Raportin ovat kirjoittaneet Ilkka Haavisto EVAsta ja Pentti Kiljunen Yhdyskuntatutkimus Oy:stä, joka vastaa myös aineiston keruusta, tilastoanalyysistä ja tulosgraafikasta. Aineiston tulkinnessa on avustanut Julia Jansson. EVA:n puolesta esitän kaikille parhaat kiitokset.

Helsingissä 15. maaliskuuta 2011

Matti Apunen
Johtaja
EVA

SISÄLLYS

ESIPUHE

1	JOHDANTO	7
2	SUHTAUTUMINEN POLITIIKKAAN	9
2.1	Ilmassa protestin virettä	9
2.2	Kenen hallussa valta oikein on?	16
2.3	Mahtava media	25
2.4	Määräilevät markkinat	28
2.5	Missä EU, siellä Suomi	31
3	VAALEJA KOHTI	39
3.1	Evästyksiä seuraavalle hallitukselle	39
3.2	Usko muutokseen kasvaa	48
3.3	Millä perusteella edustajat valitaan?	54
4	MAAILMAN PARAS MAA?	64
4.1	Suomi peilin edessä	64
4.2	Kestääkö suomalaisuuden onni?	70
4.3	Jo riittävän vauras maa?	75
4.4	Ympäristöhuolessa hälventymä	81
4.5	Alati terävöityvät maahanmuuttoasenteet	86
5	HYVINVOINTI JA TYÖ	91
5.1	Hyvinvointivaltio muutospaineissa	91
5.2	Lisää työtä yhteisen hyvän eteen	102
5.3	Kansan verouudistus	111
5.4	Kuka luo työpaikat?	122
6	ASENNEILMASTON PERUSULOTTUVUUDET	131
6.1	Siirtymät asenneavaruudessa 1984-2011	131
6.2	Väestöryhmien asenne-etäisyydet ennallaan	135
	TAUSTATIETOJA TUTKIMUKSESTA	139
	LIITE: KYSELYLOMAKE VASTAUSJAKAUMINEEN	142

1 Johdanto

Jos kansainvälisiin vertailuihin on luottamista, saa maamme seuraava hallitus johdettavakseen maailman parhaan maan. EVAn neljästoista kansallinen arvo- ja asennetutkimus kertoo, millaiseksi suomalaiset itse punnitsevat vaaleihin valmistautuvan kotimaansa kunnon.

Käsillä oleva tutkimus pureutuu erityisesti siihen, kuinka tämän hetken poikkeuksellisen kiinnostava poliittinen tilanne heijastuu suomalaisten käsityksiin politiikasta. Se luotaa myös suomalaisten yhteiskunnallisten asenteiden ja arvostusten muutoksia, jotka saattavat osaltaan selittää myös viimeaikaisia poliittisia muutoksia. EVAn tutkimusten yli neljännesvuosisadan mittaisen taipaleen varrelta kerääntynyt tutkimustieto tarjoaa välineet kehityksen tarkasteluun myös pidemmällä aikavälillä.

Poliittinen vieraantuminen on edelleen vahvaa, mutta myös kiinnostus politiikkaan kasvaa. Puolueiden koetaan olevan etäällä tavallisen ihmisen ongelmista. Näin on ollut aina ennenkin, mutta nyt ilmassa on selviä protestin merkkejä. Vieraantumisen ohella on vahvistunut myös kiinnostus politiikkaan ja usko mahdollisuuteen muuttaa politiikan suuntaa vaalien kautta.

Kansan protesti ei kohdistu pelkästään politiikkaan. Ulkoparlamentarisilla tahoilla katsotaan olevan liian paljon valtaa poliittiseen päätöksentekoon. Poliitikkojen moraalialueita epäillään ja journalismin puolueettomuus kyseenalaistetaan. Vaaleissa päättäjiksi pyrkiville asetetaan kovat kelpoisuusehdot. Kun suomalainen valitsee kansanedustajaa, tärkeimmät valintakriteerit ovat rehellisyys, asiantuntevuus ja rohkeus.

Kansan oman asialistan kärjessä ovat työttömyys ja köyhyys, valtiontalous ja terveydenhuolto. Poliitikoilta ja puolueilta kaivataan selkeitä asialistoja. Vastuullinen valtiontalouden hoito on politiikan nouseva trendi. Kriittisyys kehitysapua ja maahanmuuttoa kohtaan on kasvussa.

Suhtautuminen EU:hun ei juuri ole muuttunut. Euroopan ja euro maiden talouden tilasta huolimatta EU-vastaisuudella näyttäisi olevan vaikea voittaa vaaleja. Vaikka euro on kokenut kovia, senkin suosio on vähentynyt vain verraten vähän.

Verotuksessa kansa haluaisi mieluummin alea kuin kiristyksiä. Hyvinvointivaltiota kannatetaan, mutta palveluja ja tulonsiirtoja halutaan kohdentaa voimakkaammin niitä eniten tarvitseville. Tämä haastaa pohjoismaisen mallin. Työurien jatkaminen sopii, mutta lähinnä vain vapaaehtois pohjalta. Usko työntekijöiden ja työnantajien yhteisiin intresseihin on ohutta.

Asenteet ympäristönsuojelua kohtaan ovat aiempaa vaisumpia.

Puhe ilmastonmuutoksesta ei enää herätä hysteriaa. Talouden kasvun herääminen on herättänyt jälleen talouskasvun kritiikin. Kaipuu menneeseen aikaan on laajaa, ja tulevaisuuden näkymät ovat utuisia.

Kansa epäilee ns. markkinavoimia, mutta arvostaa yrittäjyyttä.

Markkinatalouden toimivuus mietityttää monia. Huoli eriarvoistumiskehityksestä on laajaa, joskaan ei lisääntyneitä. Yrittäjyyttä pidetään arvossa ja yrittämisellä vaurastumiseen suhtaudutaan melko myönteisesti.

Henkisesti Suomi ei ole jakautumassa kahtia. Tutkimus osoittaa, että suomalaisten asenteissa ei ole tapahtumassa polarisaatiota. Eri ikäryhmien, sukupuolten ja sosioekonomisten ryhmien asenteet eivät ole loitontuneet toisistaan.

Kun elinolojamme ja yhteiskuntamme toimivuutta arvioidaan kansainvälisesti, kuva maastamme muuttuu suuresti. Jurnutus jää pois ja surkeus vaihtuu suitsutukseksi. *Finland – It works.* Maailman paras maa – ainakin melkein.

2 Suhtautuminen politiikkaan

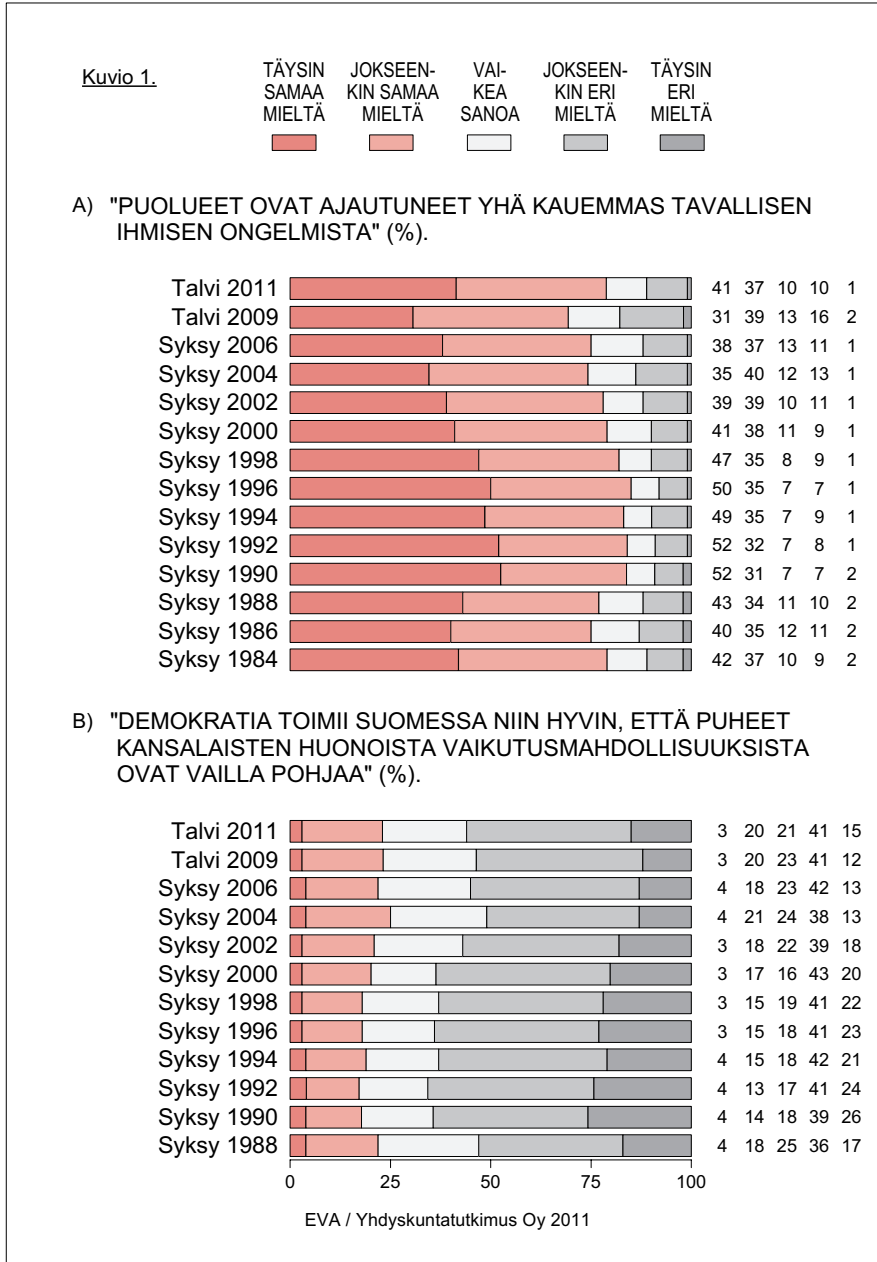
Raportin ensimmäinen pääluku käsittelee suomalaisten politiikkasuhdetta. Tarkastelun kohteena on koko poliittis-hallinnollinen järjestelmä: sen toimivuus, demokratian toteutuminen, poliittinen kiinnittyminen, osallistuminen, valta ja vaikuttaminen. Vaikka politiikan käsite on nykyisin monin tavoin rasitettu – sillä on julkisessa kielenkäytössä usein jopa avoimen negatiivinen merkityssisältö – se on silti kiistatta yhteiskuntakehityksen keskeisin ohjauspyörä.

Viime aikoina politiikan painoarvo on entisestään noussut usean tekijän yhtäaikaisesta vaikutuksesta. Merkittävin tekijä on taloustaantuma ja sitä seurannut julkisen talouden ahdinko. Vaikeisiin ongelmiin vaaditaan nopeita, tehokkaita ja oikeudenmukaisia ratkaisuja. Nämä on tehtävä kriittisen kansalaismielipiteen, sitä ruokkivan median, markkinavoimien ja työmarkkinavoimien puristuksessa. Poliittisten toimijoiden osa ei ole helppo. Alinomaisena uhkana on joko äänten, rahojen tai yhteiskuntarauhan – pahimmillaan näiden kaikkien – katoaminen. Poliittisen päätöksenteon lähitulevaisuuden tehtävä, niukkuuden jakaminen, jota ongelmien voittaminen ainakin tilapäisesti edellyttää, on osoittautumassa paljon työläämmäksi kuin perinteinen vaurauden jakaminen.

2.1 Ilmassa protestin virettä

Perussuomalaisten rakettimainen nousu suurten puolueiden seuraan viimeaikaisissa puolueiden kannatusmittauksissa on tulkittu laajojen kansanosien väkeväksi protestiksi politiikkaa, valtaapitäviä puolueita ja poliitikkoja kohtaan. Perinteinen puolueiden kannatusmuutosten prosenttiyksiköiden ja niiden kymmenysten tarkkailu on muuttanut luonnettaan – nyt seurataan puolueiden äänestäjäkuntien uusjakoa, jonka lopputulosta kukaan ei tiedä.

Ilmiön taustalla oleva asetelma ei kuitenkaan ole uusi, saati vallan-
kumouksellinen. EVAn arvo- ja asennetutkimukset ovat yli nel-
jännesvuosisadan ajan kertoneet suomalaisten syvälle juurtuneesta
kriittisyydestä niin maamme poliittista päätöksentekojärjestelmää kuin

siinä toimivia henkilöitäkin kohtaan. Terve määrä kansalaiskriittisyyttä on toki välttämätön ja tärkeä osa toimivaa demokratiaa. Poliitikkojen ja puolueiden ohella suomalaiset ovat kuitenkin epäilleet myös omia vaikutusmahdollisuuksiaan ja vaaleissa äänestämisen mielekkyyttä. Tämä on viitannut vahvasti poliittiseen vieraantumiseen, tunteeseen, että osallistumisella kansanvallan käyttämiseen ei lopulta ole merkitystä – se ei kannata eikä hyödytä.

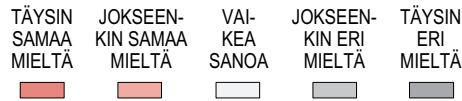
Yksi kansalaisten politiikkaa kohtaan osoittaman kritiikin kärjistä koskee puolueiden etäännyttämisestä asioista, joita kansalaiset pitävät olennaisina ja tärkeinä. Nyt liki kahdeksan kymmenestä suomalaisesta (78 %) katsoo puolueiden ajautuneen yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista (**kuvio 1a**). Väitteen kiistää vain yksi kymmenestä (11 %). Tulos on selvästi kriittisempi kuin edellisessä vuoden 2009 tutkimuksessa ja myös hieman kriittisempi kuin kahdessa sitä edeltävässä mittauksessa. Koko seuranta-ajan ylimpiin arvoihin uusin tulos ei kuitenkaan yllä. 1990-luvun lamavuosina ja välittömästi niiden jälkeen tulokset olivat hieman nykyistäkin tyyliä.

Samansuuntainen tulos saadaan myös demokratian toimivuutta koskevista arvioinneista. Vajaa neljännes (23 %) katsoo demokratian toimivan maassamme niin hyvin, että puheet kansalaisten huonoista vaikutusmahdollisuuksista ovat vailla pohjaa (**kuvio 1b**). Enemmistö (56 %) torjuu käsityksen. Pessimismi on aavistuksen verran laajempaa kuin edellisessä tutkimuksessa, palaten käytännössä edellisiä eduskuntavaaleja edeltäneelle tasolle. Yhdessä edellä kuvatun puolueiden etäännyttämisestä kansasta koskevan arvion kanssa tulos näyttäisi merkitsevän myös takaiskua lähes koko 1990-luvun alun laman jälkeisen ajan jatkuneelle ”politiikan paluulle”, millä on tarkoitettu suomalaisten poliittisen vieraantumisen vähittäistä lieventymistä.

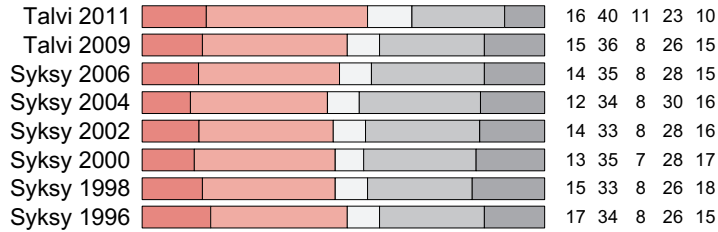
Kiinnostus politiikkaan kasvaa

Kaikki politiikkaa luotaavat mittarit eivät kuitenkaan osoita alenemaa. Useampi kuin joka toinen (56 %) ilmoittaa olevansa kiinnostunut politiikasta ja seuraavansa sitä aktiivisesti (**kuvio 2a**). Kolmannes (33 %) kiistää asian. Vertailu aiempaan kertoo kiinnostuksen kasvusta. Korkeintaan katseellaan politiikkaa seuraavien osuus on nyt pienempi kuin

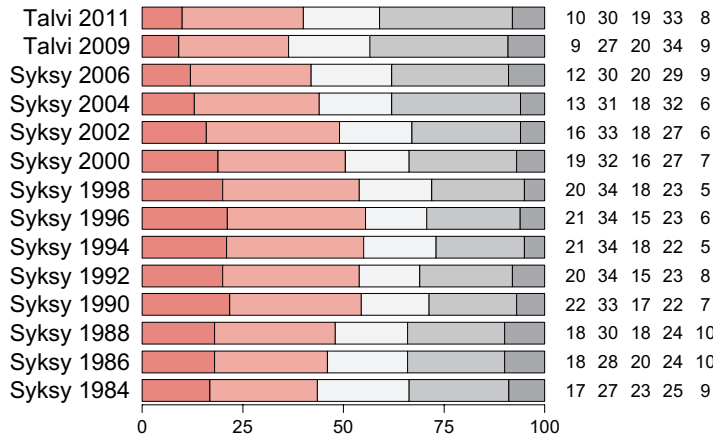
Kuvio 2.

A) "OLEN KIINNOSTUNUT POLITIIKASTA JA SEURAAAN SITÄ AKTIIVISESTI" (%).

B) "MIKÄÄN PUOLUE EI AJA JUURI MINULLE TÄRKEITÄ ASIOITA" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

kertaakaan aiemmin mittarin seuranta-aikana. Tämä saattaa kieliä nk. nukkuvien puolueen heräilystä ja yleensäkin edessä olevien vaalien herättämästä, tavallista suuremmasta kiinnostuksesta. Tulosta tulkittaessa on kuitenkin hyvä muistaa, että ilmaistu periaatteellinen kiinnostus politiikan seuraamiseen ei ole tae osallistumisesta, eikä siitä liioin seuraa, että suhtautuminen politiikkaan olisi niin sanotusti rakentavaa.

Kiinnostus politiikkaan vaihtelee melko voimakkaasti eri väestöryhmien välillä. Se lisääntyy vastaajan sosioekonomisen statuksen sekä iän nousun myötä. Nuoret, alle 25-vuotiaat erottuvat muista väestöryhmistä selvästi alhaisemmalla kiinnostuksellaan. Myös työntekijäasemassa olevien kiinnostus on merkittävän vaimeaa.

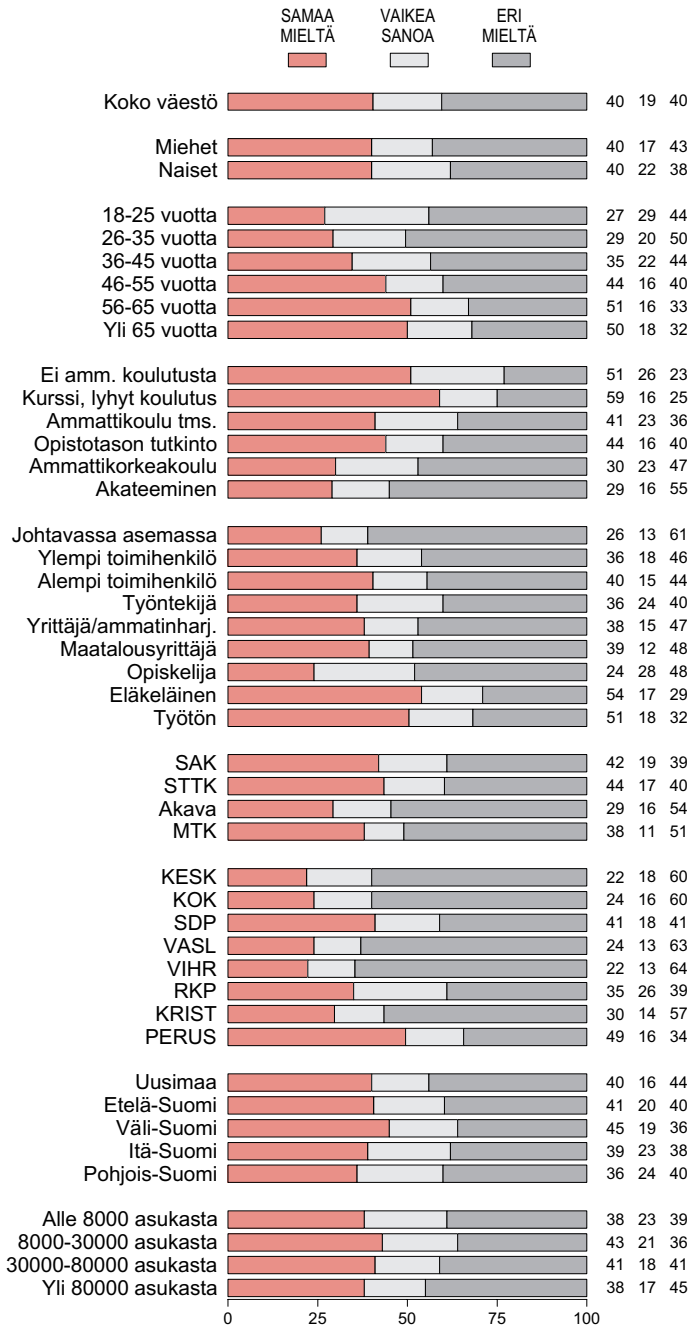
Kun kansalaisten puoluesuhdetta luodetaan henkilökohtaisella tasolla, löydetään lisää merkkejä poliittisen vireystilan noususta. Neljä kymmenestä (40 %) on sitä mieltä, ettei mikään puolue aja juuri heille tärkeitä asioita, mutta yhtä moni (41 %) kuitenkin ilmoittaa löytävänsä jostain puolueesta asioilleen ajajan (**kuvio 2b**). Kiinnittyminen puolueisiin on hieman heikentynyt edellisestä mittauksesta, mutta on toisaalta hieman vahvempaa kuin edellisten eduskuntavaalien alla. Koko aikasarja kertoo tässäkin yhteydessä kovimman kritiikin ajoittuneen 90-luvulle. Kun puoluepolitiikan ympärillä velloneet kohut ja negatiivinen julkisuus otetaan huomioon, ei uusinta tulosta voida pitää puolueille hullumpana. Itselle kelpaavan puolueen löytäminen on vaikeinta perussuomalaisten sekä SDP:n kannattajille (**kuvio 3**). Vaikeaksi henkilökohtaisen edunvalvojan löytämisen kokevat myös vanhimmat ikäryhmät, eläkeläiset ja työttömät.

Selkeitä asialistoja kaivataan

Kaiken kaikkiaan tulostulokokonaisuus on perinteiselle suomalaiselle poliittiselle ilmastolle epätyypillinen, sillä aiemmin toisiaan hylkineet politiikan kiinnostavuus ja poliittinen vieraantuminen ovat kasvaneet nyt yhtä aikaa. Ilmassa on protestin merkkejä. Aiemmin kansalaiset ovat olleet vieraantuneita puolueiden ja politiikan asialistasta. Nyt kansa näyttäisi ajattelevan, että puolueet ovat erkaantuneet liiaksi kansan asialistasta.

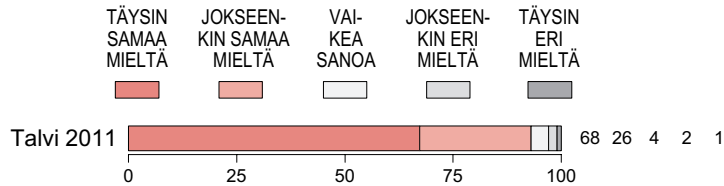
Kansan ja poliittisen eliitin välistä kuilua leventää osaltaan se, että keskusteluyhteys tulevan politiikan sisällöstä ei tunnu toimivan, sillä esille on tuotu ilmeisen vähän riittävän konkreettista keskusteltavaa. Käytännössä kaikki (94%) edellyttävät, että poliitikkojen ja puolueiden tulisi kertoa kansalle paljon nykyistä selkeämmin, millaista politiikkaa he harjoittaisivat tultuaan valituiksi (**kuvio 4**). Puolueille tähän vaateeseen vastaaminen on juuri nyt kuitenkin ilmeisen haasteellista. Avokätisten

Kuvio 3. "MIKÄÄN PUOLUE EI AJA JUURI MINULLE TÄRKEITÄ ASIOITA" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

Kuvio 4. "POLIITIKKOJEN JA PUOLUEIDEN TULISI KERTOA KANSALLE PALJON NYKYISTÄ SELKEÄMMIN, MILLAISTA POLITIIKKAA HE HARJOITTAISIVAT TULTUAAN VALITUKSI" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

lupausten tekeminen tiukan julkisen talouden tilanteessa on vaikeaa. Lisäksi puolueet pyrkivät valtaan kalastelemalla perinteisten kannattajakuntiensa ohella samoilla vesillä ja vieheillä kuin muutkin puolueet. Ideologiset korostukset tai täsmällisten agendojen väistämättä sisältämät ikävät asiat saattaisivat karkottaa kaikkien havitteleman liikkuvan äänestäjän.

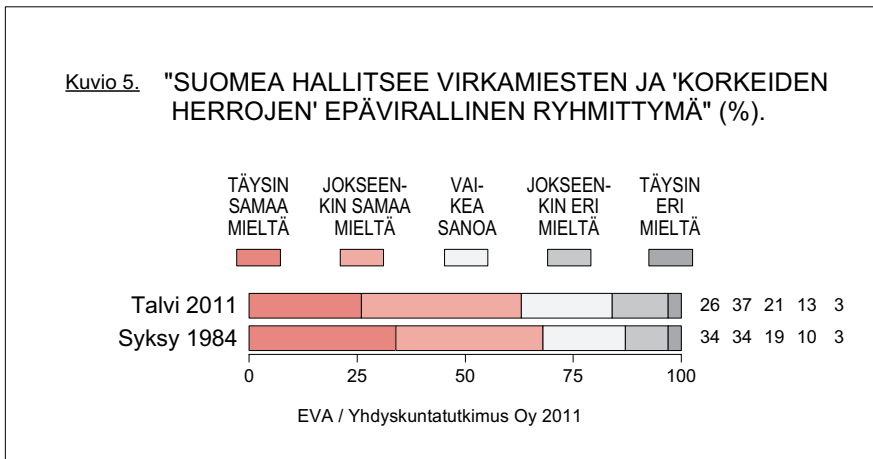
Sikäli kun suhtautumisessa politiikkaan on havaittavissa protestin henkeä, on sen sävy kuitenkin suomalaiskansalliseen tyyliin maltillinen. Vaikka suomalaisten politiikkasuhdetta leimaa tietty tulehtuneisuus, se ei kuitenkaan ole koko totuus asiasta. Näin etenkin, jos tuloksiin liitetään laajempi kansainvälinen näkökulma. Kuvatus kaltaiset tyytymättömyyden tunnot eivät ole ominaisia yksinomaan suomalaisille. Useatkin kansainväliset vertailututkimukset ovat osoittaneet, että muissa maissa – vaikka vertailu rajoitettaisiin vain EU-maihin – vastaavat kannanotot tapaavat olla vieläkin kriittisempiä. Myös faktaluonteisiin, poliittis-hallinnollisen järjestelmän toimivuutta mittaaviin demokratia-indikaattoreihin perustuvissa kansainvälisissä vertailuissa Suomi sijoittuu yleensä hyvin. Tästä saadaan todistusaineistoa myös jäljempänä raportissa, kun suomalaisten tehtävänä on suhteuttaa oma demokraattiansa kansainväliseen viitekehykseen (ks. luku 4.1).

2.2 Kenen hallussa valta oikein on?

Kansalaisten ja poliitikkojen välisillä linjoilla vallitsee tällä hetkellä ”huono kuuluvuus”. Poliitiikan linjauksia pidetään epämääräisinä, poliitikkojen käyttämää kieltä vaikeaselkoisena, eikä kansalaisia eniten kiinnostaviin asioihin pureuduta. Samalla suomalaisissa on vahvistunut epäily, että nykyisten poliitikkojen ja puolueiden kautta kansanvalta ei yksinkertaisesti toimi eikä toteudu. Todellinen valta asuu jossain muualla.

Peräti kaksi kolmasosaa (63 %) katsoo, että Suomea hallitsee virkamiesten ja ”korkeiden herrojen” epävirallinen ryhmittymä (**kuvio 5**). Väitteen torjuvien osuus jää häkellyttävän vähäiseksi, kuudesosaan väestöstä (16 %). Tulos on lähes sama kuin neljännesvuosisata sitten, jolloin mittari oli viimeksi mukana tutkimuksessa. Tuolloin maassamme oli käynnissä railakas rötösherrajahti ja perussuomalaisten edeltäjäpuolueella oli hallituksessa kaksi ministeriä.

Äänestäjäryhmittäin tarkastellen valtaklikkiin uskovat vahvimmin perussuomalaisia äänestävät, vähän koulutetut sekä SAK:laiset työntekijät. Epäilevimmin väitteen todenperäisyyteen suhtaudutaan nykyisiä päähallituspuolueita keskustaa ja kokoomusta äänestävien keskuudessa, mutta näissäkin ryhmissä selvästi useampi hyväksyy kuin torjuu väittämän. Joskin kannanottojen tulkinta riippuu siitä, keitä ”korkeiden herrojen” ryhmään katsotaan kuuluvan, reagoinnit perustunevat vähin-

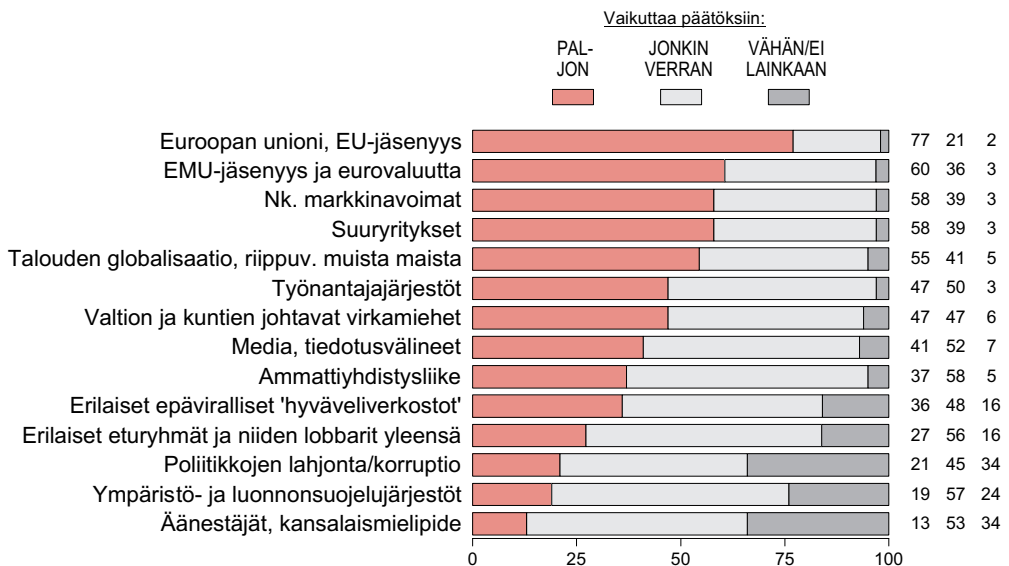

täänkin samassa määrin tunteeseen kuin analyyttisen eriteltyyn harkintaan.

Tunteen ja sen ilmaiseman mahdollisen protestin ohella asialla on silti myös faktinen puolensa. Hyvinkään toimivassa demokratiassa poliittinen päätöksenteko ei koskaan ole eikä voi olla täysin itsenäistä, vaan siihen vaikuttavat eri tavoin ja eri vaiheissa monenlaiset ulkopuoliset tahot ja voimat. Erilaisia kuulluksi tulevia ja haluavia toimijoita on tunnetusti paljon.

Tämänkertaisessa tutkimuksessa luodattiin lähemmin käsityksiä tällaisten ulkoparlamentaaristen ja muiden voimien vaikutuksesta poliittiseen päätöksentekoon. Arvioitavana oli neljätoista potentiaalista vaikuttajatahoa tai vaikutusmekanismia. Kutakin niistä tuli arvioida kahdella tapaa. Vaikutusvallan absoluuttisen määrän (paljon – ei lainkaan) ohella puntaroitavana oli kunkin vaikuttajan vallan hyväksyttävyyys, ts. onko sitä mahdollisesti liikaa, sopivasti vai liian vähän.

Kuvio 6. MISSÄ MÄÄRIN ERILAISET VOIMAT VAIKUTTAVAT SIIHEN, MILLAISIA POLIITTISIA PÄÄTÖKSIÄ MAASSAMME TEHDÄÄN (%).

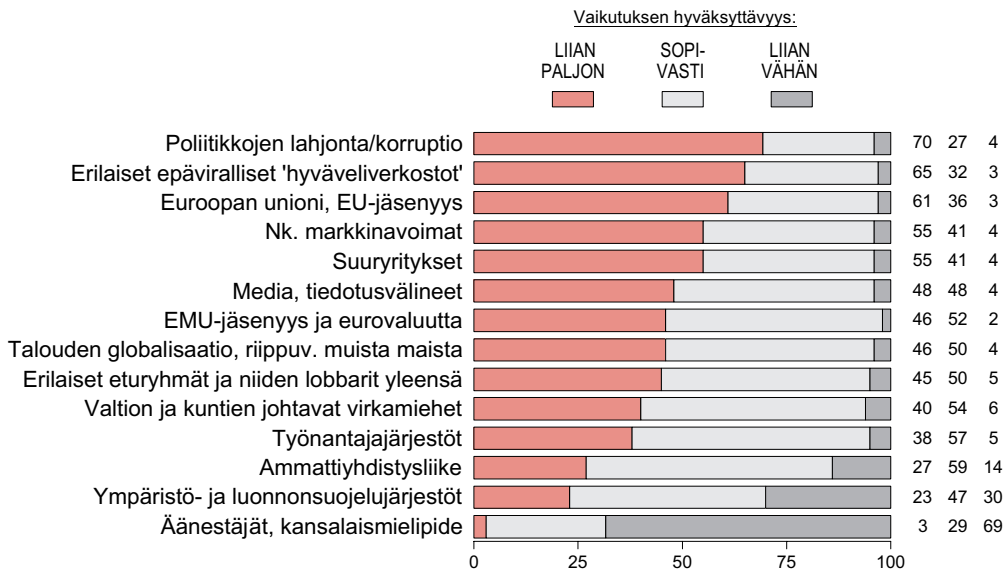
EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

EU:n ja markkinoiden mahti suurta

Vaikutuksen määrää arvioitaessa tuloskuvaajan kärki piirtyy selväksi (**kuvio 6**). Selvästi vahvimaksi vaikuttajaksi nähdään Euroopan unioni ja maamme EU-jäsenyys. Useampi kuin kolme neljästä (77 %) katsoo EU:n vaikuttavan paljon maassamme tehtävien poliittisten päätösten sisältöön. Arvio osunee oikeaan, sillä Suomessa ei tätä nykyä voi olla säännöstöä, joka olisi ristiriidassa EU-säännöstön kanssa. Eduskunnan lainsäädäntötyöstä osa on suoraan pakollista EU:n direktiivien soveltamista. EU:n mahti Suomessa on kiistaton niillä politiikan osa-alueilla, jotka kuuluvat sen toimivaltaan.

Vaikka EU-sääntelyn toteuttamiseen maassamme on melko harvoin liittynyt suurta dramatiikkaa, pitää kuusi kymmenestä (61 %) EU:n vaikutusta maassamme tehtäviin päätöksiin liiallisena (**kuvio 7**). Näin ajattelevien osuus on huomattavasti suurempi kuin EU-jäsenyyteen

Kuvio 7. KUINKA HYVÄKSYTTÄVÄNÄ PITÄÄ ERI VOIMIEN VAIKUTUSTA (niin suurena tai pienenä kuin sen näkee) POLIITTISIIN PÄÄTÖKSIIN (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

kielteisesti suhtautuvien joukko (ks. luku 2.5). Täten myös monet jäsenyyteen suopeammin suhtautuvat mieltävät EU:n mahdin mittavaksi. Korkeimman arvion EU:n vallan liiallisuudesta esittävät kristillisdemokraattien kannattajat (83 %) vanavedessään perussuomalaisia äänestävät (77 %). EU:n vaikutusvaltaa pikemmin sopivana kuin liiallisena pitäviä väestöryhmiä ovat vihreitä äänestävät, opiskelijat, johtavassa asemassa olevat sekä akateemisesti koulutetut.

Suomalaiseen politiikkaan vahvasti vaikuttaviksi nähdään myös instituutiot ja voimat, jotka pitkälti asettavat poliittiselle päätöksenteolle sen taloudelliset reunaehdot. Tällaisia ovat enemmistön mielestä EMU-jäsenyys ja eurovaluutta (60 % katsoo vaikuttavan paljon päätöksiin), markkinavoimat yleensä (58 %), suuret yritykset (58 %) sekä talouden globalisaatio ja taloutemme riippuvuus muista maista (55 %). Näiden tahojen vaikutus suomalaiseen poliittiseen päätöksentekoon on enimmäkseen epäsuoraa ja koostuu asioista, jotka päätöksentekijöiden on pakko ottaa huomioon päätöksiä tehdessään. Euroopan keskuspankki hoitaa EMUn puitteissa raha- ja valuuttakurssipolitiikat, markkinat ja yritykset puolestaan päättävät markkinataloudessa pitkälti muun muassa resurssien kohdentumisesta, investoinneista sekä työllistämisestä. Globaalin talouden vaikutusmekanismien vipuvoimasta saatiin paraatiesimerkki vuonna 2009, jolloin globaalia finanssikriisiä seuranneessa syvässä taantumassa Suomen kokonaistuotannon arvosta katosi taivaan tuuliin lähes 8 prosenttia.

Jos kohta taloudesta tulevat reunaehdot varmastikin paljolti tunnustetaan ja tunnustetaankin, asiantilaan suhtaudutaan kriittisesti. Mainittujen taloudellisten tahojen vaikutusvaltaa pidetään liian suurena. Useampi kuin joka toinen katsoo sekä markkinavoimien että suuryritysten vaikutuksen poliittisiin päätöksiin liian suureksi (molemmat 55 %). Kokoomuksen, keskustan ja RKP:n kannattajien enemmistö tosin näkee molempien mahdin pikemmin sopivaksi kuin liialliseksi. EMUn ja euron sekä globalisaation kohdalla tuomio on astetta lievempi suomalaisten jakautuessa lähes tasan yhtäältä niihin, jotka pitävät niiden vaikutusvaltaa sopivana ja niihin, jotka katsovat politiikalla olevan liian vähän liikkumatilaa talouden rautahäkissä.

Järjestöjen valtaa siedetään

EU:n ja talouden ylikansallisten peukaloruuvien jälkeen listalla seuraavaksi vaikuttavimmiksi katsotut tahot ovat luonteeltaan kansallisia. Merkittävän laajasti poliittisiin päätöksiin vaikuttaviksi nähdään työnantajajärjestöt, joiden lähes joka toinen (47 %) otaksuu omaavan paljon valtaa, valtion ja kuntien johtavat virkamiehet (47 %), media (41 %) sekä ammattiyhdistysliike (37 %). Siinä missä eri väestöryhmät ovat pitkälle samaa mieltä virkamiesten ja median vallan määrästä, jakaa kysymys työmarkkinajärjestöjen vallasta kansaa etenkin puolueiden kannattajaryhmien välillä. Kokoomusta tai keskustaa äänestävät näkevät ay-liikkeen vahvempana vaikuttajana kuin väestö keskimäärin, vasemmistoliiton tai sosiaalidemokraattien kannattajat puolestaan heikompana. Sama asetelma toistuu käänteisenä työnantajajärjestöjen kohdalla.

Enemmistö kuitenkin hyväksyy työmarkkinajärjestöjen ja virkamiesten vallankäytön, joskin siinä missä työnantajien ja virkamiesten vaikutusvaltaa pitää liiallisena merkittävän moni (38 % ja 40 %), ay-liikkeen vaikutusta politiikkaan paheksuu vain reilu neljännes (27 %). Median vaikutusvallan hyväksyttävyyttä jakaa suomalaiset selvemmin – noin joka toinen (48 %) pitää median vaikutusvaltaa poliittiseen päätöksentekoon liiallisena, yhtä moni sopivana (ks. myös luku 2.3).

Useimmilla edellä mainituilla tahoilla on kullakin vähintään puolivirallinen status poliittisen päätöksenteon koneistossa. Päätöksentekoon vaikuttavat kuitenkin niiden lisäksi muutkin tahot. Reilu kolmannes (36 %) katsoo, että erilaisilla ”hyväveliverkostoilla” on paljon valtaa päätöksentekoon. Ne nähdään myös jonkin verran vaikutusvaltaisempina kuin varsinaiset eturyhmät ja niiden ”lobbarit” (27 %). Viidennes (19 %) pitää ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöjen vaikutusvallan poliittiseen päätöksentekoon suurena, jonkin verran useammat (24 %) vähäisenä tai olemattomina.

Kun mainittujen vaikuttajien valtaa punnitaan hyväksyttävyyden näkökulmasta, asetelma muuttuu merkittävästi. Epävirallisten ”hyväveliverkostojen” otaksuttua vaikutusta poliittisiin päätöksiin ei katsota hyvällä silmällä. Sitä pitää liiallisena – ja arvatenkin myös demokratiaan kuulumattomana – kaksi kolmasosaa (65 %). Eturyhmien ja niiden lobbarien vaikutusvaltaa siedetään hieman paremmin. Niiden valtaa pitää liialliseksi

na hieman harvempi kuin joka toinen (45 %). Ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöjen kohdalla kriittisyyden suunta muuttuu käänteiseksi: niiden vaikutuksen liialliseksi näkeviä on vähemmän (23 %) kuin sen liian vähäiseksi tulkittavia (30 %). Viljelijäväestöstä on ainoa ryhmä, jossa enemmistö pitää luonnonsuojelujärjestöjä liian mahtavina.

Onko Suomessa korruptiota?

Selvitysten mukaan Suomi on yksi maailman vähiten korruptoituneista maista. Suomalaiset kuitenkin suhtautuvat epäilevästi asiantilan todentepärsyyteen (ks. myös luku 4.1). Viidennes (21 %) kansalaisista uskoo, että poliitikkojen lahjonta vaikuttaa paljon maassamme tehtäviin poliittisiin päätöksiin, minkä lisäksi lähes joka toinen otaksuu korruptiolla olevan ainakin jotain roolia päätöksenteossa. Vain kolmannes (34 %) torjuu ajatuksen poliitikkojen lahjonnan roolista suomalaisessa politiikassa. Käsitys poliittisen korruption olemassaolosta vahvistuu siirtäessä iäkkäämpiin ikäryhmiin ja heikkenee vastaajan koulutustason noustessa. Puolueiden kannattajaryhmistä vasemmiston ja perussuomalaisten kannattajat uskovat laajimmin korruption esiintymiseen.

Vaikka korruptiota ei pidetä keskeisenä päätöksentekoon vaikuttavana voimana, se kohoaa kuitenkin ”liiallisuuslistan” kärkeen. Näin siksi, että asian suhteen vallitsee nollatoleranssi – vähäinenkin korruptio on aina liikaa. Täten ei ole ihme, että selkeä enemmistö (70 %) pitää poliitikkojen lahjonnan vaikutusta maassamme tehtäviin poliittisiin päätöksiin liiallisena.

Korruptiokannanottoja voidaan luonnollisesti tulkita eri tavoin. Mikäli tuloksia luetaan niin, että kaksi kolmasosaa (66 %) katsoo korruptiolla olevan vähäistä suurempi rooli suomalaisessa politiikassa, niitä voidaan pitää suorastaan hälyttävinä. Lisädramatiikkaa saadaan, jos tulos kytketään koko päättyvässä olevan vaalikauden ajan poliitikkoja piinanneeseen vaalirahakohujen jatkumoon, joskaan kyseisen kestopuhun vaikutusta ei voida osoittaa. Pohjimmiltaan tulokset ilmentävät kansalaisten perinteistä, syvälle juurtunutta epäluuloisuutta poliittista päätöksentekoa kohtaan.

Äänestäjä ilman valtaa

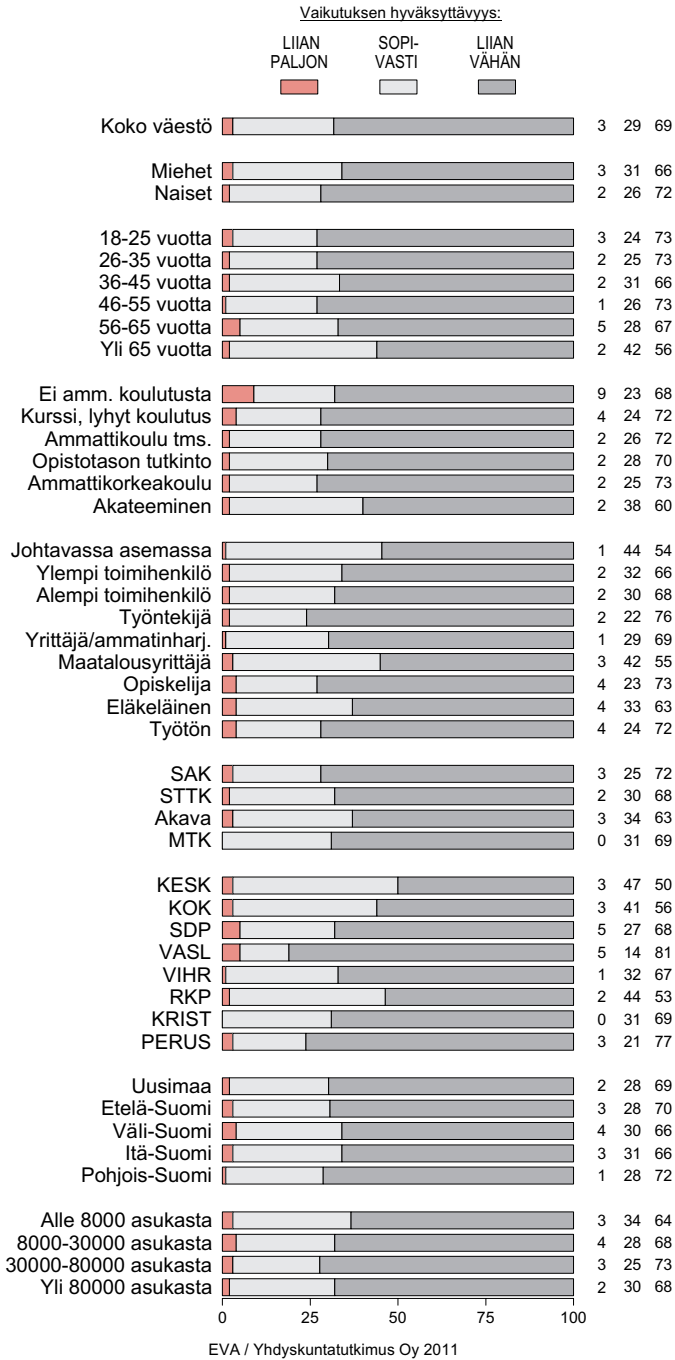
Kun kaikki kuviteltavissa oleva valta – osa siitä kaikesta jo useampaankin kertaan – on jaettu eri intressitahojen kesken, tehdään vavahduttava havainto. Joukosta puuttuu yksi, se, jonka edustuksellisen demokratian ideaalimallin mukaisesti tulisi olla kaiken vallan lähde. Tämä on suomalainen äänestäjä.

Vain reilut yksi kymmenestä (13 %) arvioi äänestäjillä ja kansalaismielipiteellä olevan paljon sanomista siihen, millaisia poliittisia päätöksiä maassamme tehdään. Noin joka toinen (53 %) katsoo, että kansalaisia kuullaan jonkin verran, mutta kolmanneksen (34 %) mielestä heillä ei ole suoranaisesti valtaa lainkaan. Selväsananainen tulos saadaan myös arvioidessa tilanteen hyväksyttävyyttä. Seitsemän kymmenestä (69 %) esittää vastalauseensa katsoen, että äänestäjä ja kansalaismielipide vaikuttaa päätöksiin liian vähän. Kannanottojen lähempi tarkastelu kertoo tunteiden olevan pitkälti yhdenmukaisia läpi koko väestön. Vallanpuutetta potevat ovat enemmistönä kaikissa väestöryhmissä (**kuvio 8**).

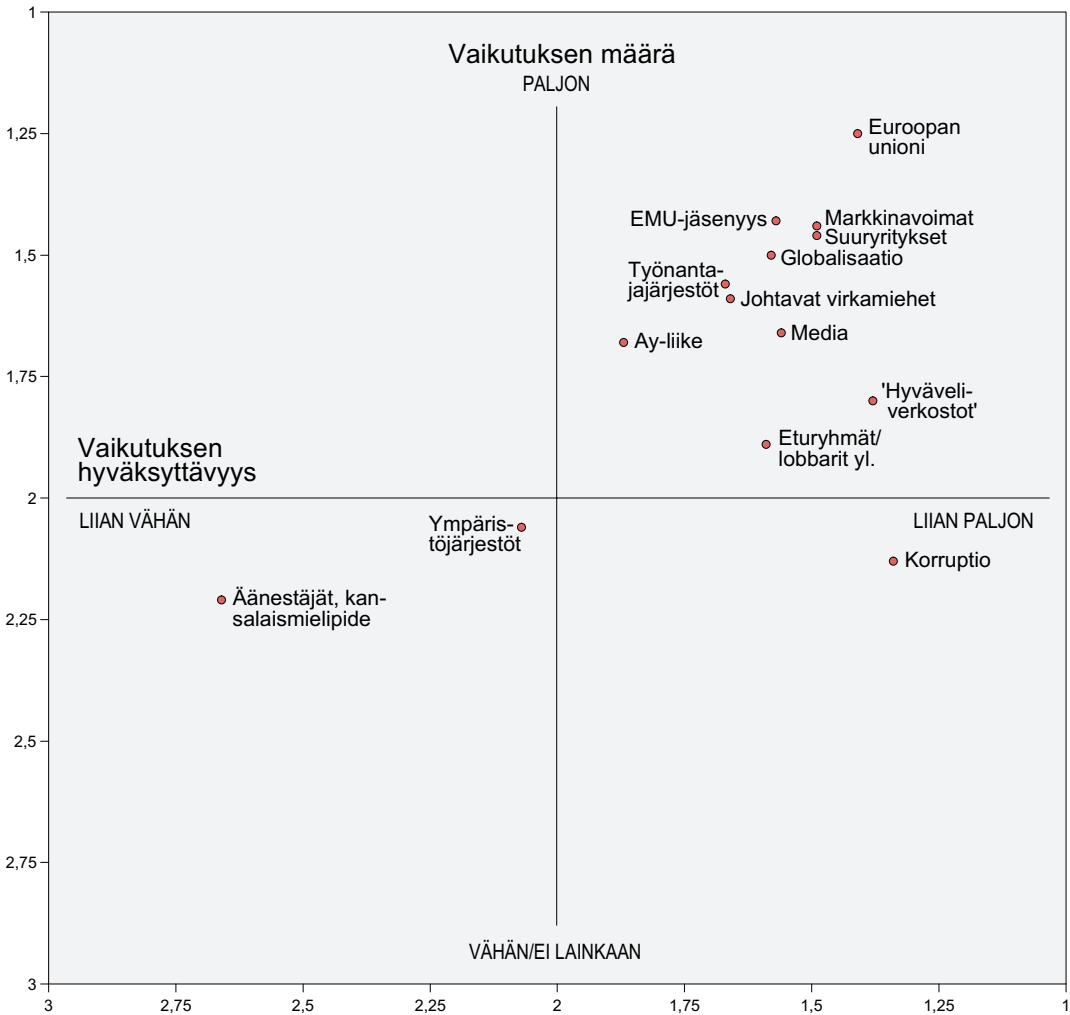
Sama viesti kumpuaa myös saatujen tulosten tarkastelusta kokonaisuutena ”vaikutuskartan” muodossa (**kuvio 9**). Kartan pystyakseli osoittaa kunkin poliittiseen päätöksentekoon vaikuttavan voiman arvioidun vaikutuksen määrän ja vaakakseli samojen tahojen vaikutuksen arvioidun hyväksyttävyyden. Lähes kaikki mukana olevat tahot sijoittuvat kartan oikeaan yläruutuun, jossa vaikutusvalta nähdään suureksi ja samalla liialliseksi. Vallan määrää ja sen ”kohdallaan oloa” koskevat kannat korreloivat täten vahvasti. Vahvaa vaikuttajaa, jonka valta samalla koettaisiin täysin legitimiiksi, ei varsinaisesti voida nimetä.

Äänestäjän paikka kartan vasemmassa alaruudussa jää omintakeisen orvoksi. Samaan vallanpuutetta potevien kenttään, joskin jo verraten lähelle koordinaatiston keskipistettä, sijoittuvat luonnonsuojelujärjestöt.

Kuvio 8. KUINKA HYVÄKSYTTÄVÄNÄ PITÄÄ ERI VOIMIEN VAIKUTUSTA: ÄÄNESTÄJÄT, KANSALAISMIELIPIIDE (%).

Kuvio 9. POLIITTISEEN PÄÄTÖKSENTEKOON VAIKUTTAVIEN VOIMIEN VAHVUUS vs. NIIDEN VAIKUTUKSEN HYVÄKSYTTÄVYYS (asteikkokeskiarvot).

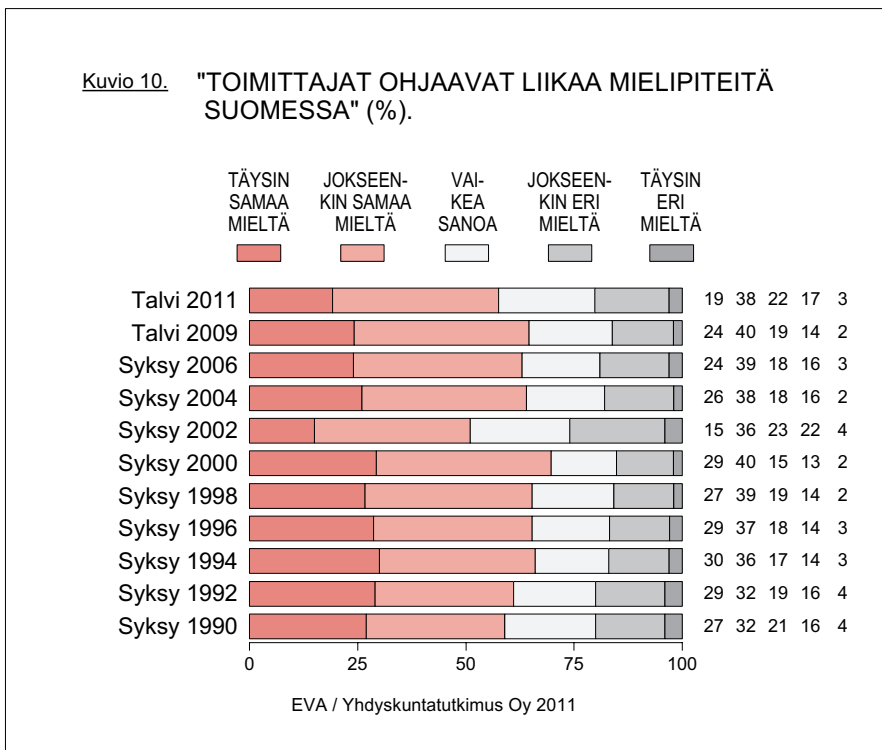
EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

2.3 Mahtava media

”Median pitäisi pysyä asioiden tiedottamisessa, ei niiden ohjailussa!”

Oheinen tutkimuksen avoimesta palautteesta poimittu sitaatti tiivistää joka toisen (48 %) suomalaisen kannan, jonka mukaan tiedotusvälineillä on liian paljon vaikutusvaltaa siihen, millaisia poliittisia päätöksiä maassamme tehdään (kuvio 7 edellä). Toki monet muutkin tahot saavat kansalta syytöksiä poliittisen vallan anastamisesta, mutta joihinkin journalisteihin syytös voi osua kipeästi. Ainakin periaatteessa journalistin tulisi olla kansanvallan palvelija, sananvapauden ritari, jonka tehtävä on nimenomaan avustaa demokratian toteutumista kertomalla kansalle, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.

Lähes kuusi kymmenestä (57 %) kuitenkin katsoo, että toimittajat eivät pysy lestissään vaan ohjaavat liikaa mielipiteitä maassamme (**kuvio 10**).

Vain viidennes (20 %) on asiasta toista mieltä. Mediakriittisen tulkinnan mukaan toimittajat käyvät turhan hanakasti takapenkiltä käsiksi vallan rattiin, valikoiden ja esitellen aiheita epätasapuolisesti sekä tarjoten yleisölle liian kärkkäästi omia mielipiteitään. Toisen, journalisteille myötämielisemmän tulkinnan mukaan rattiin tartutaan takapenkiltä siksi, että etupenkillä on nukahdettu. Näin kansan moite kohdistuisi myös poliitikkojen ja muiden mielipidevaikuttajien kyvyttömyyteen luoda selkeää yhteiskunnallista asialistaa kansalaiskeskustelun pohjaksi.

Jälkimmäistä tulkintaa tukee se, että toimittajien mielipidevaikuttamista liiallisena pitävien osuus on vähentynyt edellisistä mittauskerroista. Julkisuudessa esitetyt syytökset median viimeaikaisista ylilyönneistä ja ajojahdeista vaalirahakohun käsittelyssä tai tiettyjen puolueiden ”sormittamisesta” eivät täten ole ainakaan koko väestön taholla vahvistaneet käsitystä siitä, että media manipuloisi mielipideilmastoa. Puolueiden kannattajakunnat ovat kuitenkin asiasta kovastikin erimielisiä. Vähiten toimittajien mielipidevaikuttaminen häiritsee vihreitä sekä vasemmistopuolueita äänestäviä. Sitä vastoin porvaripuolueet tuomitsevat sen laajalla rintamalla. Suivaantuneimpia median ohjailuun ovat kristillisdemokraattien ja keskustan kannattajat (**kuvio 11a**).

Journalismin puolueettomuus kyseenalaistetaan

Myöskään median tyyli käsitellä politiikkaa ei saa varauksetonta hyväksyntää. Neljä kymmenestä (41 %) on sitä mieltä, että tapa, jolla tiedotusvälineet kohtelevat poliitikkoja, on usein epäasiallinen ja suorastaan vihamielinen, mikä on omiaan vähentämään politiikan arvostusta kansan parissa (**kuvio 12a**). Median tyylin koetaan myös muuttuneen kovemmaksi. Vielä vajaa vuosikymmen sitten enemmistö torjui ajatuksen siitä, että media kohtelisi poliitikkoja epäasiallisella ja politiikan arvostusta vaurioittavalla tavalla. Nyt tällä kannalla olevia – eli median tyylin hyväksyviä – on enää saman verran (39 %) kuin sen pöytätapoja moittivia. Selvästi eniten median tyyliin tympääntyneitä löytyy pääministeripuolue keskustaa äänestäivistä (71 %, **kuvio 11b**)

Vain noin viidennes (22 %) uskoo, että tiedotusvälineet käsittelevät asioita puolueettomasti ilman, että toimittajien omat poliittiset kannat sävyttäisivät journalismin lopputulosta. Enemmistö (52 %) näkee

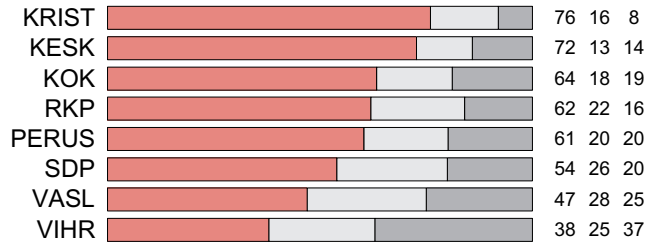
Kuvio 11.

SAMAA
MIELTÄ

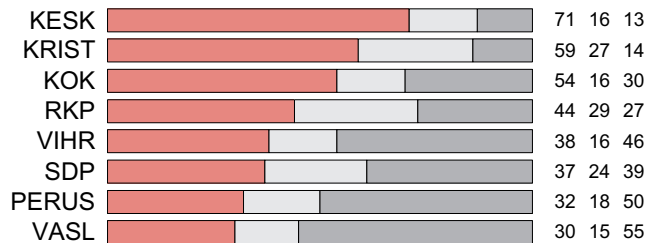
VAIKEA
SANOJA

ERI
MIELTÄ

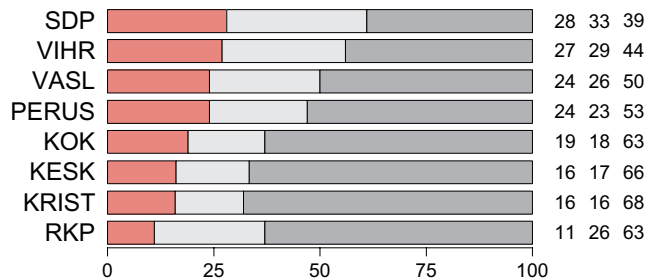
A) "Toimittajat ohjaavat liikaa mielipiteitä Suomessa" (%).

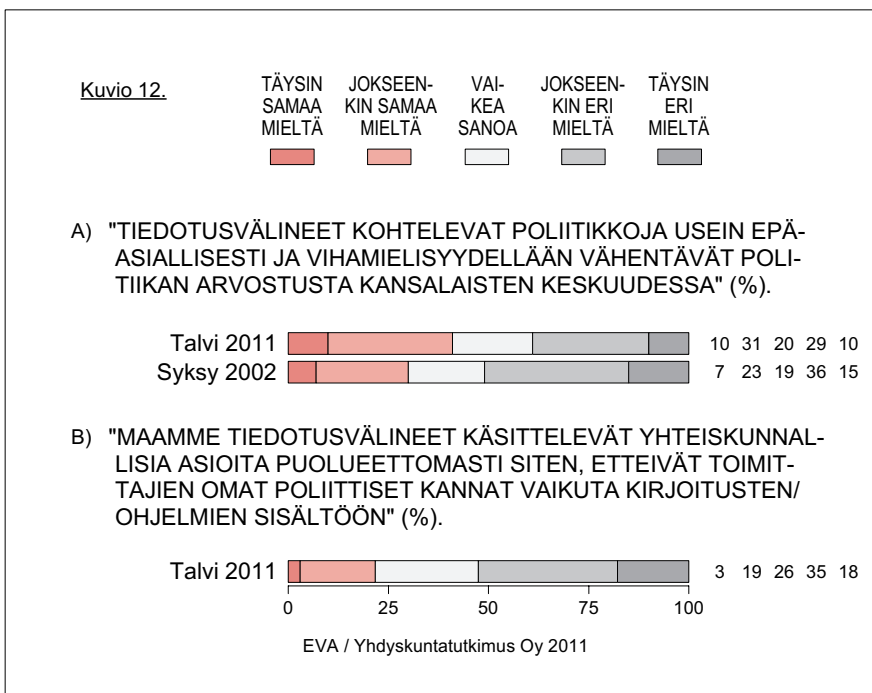
B) "Tiedotusvälineet kohtelevat poliitikkoja usein epäasiallisesti ja vihamielisyydellään vähentävät politiikan arvostusta kansalaisten keskuudessa" (%).

C) "Maamme tiedotusvälineet käsittelevät yhteiskunnallisia asioita puolueettomasti siten, etteivät toimittajien omat poliittiset kannat vaikuta kirjoitusten/ohjelmien sisältöön" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

toimittajien puoluekantojen vaikuttavan ohjelmien ja kirjoitusten sisältöön (**kuvio 12b**). Ilmiö tunnistetaan kaikissa väestöryhmissä, mutta selvimpänä asiaa pitävät oikeistoa ja keskustaa äänestävät, joista noin kaksi kolmasosaa näkee ongelmia journalismin puolueettomuudessa. Vähiten pulmaa asiassa puolestaan näkevät SDP:tä ja vihreitä äänestävät (**kuvio 11c**). Provokatiivinen tulosten herättämä kysymys on, mihin suuntaan ”kallellaan” nykyinen journalistikunta keskimäärin on, kun puoluekentän tietyissä osissa kyseenalaistetaan systemaattisesti sen toiminnan objektiivisuus.

2.4 Määräilevät markkinat

Suomi sijoittuu tunnetun yhdysvaltalaisen ajatushautomon taloudellisen vapauden indeksissä kuluvana vuonna 17. sijalle yhteensä 179 maan joukossa. Tämän arvion mukaan Suomen hyvin kehittynyttä taloudellista vapautta suitsevat lähinnä vain kireä verotus, suuret julkiset

menot ja tiukasti säännellyt työmarkkinat – muutoin Suomi on edistynyt, dynaaminen ja toimiva markkinatalous.

Suomalaiset itse katsovat asiaa tyystin toiselta kantilta. Vain kuudesosa (16%) suomalaisista katsoo, että markkinatalous toimii Suomessa hyvin kaikkien kansalaisten parhaaksi (**kuvio 13a**). Enemmistö (55 %) kiistää asian nähden parantamisen varaa joko markkinatalouden toimivuudessa tai sen kyvyssä palvella kaikkien suomalaisten intressejä. Asenteet eivät ole tältä osin juuri muuttuneet viimeisten viidentoista vuoden aikana. Tämä viittaa siihen, että suomalaisten suhdetta markkinatalouteen leimaa tietynasteinen skeptisyys – tai suoranainen kynnisyys.

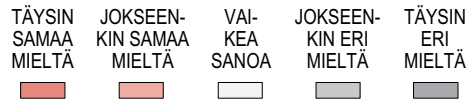
Kansalaisten keskimäärin ohut usko markkinatalousjärjestelmään tiihentyy hieman muutamassa väestöryhmässä (kokoomusta tai keskustaa äänestävät, johtavassa asemassa olevat), mutta näistäkin ryhmistä löytyy vähintään yhtä paljon toimivuusteesin torjuvia kuin sen hyväksyviä. Tylyimmin markkinatalouden siunauksellisuuden torjuvat vasemmistoliittoa tai perussuomalaisia äänestävät sekä SAK:n jäsenet.

Markkinavoimien ja muun yhteiskunnan suhde mielletään pikemminkin konfliktiksi kuin symbioosiksi. Kuten edellä todettiin, useampi kuin joka toinen (55 %) katsoo markkinavoimien vaikuttavan liian paljon maassamme tehtyjen poliittisten päätösten sisältöön. Kaksi kolmesta (64 %) puolestaan katsoo, että markkinavoimat ohjaavat liikaa suomalaisen yhteiskunnan toimintaa (**kuvio 13b**). Vain reilu kymmenesosa (13 %) kiistää markkinaohjauksen määrän liiallisuuden. Tulosten trenditarkastelu osoittaa, että markkinavoimien arvostelu ei juuri ole vähentynyt vuosien varrella, jos kohta nyt saatu tulos onkin ”markkinamyönteisin” sitten 1990-luvun alun suuren laman.

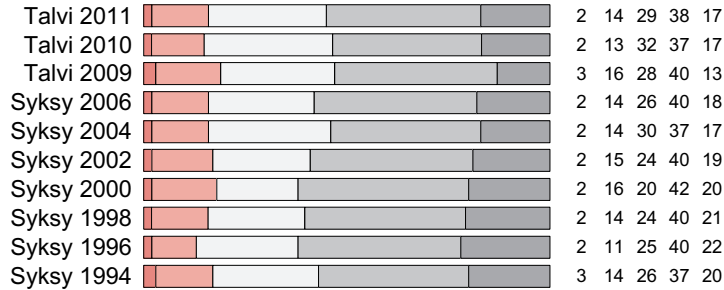
Käsitys markkinavoimien liiallisesta ohjauksesta vaihtelee jossain määrin väestöryhmittäin vahvistuen vastaajan iän myötä ja heiketen vastaajan koulutustason noustessa. Päivänpoliittisia sävyjä tuloskuvaaja saa äänestäjäryhmien jakaantuessa kahteen leiriin siten, että tämänhetkisiä oppositiopuolueita äänestävät tuomitsevat yhteiskunnan oletetun markkinaohjauksen selkeästi voimakkaammin kuin hallituspuolueita äänestävät.

Vaikka usko markkinatalouteen on vähäistä ja sen nähdään vaikuttavan liiallisesti yhteiskunnan toimintaan, on huomionarvoista, että markkinatalouden arjen manifestaatio – tehokas kilpailu – kyllä kelpaa

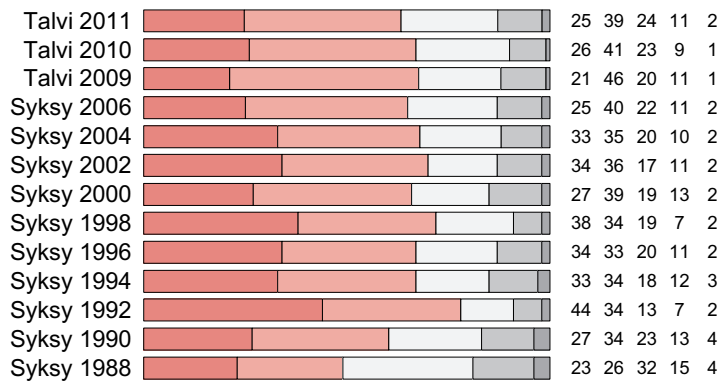
Kuvio 13.

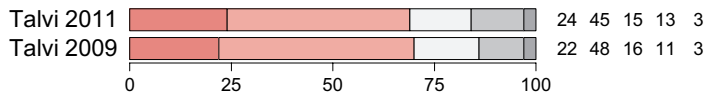
A) "MARKKINATALOUS TOIMII SUOMESSA NYKYISIN HYVIN KAIK-
KIEN KANSALAISTEN PARHAAKSI" (%).

B) "MARKKINAVOIMAT OHJAAVAT LIIKAA SUOMALAISEN YHTEIS-
KUNNAN TOIMINTAA" (%)*.

C) "VAPAA KILPAILU MARKKINOILLA ON KANSALAISEN JA KULUT-
TAJAN ETU, SILLÄ SE TEHOSTAA TOIMINTAA JA LASKEE HIN-
TOJA" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

*Kysymysmuoto muuttunut seurannan aikana. Vuosina 1988-2004 väittä-
mä kuului: "Suomalainen yhteiskunta on antautunut liiaksi sokeiden mark-
kinavoimien ja itsekkään voitontavoittelun ohjattavaksi".

suomalaisille. Seitsemän kymmenestä (69 %) näkee, että vapaa kilpailu markkinoilla on kansalaisen ja kuluttajan etu, sillä se tehostaa toimintaa ja laskee hintoja (**kuvio 13c**). Vain kuudesosa suomalaisista (16 %) kiistää väitteen. Vapaan kilpailun siunauksellisuudesta vallitsee varsin vähän erimielisyyttä eri väestöryhmien välillä. Ainoa väestöryhmä, jota kysymys selkeästi jakaa, muodostuu vasemmistoliittoa äänestävistä, mutta siinäkin useampi hyväksyy kuin kiistää väitteen vapaan kilpailun eduista.

Kokonaisuutena katsoen suomalaiset eivät siis näyttäisi kiistävän markkinatalouden tehokkuutta ja sen kautta saatavissa olevia hyötyjä. Kansan luottamusta markkinavoimat – ja mekanismit – eivät sitä vastoin saa. Suomalaisten valtaenemmistö haluaa pitää markkinavoimat ”koko kentän vartioinnissa”, jotta mahdollisilta markkinoiden ylilyönneiltä ja muilta haittavaikutuksilta voitaisiin välttyä.

2.5 Missä EU, siellä Suomi

Kansalaisten arvion mukaan EU on vahvimmin suomalaista yhteiskuntaa ulkopuolelta ohjaava voima. Lähes kahdeksan kymmenestä (77 %) katsoo sen vaikuttavan paljon Suomessa tehtäviin poliittisiin päätöksiin. Liiallisena EU:n ohjailua pitää kuusi kymmenestä (61 %). Näitä lukuja arvioitaessa on hyvä muistaa, että Suomi toki myös osallistuu EU:n päätöksentekoon ja voi osaltaan vaikuttaa päätösten sisältöön sekä myös siihen, mitkä asiat otetaan EU:n yhteisen päätöksenteon piiriin.

EU-asenteiden luotauksen pitkä historia kertoo, että suomalaiset ovat aina suhtautuneet varsin skeptisesti maamme vaikutusmahdollisuuksiin EU:n päätöksenteossa. Käsitys on ollut se, että kun isot jäsenmaat polkevat EU-masurkan tahtia, niin Suomi-neito lähinnä vastailee tanssiinkutsuihin hakien katseellaan turvaa komission orkesterista, josta löytyy aina edes yksi suomalainen. Skeptinen peruskäsitys Suomen vaikutusmahdollisuuksista luo kaikupohjan, jota politiikan oppositiovoimat voivat yrittää hyödyntää myös päivänpolitiikassa. Todistustaakka onnistumisesta EU-asioiden hoidossa on aina siitä vastaavalla hallituksella.

Osin juuri siksi suomalaisten arjen pieniä ja suurempia vastoinkäymisiä on koko maamme jäsenyyden ajan kytkeyty EU:hun, sen linjauksiin ja direktiiveihin – aiheesta ja aiheetta. Näin on myös nyt: suomalaisten

pankkitilinumerot on myllätty vaikeaselkoisiksi litanioiksi, bensiini ei enää sovikaan kaikkien autoihin, jätevesiasetusfarssikin pohjautuu direktiiviin, energian hinta nousee yhteisen ilmastopolitiikan vuoksi ja kaikkea tätä joudutaan katselemaan kelmeiden energiansäästöläppujen vajavaisessa valossa. Kaiken kukkuraksi Suomi on osana euroaluetta selvittämässä euromaiden ajankohtaisia talouskriisejä, lainaamassa rahaa ja takaamassa lainoja Kreikan julkisen talouden paikkaamiseksi sekä Irlannin pankkien pelastamiseksi. Vastuullisilla ministereillä on ollut työ ja tuska saada selvitettyä kansalle, miksi toimenpiteet ovat olleet perusteltuja, välttämättömiä ja suomalaisen veronmaksajan edun mukaisia.

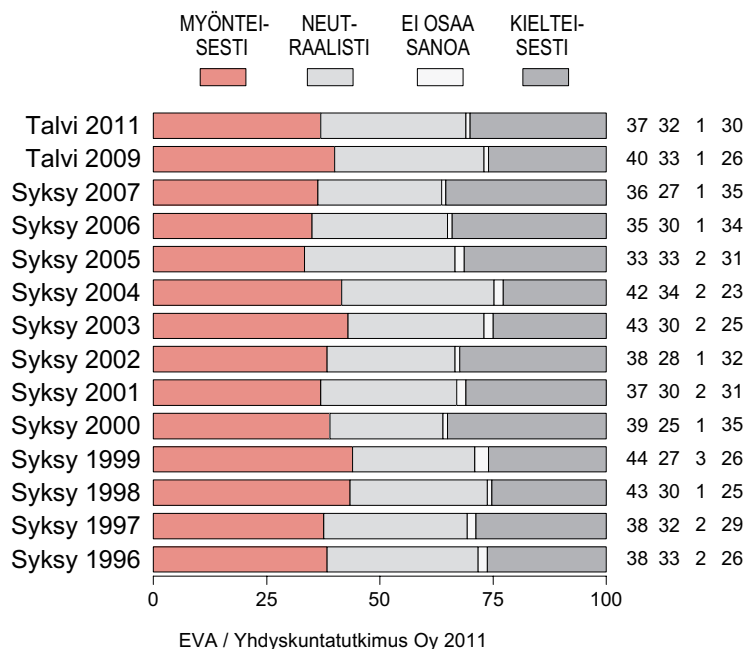
Suhtautuminen jäsenyyteen lähes ennallaan

Voisi ajatella, että näissä olosuhteissa suomalaisten suhtautuminen EU-jäsenyyteen olisi muuttunut jyrkästi kielteisemmäksi. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut. Lähes neljä kymmenestä (37 %) suhtautuu maamme EU-jäsenyyteen myönteisesti ja kolmannes (32 %) neutraalisti (**kuvio 14**). Jäsenyyteen kielteisesti suhtautuvien osuus on kasvanut hieman, mutta jää edelleen alle kolmanneksen (30 %). Kaiken kaikkiaan suomalaiset ovat siirtyneet edellisestä mittauksesta hieman EU-kriittisempään suuntaan, mutta kannat ovat käytännössä identtiset edellisten eduskuntavaalien alla vallinneiden näkemysten kanssa ja lähellä pitkän aikavälin keskiarvoa. Nyt nähtävää muutosta voi luonnehtia lähinnä viime vuosina tapahtuneen EU-myönteisyyden kasvun pysähtymiseksi.

Yksi selitys asiantilalle on se, että EU-jäsenyydestä on ajan myötä tullut arkipäiväinen asia. Vaikka EU:n vaikutus maamme asioihin nähdään turhan suurena, on myös suomalaisten henkinen immuniteetti ja sietokyky EU:sta tulevaa – mahdollisesti älyvapaaltakin tuntuvaa – ohjeistusta kohtaan mitä ilmeisimmin kasvanut. Toisaalta myös jäsenyyden hyötyjä on opittu tunnistamaan ja tunnustamaan.

EU:n arkipäiväistymisestä kertoo myös tietty staattisuus suomalaisten EU-kannoissa, sillä väestöryhmittäiset suhtautumiserot ovat pysyneet pääosin ennallaan vuodesta toiseen. Koulutetut ja paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevat suhtautuvat EU-jäsenyyteen vähemmän koulutettua väestöä myönteisemmin. Puolueiden äänestäjäryhmistä

Kuvio 14. MITEN SUHTAUTUU NYKYISIN MAAMME EU-JÄSENYYTEEN (%).

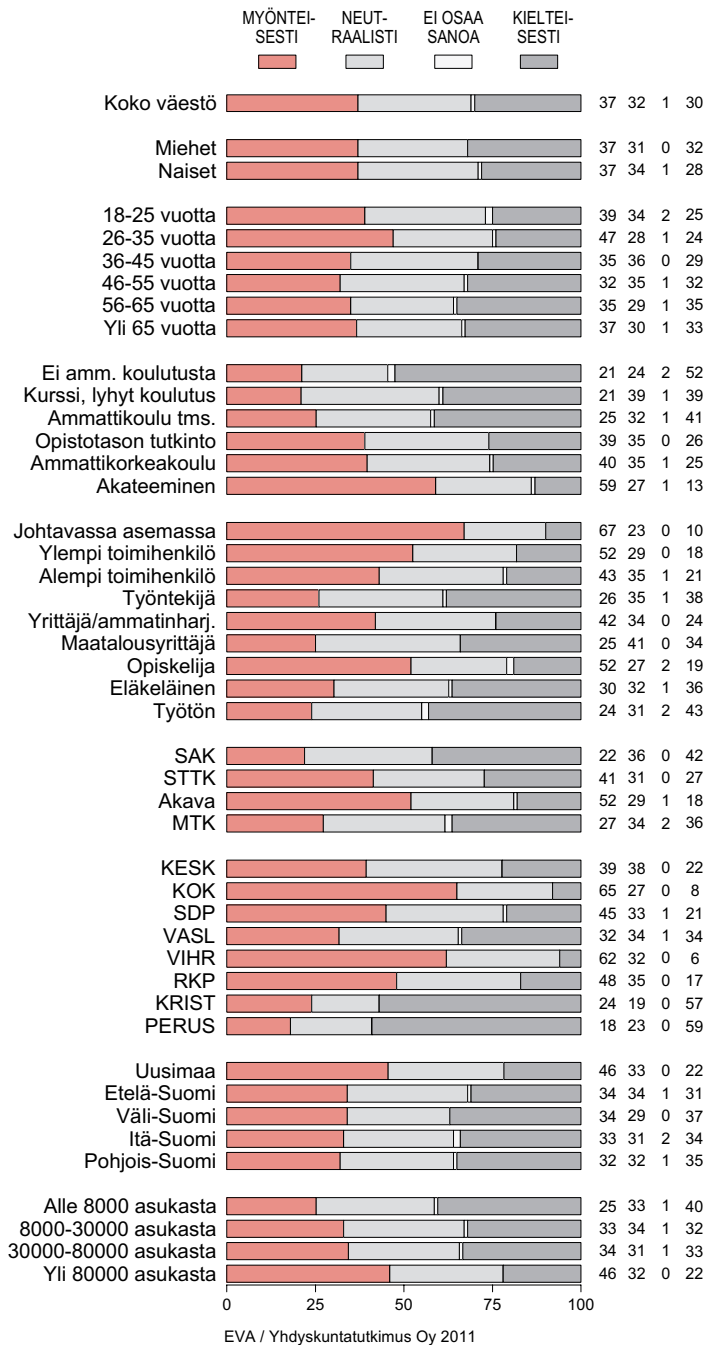

* Vuosien 1996-1999, 2001, 2003, 2005 ja 2007 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

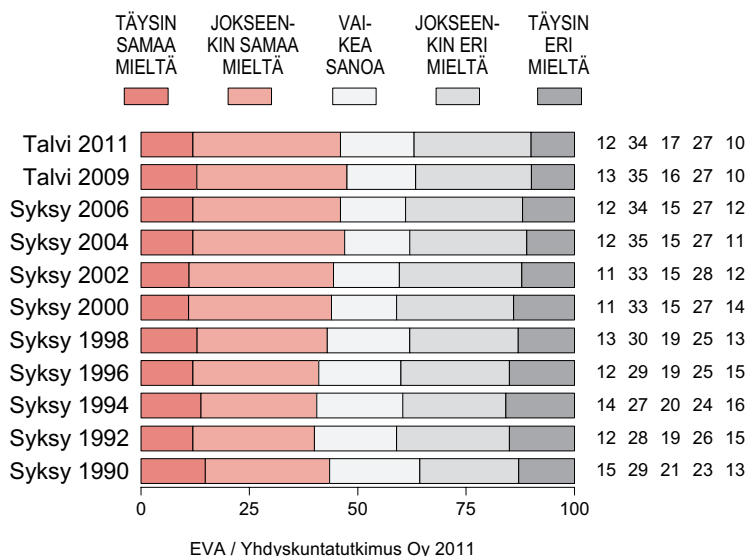
selkeän EU-myönteisiä ovat kokoomusta ja vihreitä äänestävät, kun taas EU-kielteisyys tiivistyy ennen muuta perussuomalaisia ja kristillisdemokraatteja äänestävissä. Suurten kaupunkien väestö on tuttuun tapaan pienemmissä kunnissa asuvia EU-myönteisempää (**kuvio 15**).

Kyse ei ole myöskään ainoastaan suomalaisten tottumisesta EU-jäsenyyteen ja sen mukanaan tuomiin ilmiöihin, vaan myös siitä, että usean suomalaisen sisällä asuu pieni eurooppalainen. Miltei joka toinen (46 %) ilmoittaa tuntevansa itsensä yhä selvemmin paitsi suomalaiseksi, myös eurooppalaiseksi (**kuvio 16**). Neljä kymmenestä (37 %) valitsee edelleen identiteetikseen eurosuomalaisuuden sijaan mieluummin supisuomalaisuuden. Suomalaisten identiteetin eurooppalaistuminen on edennyt jäsenyyvuosien karttumisen myötä äärimmäisen hitaasti,

**Kuvio 15. MITEN SUHTAUTUU NYKYISIN MAAMME EU-JÄSE-
NYYTEEN (%).**

Kuvio 16. "TUNNEN ITSENI NYKYISIN PAITSI SUOMALAISEKSI, YHÄ SELVEMMIN MYÖS EUROOPPALAISEKSI" (%).

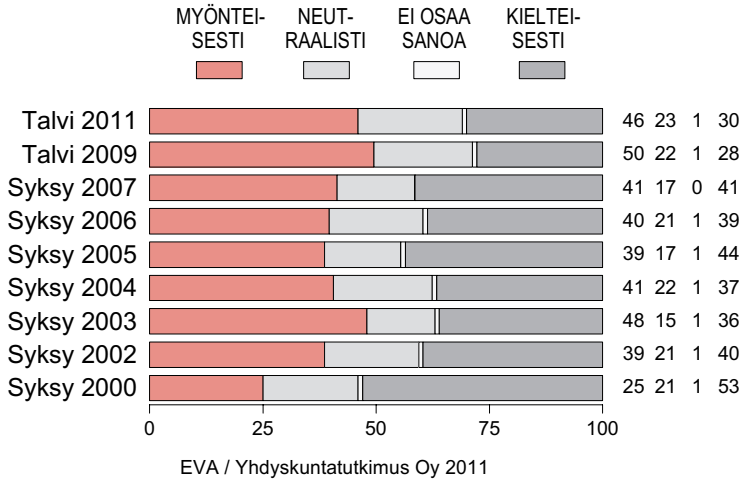
mutta sitkeästi. Tämänkertainen tulos on hieman edellistä vähemmän eurooppahenkinen, mutta käytännössä identtinen edellisvuosien mittauksissa saatujen kanssa.

Euron suosio on kestänyt kriisiä hyvin

EU-jäsenyyškantojen kanssa samankaltainen tulos saadaan tiedusteltaessa suomalaisten kantoja yhteisvaluutta euroon. Hieman alle puolet (46 %) suhtautuu myönteisesti siihen, että rahayksikkömme vaihdettiin markasta euroksi (**kuvio 17**). Neutraalisti asiaan suhtautuu neljäsosa (23 %) ja kielteisten osuus on alle kolmannes (30 %). Vaikka suhtautuminen euroon on muuttunut hieman edellistä mittausta kielteisemmäksi, on tulos koko euroajan toiseksi myönteisin, eikä siitä voida tunnistaa erityisempää markan haikailun lisääntymistä.

Tulosta voidaan pitää nykytilanteessa yhteisvaluutalle varsin hyvänä, sillä ajankohtainen euron kriisi on osoittanut rahaliiton peruskivessä

Kuvio 17. MITEN SUHTAUTUU SIIHEN, ETTÄ RAHAYKSIKÖMME VAIHDETTIIN MARKASTA EUROKSI* (%).

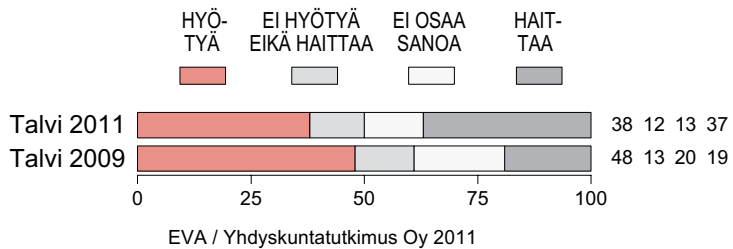

*Kysymysmuoto muuttunut. Ennen vuotta 2011 kysymys kuului: '.. siihen, että markka korvattiin [korvataan] eurolla vuoden 2002 alussa'. Vuosien 2003, 2005 ja 2007 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

vakavia säröjä, joista vielä vuosi sitten ei tiedetty juuri mitään. Euron pelastamiseksi sittemmin tehtyjen – ja vielä mahdollisesti tarvittavien – toimenpiteiden järjestyksestä on käyty kiivasta keskustelua. Lisäksi monet talousasiantuntijatkin ovat todistaneet, että Ruotsille ja muille rahaliiton ulkopuolelle jättäytyneille maille ei ole koitunut ainakaan haittaa valinnastaan. Päinvastoin, näiden maiden on tulkittu pikemminkin hyötynneen kuin kärsineen omasta valuutastaan viimeaikaisen taluskriisin aikana.

Suomessakin suomut näyttäisivät ainakin osittain pudonneen silmiltä, sillä siinä missä kaksi vuotta sitten lähes joka toinen ajatteli eurosta ja EMU-jäsenyydestä olevan Suomelle hyötyä taluskriisin oloissa, näkee nyt huomattavasti harvempi, neljä kymmenestä (38 %), euron ja EMUn olevan maaillemme hyödyksi tämänhetkisessä talustilanteessa (**kuvio 18**). Lähes yhtä suuri osuus (37 %) katsoo eurosta ja EMUsta koituvan maaillemme nykyoloissa haittaa ja näin ajattelevien osuus on

Kuvio 18. ONKO EUROSTA JA EMU-JÄSENYYYDESTÄ HYÖTYÄ VAI HAITTAA SUOMELLE NYKYISESSÄ TALOUSTILANTEESSA* (%).

*Kysymysmuoto osittain muuttunut. Vuonna 2009 muotona oli 'nykyisen talouskriisin oloissa'.

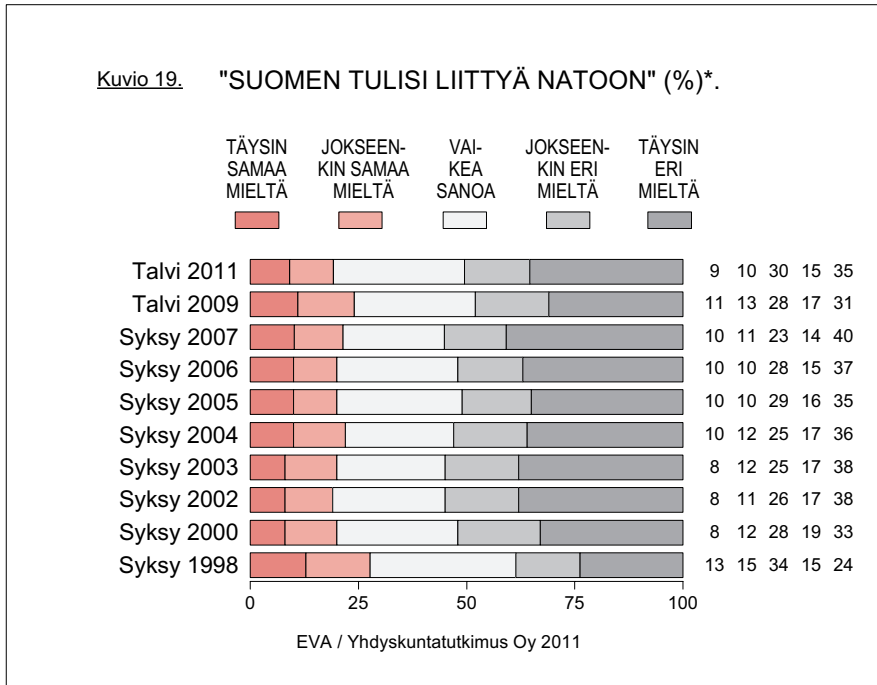
kaksinkertaistunut viime mittauskerrasta. Neutraalilla ”ei hyötyä eikä haittaa” -kannalla on noin joka kymmenes (12 %).

Suomalaiset ovat nyt hyvinkin tietoisia siitä, että elämä EMUn ja euron kanssa sisältää omat ongelmansa. Tämä havainto ei kuitenkaan ole johdannut voimakkaaseen katumukseen markan hylkäämisen johdosta. Suomalaisen valtaosa näyttäisi ajattelevan, että valuutan valinta on tehty ja sillä selvä – peruutuspeiliin tuijottaminen on turhaa. Tyytyväisyyttä euroon pönkittänevät myös alhaisena säilyneen korkotason kaltaiset ilmiöt, mutta kokonaisuutena tulos kertoo ennen muuta siitä, että EMU-jäsenyys ja euro mielletään osaksi EU-jäsenyyden kokonaispakettia: EU-jäsenyyteen myönteisesti suhtautuvat väestöryhmät pitävät euroa hyvänä ratkaisuna, jäsenyyteen kielteisesti suhtautuville euro on osa ongelmaa.

Kokonaisuutena katsoen kannat maamme EU-jäsenyyteen liittyviin tekijöihin ovat säilyneet varsin staattisina, eivätkä nyt saadut tulokset tue viimeaikaisessa keskustelussa esille tullutta väitettä EU-kriittisyyden vahvasta kasvusta. Poliitiikan agenda dominoivat nyt kansalliset aiheet.

Vertailukohtana voidaan käyttää suomalaisten kantoja maamme mahdollista Nato-jäsenyyttä kohtaan. Viidennes (19 %) on sitä mieltä, että

suomen tulisi liittyä Natoon (**kuvio 19**). Toista mieltä asiasta on puolet suomalaisista (50 %). Vaikka tulos on Nato-kriittisempi kuin edellisellä mittauskerralla, on se käytännössä lähes identtinen edellisten eduskuntavaalien alla saadun kanssa. Asenteiden vaisuhkoa kehitymistä selittää pitkälti se, että maamme mahdollinen Nato-jäsenyys on viime aikoina ollut myös politiikan teemana pikemmin viileä kuin kuuma.

* Vuosien 2003, 2005 ja 2007 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

3 Vaaleja kohti

Eduskuntavaalivuoden tutkimuksessa politiikkateemaa laajennettiin vaaleja konkreettisesti koskevilla kysymyksillä. Näistä osa otettiin arkis-
tosta, osa on uusia. Kannanottojen kohteena olivat niin tulevan politiikan toteuttajat kuin sen sisältökin.

3.1 Evästyksiä seuraavalle hallitukselle

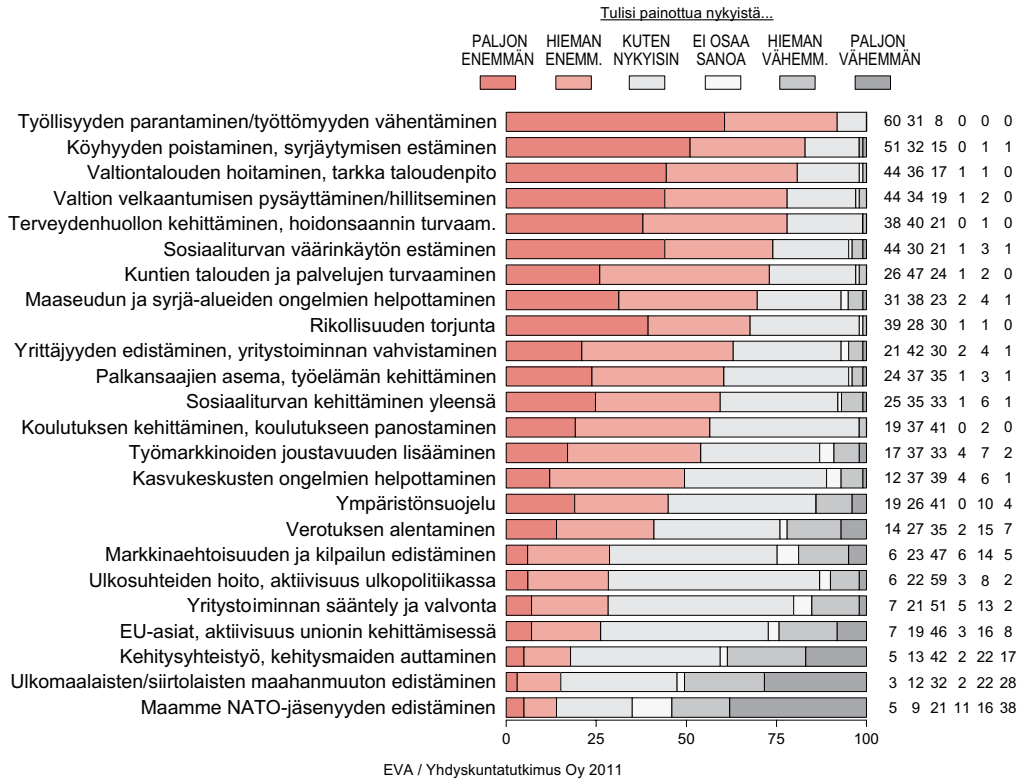
Politiikan sisältöön ja tavoitteisiin kohdistuvia odotuksia selvitettiin laajalla kysymyssarjalla, jonka näkökulma oli sidottu eduskuntavaaleihin ja niiden seurauksena syntyvän uuden hallituksen toimintaan. Kansalaisilta kysyttiin, miten erilaisten asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna maassamme viime vuosina harjoitettuun politiikkaan.

Yleiskuva odotuksista

Kansalaisten ”hallitusohjelmassa” tavoitteet asettuvat tasaisesti laskevaan järjestykseen. Yhtä ylivertaista ykkösasiaa ei ole, vaan odotukset hajaantuvat moniin, osin hyvinkin erityyppisiin asioihin. Kokonaisuutena kansalaisten toivekirjo on niin mittava ja monipolvinen, että se saanee löysiinkin lupauksiin tottuneen poliitikon nieleskelemään (**kuvio 20**).

Yleiskuva odotuksista saadaan tarkastelemalla listan kärkeä ja tyveä. Kaikkein tärkeimmäksi koetaan työllisyyden parantaminen/työttömyyden vähentäminen (91 % haluaa painottuvan nykyistä enemmän). Sangan suuren painon saavat myös köyhyyden poistaminen/syrjäytymisen estäminen (83 %) sekä valtiontalouden hoitaminen/tarkka taloudenpito (80 %). Viimemainittuun liittyen vahvasti tähdennetyksi tulee myös valtion velkaantumisen pysäyttäminen/hillitseminen (78 %). Viiden tärkeimmän, muista erottuvan asian joukkoon kuuluu niin ikään terveydenhuollon kehittäminen/hoidonsaannin turvaaminen (77 %).

Kuvio 20. MITEN ERI ASIOIDEN TULISI PAINOTTUA TULEVAN HALLITUKSEN TOIMINNASSA (%).

Ohjelmallista työtä puolestaan paljastaa odotusten vahvasti kansallisen painotuksen. Kaikki tiedustellut kansainväliseen kanssakäymiseen, maamme ulkosuhteisiin ja integraatioon liittyvät asiat painuvat profiilin alaosaan. Vaalien painopiste on täten vahvasti sisäpolitiikassa. Asioiksi, joiden haluttaisiin painottuvan vastaisuudessa pikemminkin nykyistä vähemmän kuin enemmän, todetaan etenkin maamme Nato-jäsenyys, ulkomaalaisten maahanmuuton edistäminen ja kehitysyhteistyö. Vaisun vastaanoton saa myös aktiivisuus EU-asioissa. Hieman herätteellisemmäksi koetaan aktiivisuus ulkopoliitikassa. Vaikka asia on enemmistön mielestä kunnossa ("kuten nykyisin" -osuus), aktiivisuutta haluttaisiin jonkin verran useammin lisätä kuin vähentää. Niin Nato-, EU- kuin ulkomaalaisasenteitakin tarkastellaan lähemmin raportin muissa luvuissa (luvut 2.5. ja 4.5).

Hyvinvointitavoitteiden vaikea yhtälö

Kun tulostekonaisuutta kammataan lisää, huomataan kansalaisten haluavan varsin monien hyvinvointitavoitteiden painottuvan tulevaisuudessa nykyistä enemmän. Jo mainittujen ykkösasioiden ohella valtaenemmistön edellyttämiä ovat mm. kuntien talouden ja palvelujen turvaaminen (73 %), maaseudun ja syrjä-alueiden ongelmien helpottaminen (69 %) ja rikollisuuden torjunta (67 %). Hyvinvointivaltiovaatteet ja tietty turvallisuushakuisuus elävät täten suomalaisissa vahvoina.

Paitsi julkista turvaa, suomalaiset kaipaavat kuitenkin myös tämän turvan kontrollia: sosiaaliturvan väärinkäytön estäminen kohoaa listalla varsin korkealle (74 %). Keskimääräistä tärkeämmäksi koetaan asioihin kuuluu myös yrittäjyyden edistäminen/yritystoiminnan vahvistaminen (63 %). Kansalaisten toiveissa korostuu täten muukin kuin yhteisen hyvän juohea jakaminen. Markkinaehtoisuuden ja kilpailun edistämistä (29 %) ei silti sijoiteta keskeisimpiin prioriteetteihin kuuluvaksi.

Kun samalla myös verotuksen alentamiseen kohdistuu jonkinasteisia paineita (41 %, ks. myös luku 5.3.), yhtälö alkaa olla päättäjille hankala. Toisaalta kyse ei ole erillisistä rahanreivistä, vaan yhteiskunnan toimintakokonaisuuteen ja kehitysdynamiikkaan toistensa kautta vaikuttavista tekijöistä. Monet tavoitteet ovat sellaisia jotka onnistuessaan tukevat ja jopa rahoittavat toisiaan. Jos esimerkiksi yrittäjyys saataisiin jollakin mystisellä keinolla lisääntymään, työllisyys paranisi, mikä puolestaan vahvistaisi hyvinvointipalvelujen rahoitus pohjaa jne. – vaikutusketjun voi rakentaa kukin omien ideologisten palikoittensa pohjalta. Jonkin ”alkuräjähdyksen” nykymuotoonsa jähmettymässä oleva järjestelmä kuitenkin tarvitsee.

Jos kysymyssarjan tulosta ajatellaan tähänastisen politiikan kritiikkinä (”tulisi painottua verrattuna harjoitettuun politiikkaan”), kansalaismielipiteen tuomio joko on tyly tai ei ole, tulkintatavasta riippuen. Tyytymättömyyttä tulos ilmentää sikäli, että miltei kaikkea halutaan ”enemmän ja paremmin”. Toisaalta harjoitetun politiikan nähdään olleen pikemminkin vain vaisua ja tehotonta kuin väärää; vain harvoja asioita on painotettu liikaa. Huomattakoon myös, että tyytyväisyys tapahtuneeseen (”tulisi painottua kuten nykyisin”) on monien asioiden kohdalla mittavaa. Vaikka muutospaineet ovat vahvoja, harjoitettu politiikka myös hyväksytään laajasti.

Odotusten muuttuminen 2002-2011

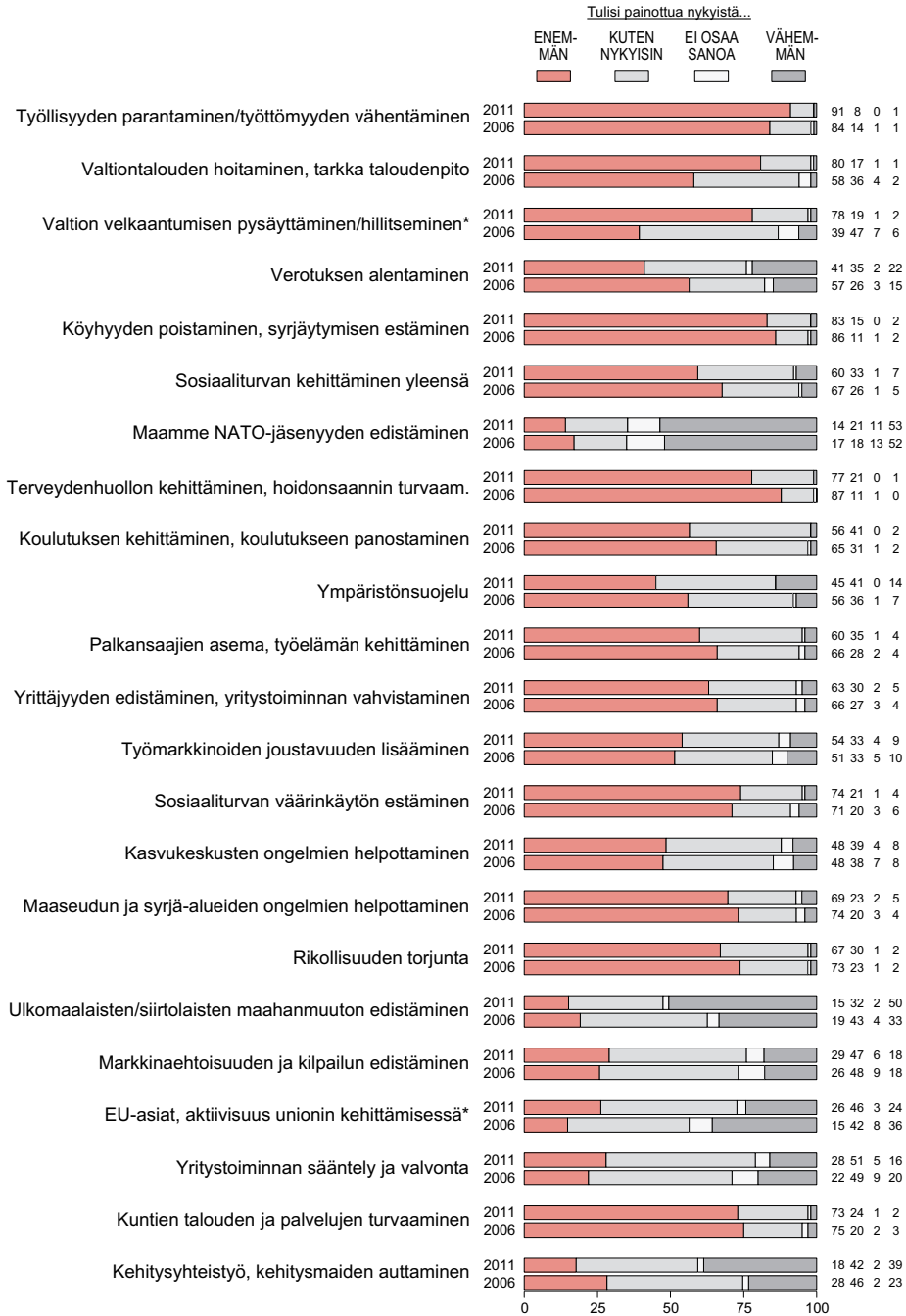
Koska kysymyssarja sisältyi pitkälti samassa muodossa myös kaksia edellisiä eduskuntavaaleja edeltäneisiin vuosien 2002 ja 2006 tutkimuksiin, sen perusteella voidaan tehdä päätelmiä vaalikausien aikana tapahtuneista kansalaismielipiteen muutoksista.

Vertailu osoittaa muutokset kokonaisuutena melko vähäisiksi. Odotusten yleiskuva, arvolataukset ja keskinäinen järjestys ovat pysyneet pääpiirteissään samankaltaisena koko seuranta-ajan. Tuloksista ei helposti huomaa, että kyseessä on eri ajankohta ja eri hallitus, jonka aikana harjoitettuun politiikkaan arviot kysymyksessä peilataan. Tämä on syytä mainita, koska muutosvertailu on tulkinnallisesti haasteellinen. Näin siksi, että havaitut erot voivat perustua paitsi kansalaisten mielipiteiden muuttumiseen, myös harjoitetun politiikan muuttumiseen (”miten tulisi painottua verrattuna viime vuosina harjoitettuun politiikkaan”). Kolmas koko asetelmaa keikuttava tekijä luonnollisesti on yhteiskuntaolojen – kuten taloussuhdanteiden – tosiasiallinen kehitys tutkimusajankohtien välillä. Täten sen määrittäminen, mikä osuus kansalaiskritiikin kasvusta tai sen vähentymisestä lopulta niin sanotusti menee hallituksen piikkiin, jää sopimuksenvaraiseksi.

Yleispiirteinen yhdenmukaisuus ei kuitenkaan tarkoita tulosten pysymistä ennallaan. Kansalaisten tavoitelistalta löydetään niin näkyviä nousijoita kuin laskijoitakin. Suurimmat yksittäiset muutokset viime tutkimuksesta paikantuvat valtiontalouteen ja sen hoitoa koskeviin odotuksiin. Tarkkaa taloudenpitoa (”valtiontalouden hoitaminen, tarkka taloudenpito”) peräävien osuus on kasvanut syksystä 2006 huimasti (22 %-yksikköä). Vielä pitempi piikki havaitaan valtionvelkaa koskevissa kannoissa. Tulos ei kuitenkaan ole täysin vertailukelpoinen kysymysmuotoon tehdyn muutoksen vuoksi (aiemmin arvioitavana oli valtion velan vähentäminen, nyt velkaantumisen pysäyttäminen (**kuvio 21**)).

Miltei yhtä suurina, toiseen suuntaan tapahtuneina muutoksina nousevat esille kehitysyhteistyö ja maahanmuutto. Niiden osuus, joiden mielestä ulkomaalaisten maahanmuuton edistämisen tulisi painottua vastaisuudessa nykyistä vähemmän, on kasvanut huomattavasti (+17 %-yksikköä). Saman verran on kasvanut kehitysyhteistyölle nykyistä vähäisempää painoa haluavien joukko (+16 %-yks.). Muutoksissa voiaistia jotakin ajan hengelle ja poliittiselle ilmapiirille – kansainväliselle-

Kuvio 21. MITEN ERI ASIOIDEN TULISI PAINOTTUA TULEVAN HALLITUKSEN TOIMINNASSA: ARVIOT VUOSINA 2006 JA 2011 (luokkia yhdistetty, %).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

kin ilmanalalle – ominaista. Merkittävää väljähtymistä havaitaan myös verotuksen alentamista (-16 %-yks.) sekä ympäristönsuojelua (-11 %-yks.) koskeissa vaateissa (**kuvio 21**, ks. myös **kuvio 22**, jossa muutokset esitetään pelkistetysti keskiarvojen erotuksina).

Mikäli muutoksia hahmotetaan järjestyssijojen mukaan, voidaan listan kärjen osalta todeta, että viime tutkimuksessa (2006) kaikkein tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi koettu terveydenhuolto sijoittuu nyt viidenneksi. Edelle ovat kivunneet – joskaan erot eivät ole kovin suuria – työllisyys, köyhyys ja valtiontalous. Työllisyys ja terveydenhuolto piti-

Kuvio 22. MITEN ERI ASIOIDEN TULISI PAINOTTUA TULEVAN HALLITUKSEN TOIMINNASSA: ARVIOT VUOSINA 2006 JA 2011 (asteikkokeskiarvojen erotukset, yhteiset arviointikohteet).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

**Kysymysmuoto muuttunut, aiemmin 'Valtion velan vähentäminen'.
* Aiemmin 'EU-asiat, (...) unionin kehittämisessä (laajentuminen ym.)'.

vät listan kärkisijoja myös vuoden 2002 tutkimuksessa. Kahden ensimmäisen mittauksen välillä (2002-2006) odotukset tulevalta hallitukselta muuttuivat vähemmän kuin nyt tarkasteltavalla aikavälillä (2006-2011).

Selvää trendinomaista kolmen mittauksen aikana tapahtunutta muutosta nähdään lähinnä vain rikollisuuden torjunnan osalla. Vaikka asian painoarvo koetaan edelleen suureksi, on se asteittain vähentynyt seurannan edetessä. Mittauksesta toiseen jatkunutta alenemaa todetaan myös verotuksen keventämisen sekä maaseudun ja syrjä-alueiden ongelmien helpottamisen osalla.

Eri väestöryhmien hallitusohjelmat

Verrattaessa eri kansalaisryhmien politiikkaodotuksia toisiinsa todetaan ne suhteellisen samankaltaisiksi. Yhteiskunnan kehittämisen painopisteistä vallitsee täten suomalaisten kesken merkittävän laaja konsensus. Täysin harmonista yhteisymmärrys ei kuitenkaan ole.

Naisten ja miesten odotukset uudelta hallitukselta eroavat selvimmin ympäristönsuojelun, kehitysyhteistyön ja maahanmuuttajien osalla. Näiden ohella naiset tähdentävät miehiä enemmän myös mm. terveydenhuollon kehittämistä, köyhyyden poistamista sekä sosiaaliturvan kehittämistä yleensä. Miehisii painotuksia löydetään vähemmän; tällaisina tulevat esille lähinnä Nato-jäsenyyden edistäminen sekä valtiontalouden hoitaminen. Tulokinnassa huomattakoon, että kyse on ainoastaan sukupuolten välisten erojen suunnasta, ei näkemysten vastakkaisuudesta. Mikäli esimerkiksi otetaan maahanmuutto, todetaan naistenkin kannat nuiviksi; ne eivät vain ole yhtä torjuvia kuin miesten.

Odotusten ikä- ja koulutusriippuvuudet jäävät miltei kauttaaltaan vai-meiksi. Rikollisuuden torjunnan tärkeys korostuu iän kohotessa, ympäristönsuojelun sen laskiessa. Vähän koulutetut korostavat iäkkäämpien tavoin rikollisuuden torjuntaa, korkeasti koulutetut puolestaan pitävät siirtolaisten maahanmuuttoa tarpeellisempana kuin muut.

Koska vaaleihin käyvät puolueet ilmoittavat olevansa toistensa vaihtoehtoja, on luontevaa ajatella myös niiden kannattajakunnat toisistaan erottuviksi. Tämä todentuukin tuloksissa, joskaan ei kaikilta osin kovin kuulakkaalla tavalla. Pelkistävä kuva erojen pääpiirteistä saadaan identifioimalla ne politiikkatavoitteet, joiden osalla kunkin puolueen kan-

nattajat eniten poikkeavat koko väestön keskiarvosta. Tulokset kuvaavat täten vain eroja keskimääräisyyteen, eivät eri tavoitteiden absoluuttista kannatusta poliittisissa ryhmissä (**kuvio 23**).

Päähallituspuolue keskustan kuvaaja jää matalaksi ja muutoinkin vähäveriseksi. Tämä on toisaalta valtakunnallisen yleispuolueen imagoa tavoittelevalla sopivaa ja kenties ääntenkeruun kannalta edullistakin. Suhteellisesti voimakkaimmin tähdennetty asia on silti maaseudun asema. Hieman keskimääräistä heikomman prioriteetin ryhmältä saavat palkansaajien asema ja ympäristönsuojelu.

Kokoomuksen kohdalla lukuihin tulee enemmän eloa. Puolueen poikkeamaprofiili on korkeampi ja myös sisällöllisesti muusta joukosta erottuva. Näkyvin irtiotto koskee Nato-jäsenyyttä. Samalla sosiaaliturvan kehittäminen ja köyhyyden poistaminen jäävät keskimääräistä vähemmän korostetuiksi.

Sosialidemokraattien äänestäjien profiili on keskustan tavoin vailla vahvoja ominaispiirteitä. Suhteellisesti korostunein asia on palkansaajien asema. Työelämä tulee esille myös toisin päin: innottomuutta ilmenee etenkin työmarkkinoiden joustavuuden lisäämisessä.

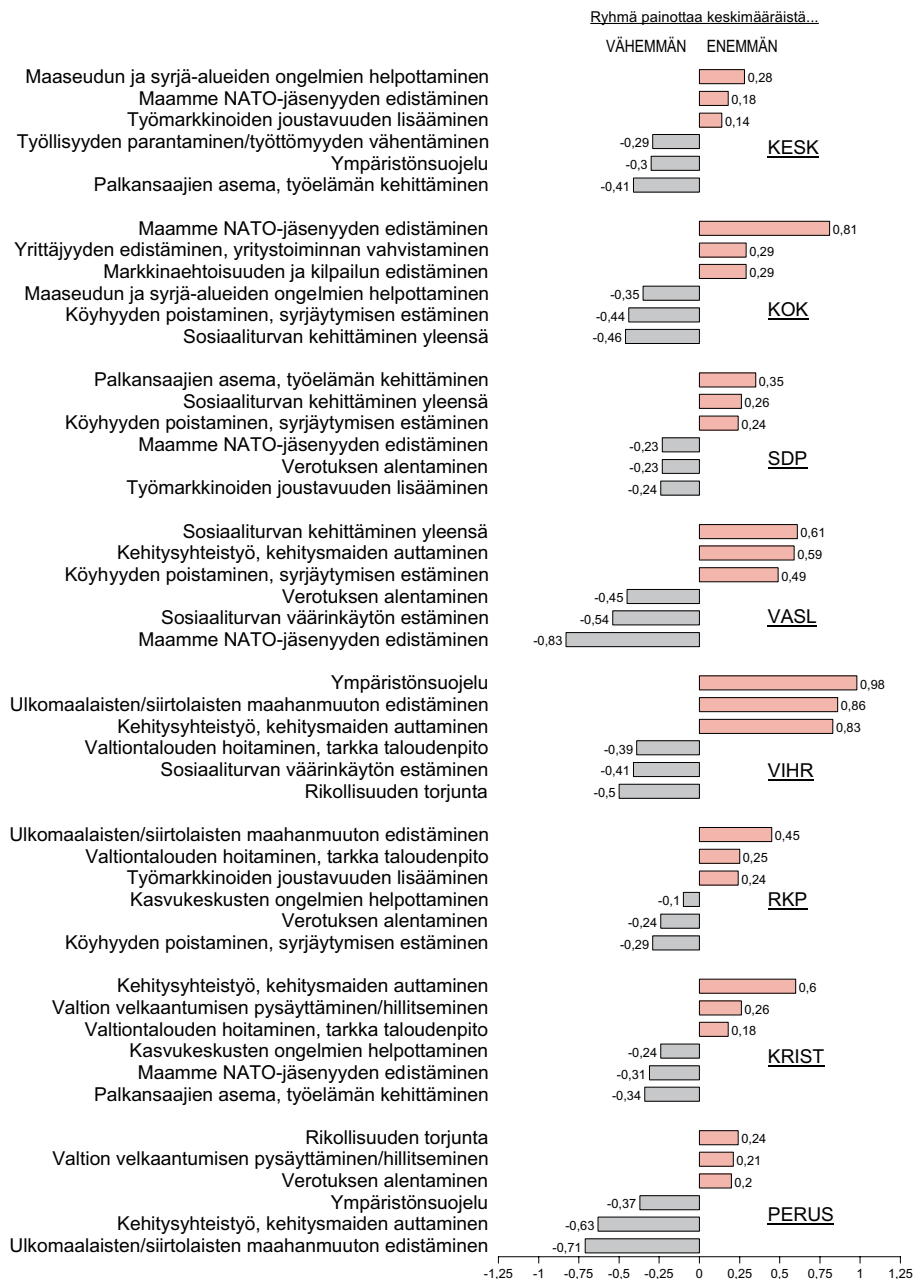
Vasemmistoliiton kuvaaja on korkea ja samalla liki käännteiskuva kokoomuksen profiilista. Suhteellisesti tavoiteltavinta on sosiaaliturva ja turmiollisinta Nato. Verraten vedottomasti ryhmä suhtautuu myös verotuksen alentamiseen ja sosiaaliturvan väärinkäytön estämiseen.

Vihreiden niin ikään omaleimaisessa kuvaajassa vahvasti korostuvia asioita ovat ympäristönsuojelu, maahanmuutto ja kehitysyhteistyö. Keskimääräistä vähemmän ryhmä painottaa mm. rikollisuuden torjuntaa.

RKP:n kannattajakunnalle on ominaista muun muassa tavallista ymmärtävämpi suhtautuminen maahanmuuttajiin sekä havaittava laimeus pyrkimyksissä köyhyyden poistamiseksi. Kristillisten kannattajia karakterisoi selvimmin kehitysyhteistyön merkityksen korostaminen.

Ajankohdan poliittisen komeetan perussuomalaisten profiili saattaa tuottaa yllätyksen railakasta erottumista odottaville. Keskimääräistä vahvemmin ajettujen asioiden joukko jää jokseenkin aneemiseksi, jos kohta tunnistettavaksi – ainakin vanhojen stereotyypioiden mukaan – sikäli että kärkeen kohooa rikollisuuden torjunta. Syynä neutraalisuuteen on kaikei puolueen kannattajakunnan voimakas kasvu. Kun uusia,

Kuvio 23. MITEN ERI ASIOIDEN TULISI PAINOTTUA HALLITUKSEN TOIMINNASSA: PUOLUEIDEN KANNATTAJAKUNTIEN ODOTUSTEN EROT (kolme merkittävintä positiivista ja negatiivista poikkeamaa koko väestön keskiarvosta).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

monenkirjavin poliittisin sukujuurin varustettuja kannattajia tulee kaikista ovista ja ikkunoista, siitä seuraa lähentyminen tiettyä keskivertoisuutta. Kasvaneenakin puolue kykenee kuitenkin edelleen lunastamaan julkisuuskuvansa: maahanmuuttoon ja kehitysyhteistyöhön suhtautuminen on koko puoluekentän penseintä.

3.2 Usko muutokseen kasvaa

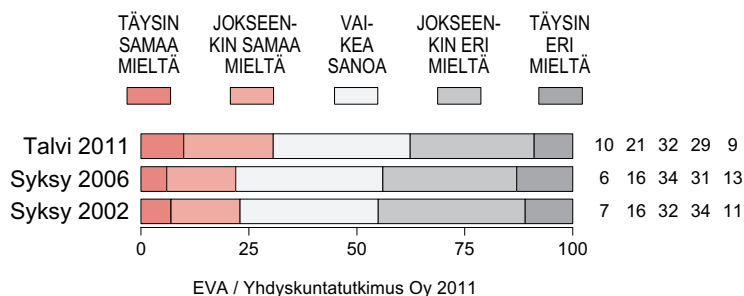
Edellä on nähty, että suomalainen vaalikansa on vaateliias. Sen lisäksi, että kansan seuraavalle hallitukselle antama asialista on pitkä ja osin ehkä ristiriitainenkin, tulisi useimpia asioita hoitaa myös paljon aiempaa ponnekkaammin. Kaikki tämä pitäisi hoitaa olosuhteissa, jossa monet ulkopuoliset voimat asettavat politiikanteolle omia rajoitteitaan tai reunaehtojaan – tai suorastaan kilpailevat vallasta poliitikkojen kanssa. Äänestäjän tehtävä ja oikeus on kuitenkin vaatia, jopa mahdottomia.

Äänestystilanteessa asetelma joka tapauksessa kääntyy. Tuolloin kansalaiset ovat itse tosi paikan edessä. Vaatiminen, purnaaminen tai tykkääminen eivät enää riitä. Tuolloin itse kunkin tulisi jättää politiikan katsomo ja siirtyä hetkeksi pelikentälle potkaisemaan palloa siihen suuntaan kun katsoo yhteiskunnan kehittämisen edellyttävän. Kyseessä on edustuksellisen demokratian toimivuuden testi. Tulevissa vaaleissa kohdistuu epätavallisen suurta mielenkiintoa siihen, missä määrin nykymenoon muutosta haluavat lopulta käyttävät äänioikeuttaan. Kanavoituvatko vaateet, tyytymättömyys ja protesti konkreettiseksi vaalitulokseksi?

Osaltaan tämä riippuu suomalaisten uskosta siihen, voiko äänestämällä todella muuttaa asioiden kulkua. Vajaa kolmannes (31 %) uskoo, että asiat Suomessa muuttuisivat paremmaksi, mikäli vain oikeat puolueet ja poliitikot pääsisivät valtaan ja päättämään asioista (**kuvio 24**). Toinen kolmannes (32 %) ei osaa ottaa asiaan kantaa ja hieman useampi (38 %) torjuu väittämän.

Tulosta tulkittaessa tulee huomata, että se ei aukottomasti mittaa suomalaisten uskoa äänestämiseen muutosvoimana, sillä luonnollisesti monien mielestä sekä oikeat tahot ovat jo nyt vallassa että asiat ovat tällä hetkellä siedettävällä tolalla. Koko väestön tasolla tulos kertoo kui-

Kuvio 24. "ASIAT MAASSAMME MUUTTUISIVAT PAREMMIKSI SUHTEELLISEN NOPEASTIKIN, MIKÄLI VAIN OIKEAT PUOLUEET JA POLIITIKOT PÄÄSISIVÄT VALTAAN JA PÄÄTTÄMÄÄN ASIOISTA" (%).

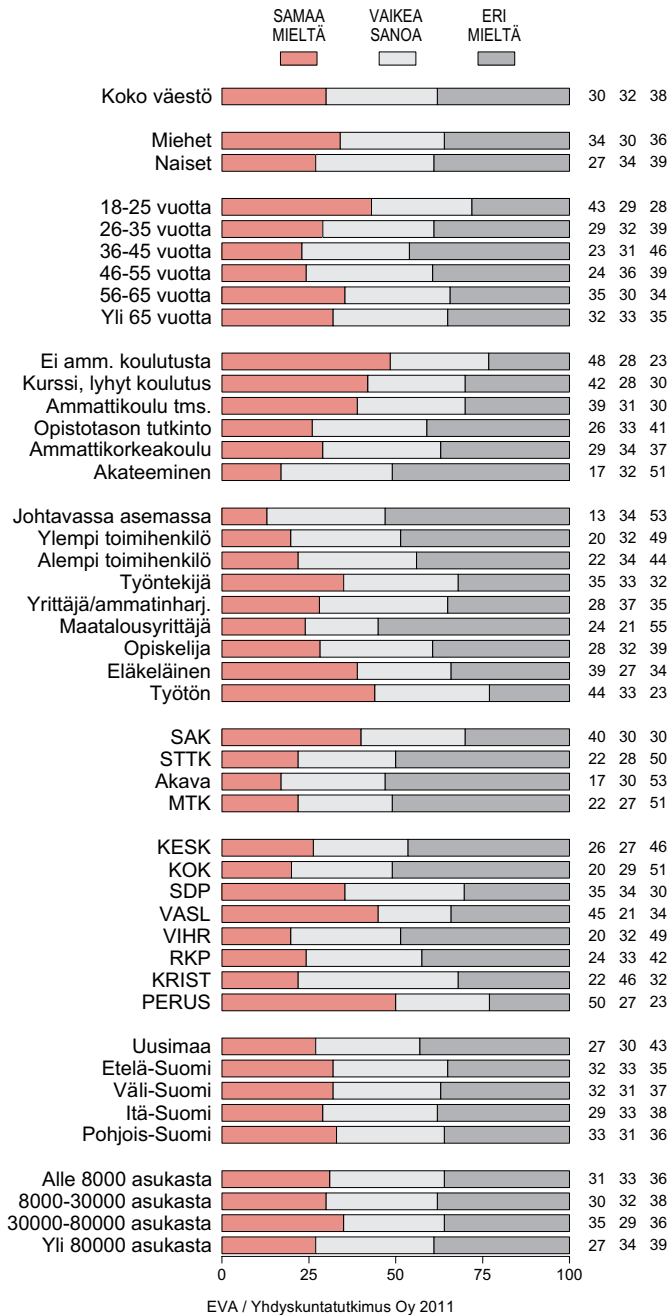
tenkin siitä, että muutokseen uskovia on nyt kymmenisen prosenttiyksikköä enemmän kuin edellisten vaalien alla. Muutos on suuri, jos sitä peilataan suomalaisten politiikka-asenteiden yleistä jäykkyyttä vastaan. Uskoa ja halua poliittiseen muutokseen on ilmassa selkeästi aiempaa enemmän.

Tavallista yleisempää tällainen ”muutosidealismi” on mm. vähän koulutettujen, työttömien ja nuorimpien keskuudessa (**kuvio 25**). Poliittisella kentällä se paikantuu etenkin perussuomalaisten ja vasemmistoliiton kannattajiin. Skeptisimpiä ovat nykyisten hallituspuolueiden kannattajat. Viimeksi mainittujen kantoja selittänee paitsi epäusko muutoksen mahdollisuuteen, myös sen tarpeellisuuteen.

Kokonaisuutena tulos heijastelee paitsi suomalaisten perinteisesti laajaa epäluottamusta puolueisiin ja poliitikkoihin (ks. luku 2.1), arvatenkin myös käytännön kokemuksesta: Moni on nähnyt useat vaalit mutta vain vähän niitä seuranneita radikaaleja ja nopeita uudistuksia tai suuntaa näyttävää uutta johtajuutta. Poliitiikka, joka on aina ennen vaaleja ollut ”tahdon asia”, on usein muuttunut harmaaksi hallinnoinniksi vaalien jälkeen.

Puoluepolitiikan uskottavuuden ohella kansan tulilinjalle joutuvat myös poliitikot henkilöinä. Poliitiikan kohut henkilöityvät yksilöihin riippumatta siitä, liittyvätkö ne itse politiikan tekoon, vaalirahoitukseen,

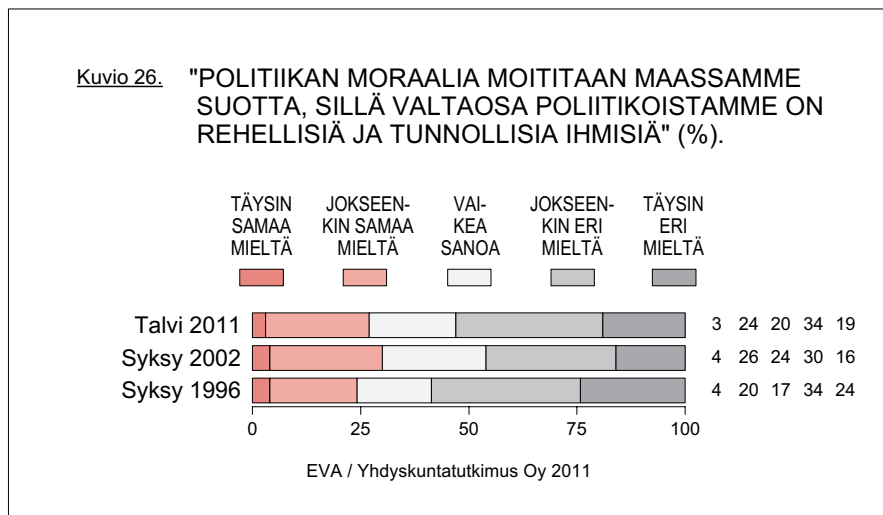
Kuvio 25. "ASIA MAASSAMME MUUTTUISIVAT PAREMMIKSI SUHTEELLISEN NOPEASTIKIN, MIKÄLI VAIN OIKEAT PUOLUEET JA POLIITIKOT PÄÄSISIVÄT VALTAAN JA PÄÄTTÄMÄÄN ASIOISTA" (%).

poliitikkojen yksityiselämään tai johonkin muuhun. Ajan hengeksi on muodostunut, että meidän on halutessamme saatava tietää poliitikoista kaikki, sillä he ovat meillä töissä. Tiedotusvälineet ovat tehneet työtä käskettyä, ja kansalle on tarjottu lukuisia mahdollisuuksia niin asialliseen arviointiin kuin sopivaisuuden rajat ylittävään tirkistelyynkin.

Poliitikkojen moraaliala epäillään

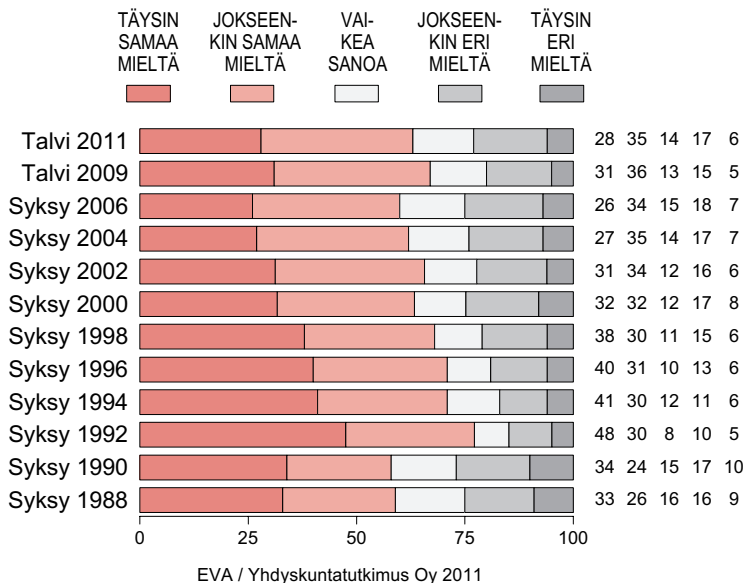
Lopputulos on se, että poliitikkojen moraalinen selkäranka kyseenalaistetaan laajalti. Vain noin joka neljäs (27 %) mielestä politiikan moraaliala moititaan suotta, sillä valtaosa poliitikoista on rehellisiä ja tunnollisia ihmisiä (**kuvio 26**). Enemmistö (53 %) torjuu teesin kärjessä perussuomalaisten kannattajat (71 %). Näkemuserojen toista päätä edustavat keskustan kannattajat, joista joka toinen pitää poliitikkojen moraaliala moittimista aiheettomana. Poliitikkojen moraaliala moittiminen on yleistynyt jonkin verran edellisestä, vajaan kymmenen vuoden takaisesta mittauksesta. Dramatiikan muutoksesta riisuu kuitenkin se, ettei uskon poliitikkojen moraaliala voi tulkita suoranaisesti romahtaneenkaan: 1990-luvun puolivälissä se oli vielä nykyistäkin niukempaa. Ainakin osa äänestäjistä näyttää kokevan, että heidän valintaansa vaikeuttaa tarjolla olevan poliitikkomateriaalin epäkuranttius. Valintojen

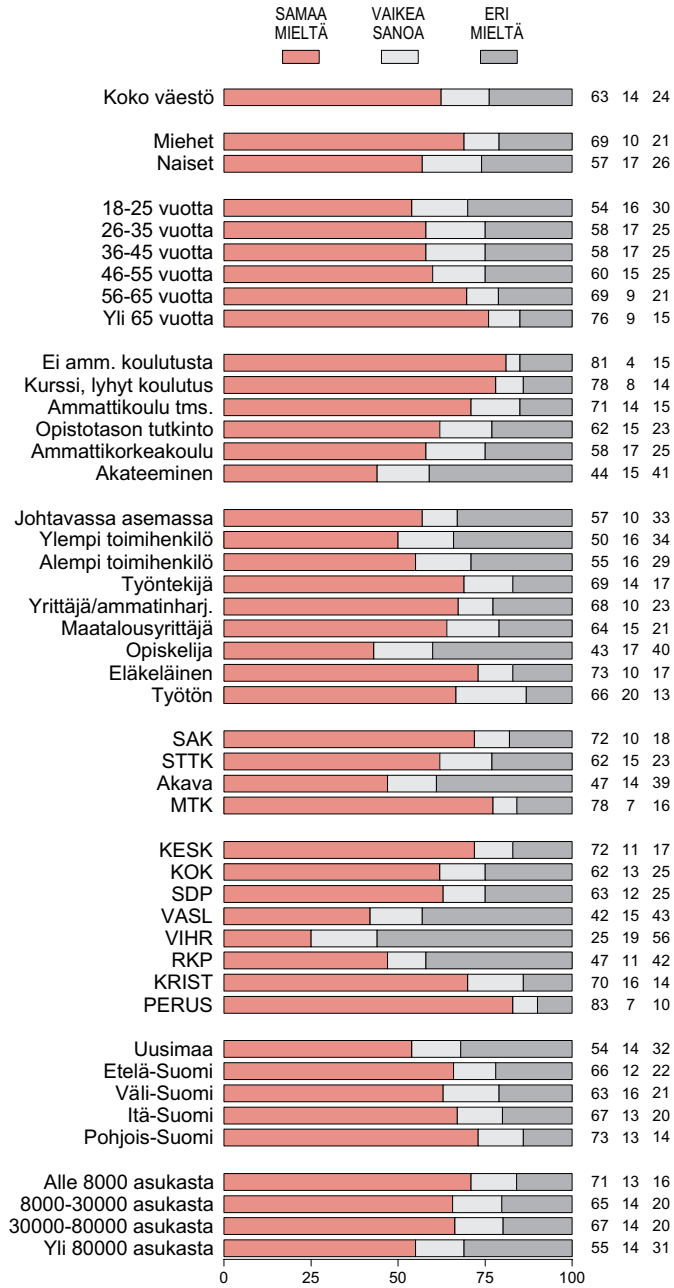
muutoksesta ei juuri uskota seuraavan politiikan muutosta ja poliitikkojen moraalisisessa selkärangassa nähdään kieroutta. Niinpä monen mielellä kangastelee ryhdikäs ja voimakas johtaja, joka tekisi valinnan helpoksi. Lähes kaksi kolmasosaa (63 %) katsoo maamme kaipaavan vahvoja johtajia, jotka kykenevät palauttamaan yhteiskuntaamme kurin ja järjestyksen sekä oikeiden arvojen kunnioituksen (**kuvio 27**). Torjuvasti ajatukseen suhtautuu neljännes (23 %).

Vahvan johtajan kaipuu vahvistui jo kaksi vuotta sitten talouskriisin myötä oltuaan sitä ennen pikku hiljaa hiipumassa koko laman jälkeisen ajan. Nyt se palautuu 2000-luvun puolivälin lukemiin. Lähes räikeän populistiseksi formuloidun väittämän vuosikymmenestä toiseen laajana pysyvää hyväksyntää voi pitää jossain määrin erikoisena ilmiönä (**kuvio 28**). Vahvojen johtajien toimeenpaneman kurinpalautuksen

Kuvio 27. "MAAMME KAIPAA VAHVOJA JOHTAJIA, JOTKA KYKE-NEVÄT PALAUTTAMAAN YHTEISKUNTAAMME KURIN JA JÄRJESTYKSEN SEKÄ OIKEIDEN ARVOJEN KUNNIOITUKSEN" (%).

Kuvio 28. "MAAMME KAIPAA VAHVOJA JOHTAJIA, JOTKA KYKENEVÄT PALAUTTAMAAN YHTEISKUNTAAMME KURIN JA JÄRJESTYKSEN SEKÄ OIKEIDEN ARVOJEN KUNNIOITUKSEN" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

kannalla ovat etenkin ikääntyneimmät ja vähemmän koulutetut vastaajat. Akateemisesti koulutetut ja opiskelijat ottavat etäisyyttä ajatukseen, mutta heistäkin useampi hyväksyy kuin torjuu väittämän. Puolueiden kannattajaryhmät asettuvat lähes lineaariseen sarjaan, jonka ääripäinä ovat yhtäällä vahvaa johtajuutta kovimmin kaipaavat perussuomalaisten kannattajat ja toisaalla vihreiden kannattajat, joka ainoana väestöryhmänä kykenee sanoutumaan ideasta irti.

3.3 Millä perusteella edustajat valitaan?

Tulevissa eduskuntavaaleissa noin seitsemän kymmenestä äänioikeutetusta käyttää äänioikeuttaan. Suomessa tehdään silloin lyhyessä ajassa noin 2,8 miljoonaa päätöstä, joiden summasta muodostuu kansanvallan käytön lopputulema. Nämä päätökset tehdään vaalisalaisuuden suojaissa. Kukaan ei saa tietää, miten kukin äänesti tai millä perusteilla valinta tehtiin.

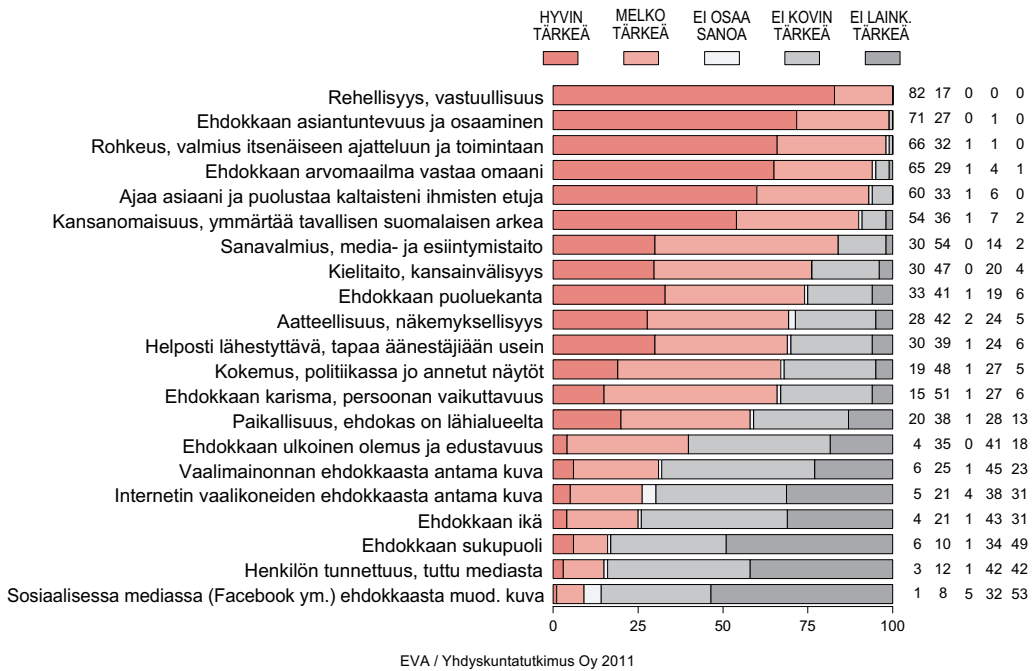
Tämänkertaisessa tutkimuksessa vaalisalaisuuden verhoa raotettiin pyytämällä suomalaisia arvioimaan 21 eri tekijää sen mukaan, kuinka tärkeitä kansanedustajaehdokkaan valintaperusteita ne heille henkilökohtaisesti ovat.

Tärkeiksi koettuja kriteereitä osoittautuu olevan paljon. Tulokuvaajassa hahmottuu kolme tiedustellut tekijät tärkeysluokkiin ryhmittävää porasta: hyvin tärkeät, melko tärkeät ja vähemmän tärkeät valintakriteerit (**kuvio 29**). Näistä ensimmäinen, hyvin tärkeiden valintaperusteiden joukko kertoo, että tullakseen valituksi kansanedustajaehdokkaan pitää olla ennen muuta rehellinen, osaava ja rohkea sekä aidosti valitsijansa asialla.

Ehdokas, ilman näitä et pärjää!

Selvästi tärkein yksittäinen valintaperuste suomalaisille on ehdokkaan *rehellisyys ja vastuullisuus*, joka on hyvin tärkeä kahdeksalle kymmenestä (82 %) ja lopuillekin vähintään melko tärkeä. Toiseksi tähdennetyin on ehdokkaan *asiantuntevuus ja osaaminen* (71 %) ja kolmanneksi *rohkeus, valmius itsenäiseen ajatteluun ja toimintaan* (66 %). Eri väestöryhmien

Kuvio 29. KUINKA TÄRKEITÄ KANSANEDUSTAJAEHDOKKAAN VALINTAPERUSTEITA ERI TEKIJÄT OVAT ITSELLE (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

odotukset ovat näiden kriteerien osalta pitkälti yhdenmukaiset. Kyseessä on eräänlainen kelpoisuusehtojen peruspaketti.

Lisäksi valitsijan pitää olla vakuuttunut, että edustaja todella edustaa heitä, jotka ovat hänelle äänensä antaneet. Siksi ensisijaisten valintaperusteiden listalle lukeutuvat vielä tekijät *ehdokkaan arvomaailma vastaa omaani* (65 % pitää erittäin tärkeänä), *ajaa asiaani ja puolustaa kaltaisten ihmisten etuja* (60 %) sekä *kansanomaisuus, ymmärtää tavallisen suomalaisen arkea* (54 %).

Kansanomaisuuden kohdalla eri väestöryhmien tähän saakka varsin yhtenevässä käsityksissä alkavat näkyä ensimmäiset painotuserot. Akateemisesti koulutetuille, kokoomusta, vihreitä ja RKP:tä äänestäville kansanomaisuus on kriteerinä näkyvästi vähemmän merkittävä kuin muita puolueita äänestäville. Tärkeintä kansanomainen katu- tai kylänraittiuskottavuus on ehdokkaille, jotka aikovat mennä läpi perussuomalaisten tai keskustan listoilta.

Sanavalmius on puoluekantaan tärkeämpää

Toinen, suomalaisten enemmistölle vähintään melko tärkeiden ehdokkaan valintaperusteiden lista koostuu edellä kuvattuun ”ykkösluokkaan” verrattuna astetta käytännönläheisemmistä ominaisuuksista.

Poliitikkojen on aina pitänyt osata ottaa yleisönsä ja olla hyviä puhumaan. Nykyään kuitenkin etenkin johtavilta poliitikoilta vaaditaan enemmän. Tupailtojen ja paikalliskokousten ohella pitää osata olla luontevalla tavalla läsnä myös kotien taulutelevisioiden näytöillä ja tiivistää sanottavansa muutamaan riviin, sillä kaikki muu leikataan lähetyksestä kuitenkin pois. Lähes kaikille (84 %) ehdokkaan *sanavalmius*, *media- ja esiintymistaito* on vähintään melko tärkeä valintaperuste. Kansa myös toivoo, että euroyhteyksissä ja laajemminkin maailmalla liikuttaessa, suomalaispoliitikoille klassinen ”tankerotyyli” tuskallisen kankeine ääntämyksineen ja cocktailkutsujen töppäilyineen olisi jo taakse jäänyttä aikaa. *Kielitaito ja kansainvälisyys* muodostaa hyvin tai melko tärkeän valintaperusteen yli kolmelle neljästä (77 %) kaikissa väestöryhmissä.

Suomalaisessa vaalijärjestelmässä äänestetään henkilöä, mutta maassamme käytetyn ääntenlaskentatavan vuoksi valitsija tulee äänestäneeksi sekä henkilöä että puoluetta. Kuten edellä todettiin, on valitsijalle ensiarvoisen tärkeää nimenomaan sen varmistaminen, että ehdokas henkilönä ajattelee samalla tavalla kuin valitsija itse ja toimii sen mukaisesti. Ehdokkaan puoluekanta ei ole automaattinen tae tästä. Itse asiassa puoluekuri saattaa pakottaa kansanedustajan äänestämään vastoin omaa tahtoaan tai ainakin tarjoaa edustajalle verukkeen jättää valitsijoidensa tahto huomioimatta.

Ehdokkaan puoluekanta jääkin valintaperusteena melko tärkeiden kriteerien luokkaan: kolme neljästä (74 %) pitää sitä vähintään melko tärkeänä, mutta vain kolmannes hyvin tärkeänä. Sama koskee ehdokkaan *aatteellisuutta ja näkemyksellisyyttä*, joka on melko tärkeä seitsemälle kymmenestä (70 %) mutta hyvin tärkeä alle kolmelle kymmenestä (28 %). Ilmiö viittaa osaltaan poliittista kenttää parhaillaan hämmentävään suurehkoon poliittiseen liikkuvuuteen: uskollisuus puoluetta tai aatetta kohtaan saattaa pettää silloin, kun riittävän ”hyvä tyyppi” löytyy.

Puolueuskollisuuden lujuuden asteesta kertovat väestöryhmittäiset erittelyt. Hieman keskimääräistä enemmän ehdokkaan puoluekantaan

korostavat kokoomuksen, vasemmistoliiton ja RKP:n kannattajat. Vähemmän olennainen ehdokkaan valintaperuste se puolestaan on perussuomalaisia kannattaville sekä vähän koulutetuille. Ehdokkaan aatteellisuus korostuu vasemmistoliiton kannattajilla ja on vähiten olennaista kokoomuksen, vihreiden ja perussuomalaisten äänestäjille.

Jalkatyö ja kokemuskin merkitsevät

Muut suomalaisille melko tärkeät ehdokkaan valintaperusteet liittyvät ennen muuta ehdokkaan tuttuuteen, paikallisuuteen ja ehdokkaan tekemään jalkatyöhön. Vasta tässä kohtaa listaa tulevat myös ehdokkaan kokemus ja jo annetut näytöt sekä karisma.

Seitsemän kymmenestä (69 %) pitää vähintään melko tärkeänä, että ehdokas on *helposti lähestyttävä ja tapaa äänestäjiään usein* ja kuusi kymmenestä (58 %) arvostaa *paikallisuutta ja sitä, että ehdokas on lähialueelta*. Kansanomaisuuden tavoin lähestyttävyyys on hieman vähemmän tärkeä ehdokkaan ominaisuus vihreiden, kokoomuksen ja RKP:n kannattajille. Mahdollisuus jutustella kasvokkain ehdokkaiden kanssa kiinnostaa työväestöä ja ikääntyneempiä sekä vähemmän koulutettuja äänestäjiä enemmän kuin nuorisoa ja koulutettuja.

Kokemus ja politiikassa jo annetut näytöt ovat vähintään melko tärkeitä kahdelle kolmasosalle (67 %), samaten *ehdokkaan karisma ja persoonan vaikuttavuus* (66 %). Kokemus on tärkeintä itsekkin jo ”kokeneille” valitsijoille, sillä sen painottaminen kasvaa voimakkaasti vastaajan iän kohotessa. Vihreiden kannattajakunnan nuorekkuudesta kertoo välillisesti se, että ryhmässä joka toinen torjuu kokemuksen merkityksen oman valintansa kriteerinä. Kansan arvioinnin jatkuvuudesta kertoo se, että kokemukselle ja vanhoille näytöille annettu painoarvo on vaikkapa listan huipulla olevaan asiantuntemukseen ja osaamiseen verrattuna vähäisempää. Vanhoilla meriiteillä ei voi ratsastaa auringonlaskuun asti.

Karismaa pidetään johtajalle tärkeänä ja tavoiteltuna ominaisuutena, joidenkin mielestä niin tärkeänä, että jos sitä ei ole, puuttuu sen myötä kaikki. Kiinnostavan karsimasta tekee myös se, että se käsitetään henkilölle luontaiseksi ominaisuudeksi, jota on vaikea opetella tai harjoitella. Karismaattisilla hahmoilla luulisi myös olevan politiikassa kysyntää. Kansalaiset eivät kuitenkaan näyttäisi olevan eduskuntavaaleissa valit-

semassa itselleen ensi sijassa johtajia vaan edustajia, sillä hyvin tärkeänä valintaperusteena karismaa pitää vain noin kuudesosa (15 %) vastaajista. Eniten karismaattisuutta arvostavat kokoomuksen ja keskustan kannattajat, joista vähintään melko tärkeänä valintaperusteena sitä pitää valtaosa niin kokoomuksen kuin keskustankin kannattajista.

Vaalimainonta tehoaa nuoriin

Listan häntäpäätä koostuu asioista, jotka kansalaiset katsovat vähemmän tärkeiksi valintaperusteiksi. Kiinnostavan tästäkin tekijäryhmästä tekee kuitenkin se, että se sisältää lukuisia asioita, joiden vaikutusta joko valintaperusteina tai valinnan välikappaleina ei voi kokonaan kieltää.

Vaikka kolmannes ei ilmoituksensa mukaan ole kiinnostunut politiikasta (ks. luku 2.1.), silti osa tästäkin ryhmästä lopulta äänestää. Lisäksi politiikkaa seuraavillakin on vain hyvin rajallinen mahdollisuus muodostaa edes pintapuolista käsitystä tarjolla olevista ehdokkaista ja heidän ajattelustaan ja arvomaailmastaan. Läheskään kaikki valitsijat eivät vielä vaalipäivän aamunakaan – tai äänestyskoppiin mennessään – ole selvillä äänestysratkaisustaan.

Näissä tilanteissa äänestämisen kansallisvelvollisuudekseen kokeva äänestäjä turvautuu pika-analyysiin. Yksi tutkitusti merkityksellinen ehdokkaan valintakriteeri on tämän *ulkoinen olemus ja edustavuus*. Neljä kymmenestä (39 %) tunnustaa asian vähintään melko tärkeäksi valintaperusteeksi itselleen, mutta selvä enemmistö (59 %) kieltää ehdokkaan ulkonäön ja edustavuuden vaikutuksen.

Vaalimainonta on yksi tapa ehdokkaille esitellä edustavuuttaan ja tuoda itseään muutenkin tykö ehdokastaan vielä hakevalle valitsijalle. Internetin vaalikoneet ovat puolestaan valitsijoiden keino lähestyä ja seuloa ehdokkaita ja päästä jollakin tavoin selville heidän ajatuksistaan ja arvoistaan. Kolme kymmenestä (31 %) pitää *vaalimainonnan ehdokkaasta antamaa kuvaa* ja käsitystä itselleen tärkeänä ehdokkaan valintakriteerinä, mutta yli kaksi kolmesta (68 %) torjuu sen merkityksen. Ainoa ryhmä, jonka enemmistö (51 %) tunnustaa hyödyntävänsä vaalimainontaa päätöksenteon apuna, ovat nuoret.

Neljäs (26 %) pitää *internetin vaalikoneiden ehdokkaasta antamaa kuvaa* itselleen melko tärkeänä valintaperusteena. Eniten vaalikoneita

hyödyntävät nuoret (alle 35-vuotiaat), korkeakoulutetut, opiskelijat sekä erityisesti vihreitä kannattavat, joista useampi kuin joka toinen (55 %) pitää vaalikoneen antamaa informaatiota vähintään melko tärkeänä.

Mainonnalla ja vaalikoneilla on siis oma roolinsa ehdokkaan valintaperusteiden joukossa. Käytännössä niiden rooli saattaa olla vielä tutkimuksen ilmoittamaa suurempikin, sillä ne ovat vaalitulaisuuksien, valitsijatapaamisten ja median uutisoinnin ohella ainoita ”käyttöliittymiä”, joiden kautta valitsijat ja ehdokkaat voivat löytää toisensa. Rinnalle on kuitenkin tullut uusia foorumeita, joiden on jopa hehkutettu lopulta korvaavan niin perinteisen mainonnan, vaalikoneet kuin jopa mahtavat tiedotusvälineetkin. Kyse on sosiaalisesta mediasta, jonka laajamittainen hyödyntäminen vaalikampanjoiden yhteydessä on edennyt nopeasti etenkin Yhdysvaltain taannoisten presidentinvaalien esimerkin siivittämänä. Suomen tämänkertaisista eduskuntavaaleista tuskin kuitenkaan tulee sosiaalisen median läpimurtoa, sillä vain noin joka kymmenes (9%) mainitsee *sosiaalisessa mediassa ehdokkaasta muodostuvan kuvan* edes melko tärkeäksi valintaperusteeksi.

Mies, nainen vai julkkis?

Mainonnan ja vaalikoneiden jälkeen tarkasteluvuoroon tulevat demografiset valintaperusteet, ehdokkaan ikä ja sukupuoli. *Ehdokkaan ikä* on tärkeä valintaperuste neljännekselle (25 %). *Ehdokkaan sukupuoli* toimii tärkeänä valintaperusteena kuudesosalle (16 %). Molemmat demografiset tekijät ovat hieman keskimääräistä tähdellisempiä naisille sekä puolueiden kannattajaryhmistä vihreiden, vasemmistoliiton ja RKP:n kannattajille.

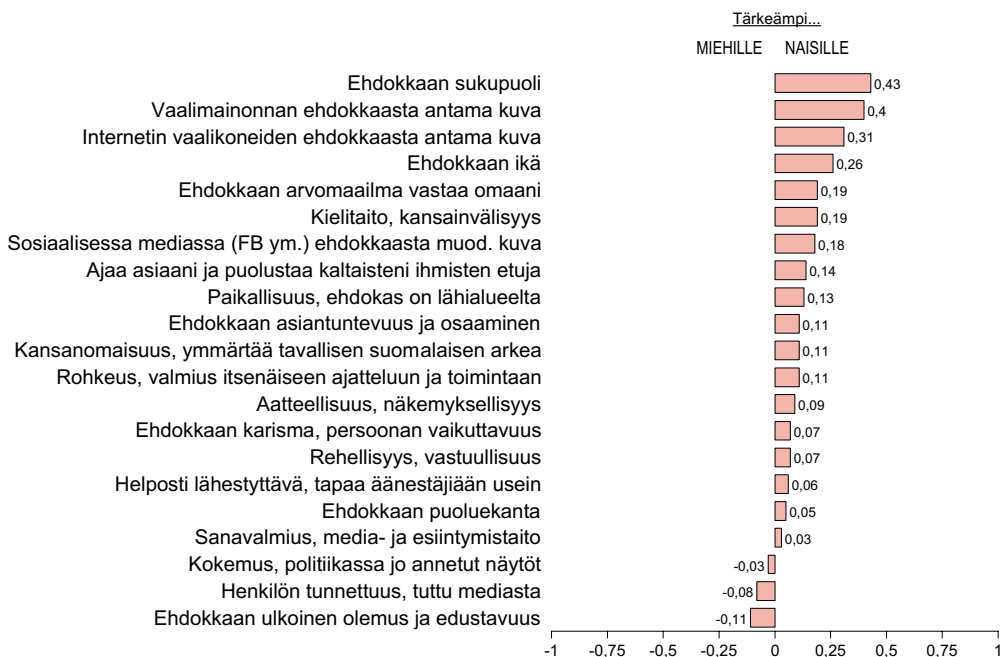
Niin sanotut ”julkkisehdokkaat” ovat puolueiden himoitsemia, sillä suurelle yleisölle valmiiksi tutuilla ehdokkailla on aina hyvät mahdollisuudet kerätä sekä itselleen että koko puolueelle roima äänisaalis. Julkkisehdokkaat ovat kuitenkin aina kiistanalaisia riskisijoituksia, sillä ansiokkaat suoritukset muilla elämäneloilla eivät takaa – jos kohta eivät sulje poiskaan – pätevyyttä hoitaa kansanedustajan tointa menestyksekkäästi. Vaikka julkkiksia äänestetään laajalti, vain vajaa kuudesosa (15 %) suomalaisista tunnustaa, että *henkilön tunnettuus tai tuttuus medias-*

ta olisi heille tärkeä ehdokkaan valintaperuste. Yli kahdeksan kymmenestä (84 %) kieltää tekijän merkityksen.

Väestöryhmien valintametodit

Kokonaisuutena kansalaiset asettavat arvioitavat valintakriteerit tärkeysjärjestykseen melko yksimielisesti. Väestöryhmien väliset painotuserot eri asioiden merkityksestä ovat vähäisiä. Muutamia eroja vaalikansan arvostuksissa ja toimintatavoissa voidaan kuitenkin löytää. Ensinnäkin vaikuttaa siltä, että naiset tekevät vaaleissa miehiä perusteellisempaa työtä. Naiset painottavat miltei kaikkia valintaperusteita miehiä enemmän, tutustuvat mainontaan ja perehtyvät vaalikoneisiin varmistuakseen ehdokkaan sopivuudesta (**kuvio 30**). Perehtymisestä on tuskin haittaa, jos tavoitteena todella on löytää ideaaliehdokas, joka on rehel-

Kuvio 30. KANSANEDUSTAJAEHDOKKAAN VALINTAPERUSTEET: NAISET vs. MIEHET (asteikkokeskiarvojen erotukset).

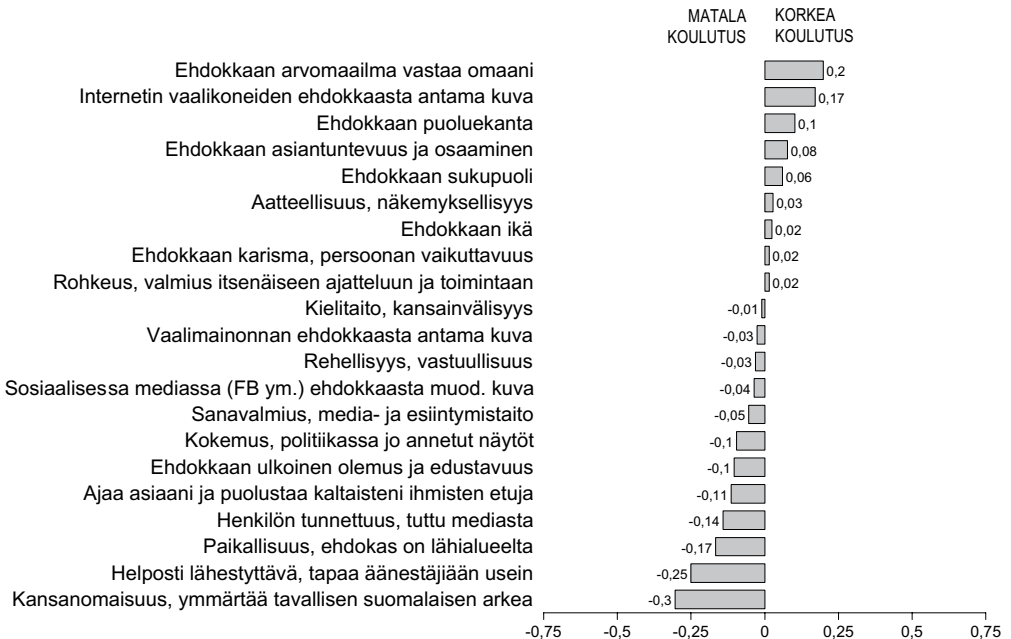
EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

linen, osaava, rohkea ja oikealla asialla. Miehet tekevät valinnan enemmän tunteella, painottaen naisia hieman enemmän valintakriteereistä vain ehdokkaan ulkonäköä, tunnettuutta sekä kokemusta.

Koulutustason yhteyttä valintakriteereihin tarkasteltaessa (**kuvio 31**) havaitaan, että korkeammin koulutetut hakevat vähemmän koulutettua useammin ehdokasta arvopohjalta, käyttäen osviittana puoluekanta ja hakemalla tietoa internetin vaalikoneista. Vähemmän koulutetut painottavat taas merkittävästi enemmän suoraa kontaktia ehdokkaaseen. Ehdokkaan tulisi olla paikallinen, tavattavissa ja jututettavissa ja – ennen muuta – hänen tulee ymmärtää tavallisen suomalaisen arkea.

Vaalien alla on kiinnostavaa tarkastella myös puolueiden kannattajakuntien odotuksissa ilmeneviä eroja. **Kuvio 32** esittää kunkin puolueen ”kolme kärjessä” ja ”kolme pohjalla” -listat valintaperusteista, joita kyseisen puolueen kannattajat painottavat ehdokasta valitessaan väestön keskiarvoa enemmän tai vähemmän.

Kuvio 31. KANSANEDUSTAJAEHDOKKAAN VALINTAPERUSTEET: KOULUTUSTASON KORRELAATIOT (r).

**Kuvio 32. KANSANEDUSTAJAEHDOKKAAN VALINTAPERUSTEET: PUOLUEIDEN KAN-
NATTAJAKUNTIEN EROT (kolme merkittävintä positiivista ja negatiivista poikke-
amaa koko väestön keskiarvosta).**

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

Keskustan kannattajat korostavat keskimääräistä enemmän ehdokkaan paikallisuutta, mutta muuten painotukset ovat – puolueen nimeä mukaillen – melko lähellä väestön keskiarvoa. Kokoomuslaiset ovat puolueuskollisia ja painottavat myös ehdokkaan karismaa ja edustavuutta. Vastaavasti ehdokkaan kansaomaisuus ei ole heille niinkään tärkeää.

Demarit painottavat tasaisesti ehdokkaan puoluekantaa, aatetta ja kokemusta, mutta painotukset ovat vaimeahkoja verrattuna esimerkiksi vasemmistoliiton kannattajiin, jotka edellyttävät etenkin ehdokkaan aatteen olevan kuosissaan. Vihreiden kannattajat näyttäisivät shoppailevan ehdokkaansa mieluummin netistä kuin ostarin soppatykin ääreltä.

RKP:n kannattajat korostavat voimakkaasti ehdokkaan kansainvälisyyttä ja kielitaitoa, sekä – ehkä hieman yllättäen – aatteellisuutta. Kristillisdemokraateilla on oma uskollinen kannattajakuntansa ja heidän ryhmänsä korostaakin ennen muuta puoluekantaa.

Tulevien vaalien oletetun ravikuninkaan perussuomalaisten kannattajien painottamien kriteerien profiili piirtyy kaikkein vaisuimmaksi. Kaikki perussuomalaisten hieman väestön keskiarvoa vahvemmin painottamat asiat liittyvät yhteen ja samaan asiaan: ehdokkaan on ymmärrettävä tavallisen ihmisen arkea ja ajettava heille tärkeitä asioita.

4 Maailman paras maa?

4.1 Suomi peilin edessä

Jos edellä esitetyn perusteella pyrkii kokoavasti määrittämään, millainen maa Suomi suomalaisten silmin on, ei arvosanan voi ajatella kohoavan kovin korkeaksi. Epäkohtia esiintyy siinä määrin paljon, että yhtymäkohdat 1960-luvun rotestilaulun sanoihin ”*Se se vaan on sillä lailla / että tässäki maassa / sitä on paljon mälsää / ei sitä tartte edes paljon kavereilta kysellä / kun vaan viittää vähänkin tsiikata ympärilleen*” ovat ilmeisiä.

Väheksymättä kansalaiskritiikin oikeutusta on paikallaan kysyä, kestäkö se myös silloin, kun yhteiskuntaamme ja elinolojamme punnitaan laajemmasta vertailevasta perspektiivistä. Millaiseksi suomalaiset mielivät maansa, kun sitä arvioidaan kansainvälisessä kehikossa? Kysymyksen tekevät kiinnostavaksi myös viime aikoina julkistetut maavertailut ja niiden herättämä keskustelu. Maamme toistuva menestys – etenkin Suomen julistaminen ”maailman parhaaksi maaksi” yhdysvaltalaisessa Newsweek-lehdessä syksyllä 2010 – herätti meillä paitsi ylpeyttä, myös epäileviä ääniä. Vertailujen tulosten paikkansapitävyys kyseenalaistettiin monin tavoin.

Tämän tutkimuksen vertailevassa kysymyssarjassa maamme oloja tuli punnita seitsemäntoista eri tekijän osalta. Mittareina oli hyvinvointia, yhteiskunnan toimivuutta ja kansalaisten elinoloja keskeisesti kuvaavia indikaattoreita. Kansalaisten tehtävänä oli määrittää, millaiseksi he näkevät Suomen sijoituksen kullakin niistä maailman maiden joukossa.

Ehkei sittenkään hullumpi paikka

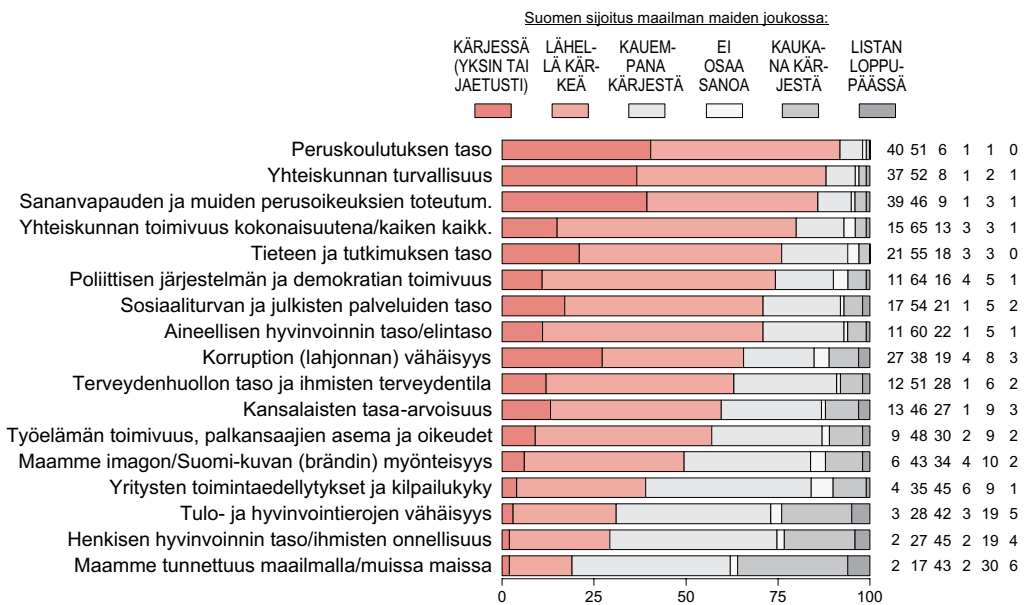
Tulokset muodostuvat merkillepantavan myönteisiksi ja samalla tutkimuksen muusta tulokontekstista poikkeaviksi. Ensivaikutelmana on epäily, että arvioitavana on toinen maa tai ainakin tuomaristo on vaihdettu. Kahdellatoista arviointitulottuvuudella seitsemästätoista enemmistö suomalaisista arvioi Suomen sijoittuvan joko aivan kärkeen tai lähelle

sitä. Niilläkin ulottuvuuksilla, joilla maamme nähdään olevan kauempana kärjestä, sen ei kuitenkaan nähdä olevan kaukana kärjestä (**kuvio 33**).

Parhaiten Suomen katsotaan sijoittuvan peruskoulutuksen tasoa vertailtaessa (91 % arvioi maamme sijoittuvan kärkeen tai lähelle sitä). Myös yhteiskunnan turvallisuus (89 %) ja sananvapauden ja muiden perusoikeuksien toteutuminen (85 %) rankataan yksiselitteisen hyvin oleviksi asioiksi. Miltei samalle tasolle sijoitetaan yhteiskunnan toimivuus kokonaisuutena (80 %). Uuden maabrändimme osaksi kaavailtu slogan ”Finland – It works”, ”Suomi – Maailman toimivin maa” ei täten ole kansalaisten mielestä vailla katetta.

Myös monet muut arviot ovat siinä määrin myönteisiä, että ne tuskin johtuvat pelkästä kansallisen urheiluhengen – tyyliin Elmo vastaan muu maailma – heräämisestä kysymykseen vastattaessa. Tuloksia ei vesitä myöskään vertailuasetelman globaalius eli se, että mukana ovat kaikki

Kuvio 33. ONKO SUOMI MAAILMAN PARAS MAA: ARVIOT SUOMEN SIOJITUKSESTA ERI ASIOISSA KANSAINVÄLISESTI VERTAILLEN (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

kuviteltavissa olevat takapajuisimmatkin maat, joita vastaan on helppo pärjätä. Näin siksi, että siinä ovat mukana myös kaikki etupajuisimmat, kehittyneimmät läntiset kilpakumppanimme. Ykkösenä oleminen on kummassakin tapauksessa täsmälleen yhtä vaativaa. Johtopäätökseksi jää, että kenties suomalaiset eivät sittenkään pidä Suomea hullumpana paikkana asua ja elää.

Joissakin kohdin tunnustuksen antaminen on kuitenkin arvattavasti ottanut koville. Tällainen asia on etenkin poliittisen järjestelmämme ja demokratiamme toimivuus, jonka kolme neljästä (75 %) arvioi edustavan maailman huipputasoa. Kontrasti edellä esille tulleseeseen kirpakkaan politiikkakritiikkiin (ks. luku 2.1.) on kova. Herää myös kysymys millaista mahtaa olla politiikka muualla, jos liki kelvottomaksi koettu kotimainen on sitä parempaa. Sama pätee muissa yhteyksissä tyytymättömyyttä herättäneeseen terveydenhuoltoon, joka kuitenkin rankataan kansainvälisessä katsannossa korkeatasoiseksi (63 % sijoittaa kärkeen tai sitä lähelle). Vahvuksiimme luetaan merkittävän laajasti myös sosiaaliturvan ja julkisten palveluiden yleinen taso (71%). Yhtä ylös rankataan aineellisen vaurautemme aste (71%).

Kaikessa emme kuitenkaan kukoista

Heikkoudeksemme nähdään ennen muuta maamme huono tunnettuus, minkä monet sijoittavat joko kauaksi kärjestä tai suorastaan vertailun jumbosijoille (36 %). Syrjäiselle, pienelle ja pimeälle maalle status lienee pitkälti annettu ja luontainen. Imagotekijöissä laatu voittaa kuitenkin määrän. Suomi-kuvan myönteisyys suhteessa muiden maiden brändeihin uskotaan vähintäänkin kohtalaiseksi.

Näkyvän vaisusti arvioiduiksi tulevat myös henkisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden taso sekä tulo- ja hyvinvointierojen vähäisyys. Kyseisissä lajeissa suomalaiset eivät selvästikään ole hanakoita haastamaan muita. Vaikka mielipidetutkimuksissa ei ole tapana eikä suotavaa ryhtyä ruotimaan sitä, mikä mielipide on oikea ja mikä väärä, tarkasteluyhteys liki huutaa jonkin kommentin esittämistä. Varovaisena, suhteellisen riidattomaan kansainväliseen tutkimustietoon pohjautuvana sellaisena voidaan todeta, etteivät suomalaiset pode erityistä onnellisuusvajetta. Kyseessä on ennemminkin eräänlainen kansanluonnemyytti, joka tulee

esiin asiaa kollektiivisesti arvioitaessa. Yksilöinä lähes kaikki suomalaiset kokevat olevansa onnellisia.

Hyvinvointierojen suuruuden kommentoinnissa tulee asian poliittisuus huomioon ottaen olla vielä varovaisempi. Kuitenkin, vaikka huono-osaisen väestönosamme asema on epäilemättä vakava, todellinen ja korjausta kaipaava, kansainvälisesti katsoen esimerkiksi YK:n tilastojen mukaan väestömme sisäiset hyvinvointierot kuuluvat – kasvaneinakin – maailman pienimpiin. Myös moniin muihin tulosten kohtiin voitaisiin liittää vastaava ”totuuspuntari”, toisiin kiistanalaisemmin, toisiin riidattomammin.

Samanmielisyyden saavutuksistamme suurta

Suomen keskeisiksi vahvuuksiksi miellettyistä asioista vallitsee verraten laaja yksimielisyyden eri väestöryhmissä. Toisinajattelua ei juuri esiinny esimerkiksi peruskoulumme erinomaisuutta tai yhteiskuntamme kaikkinaista turvallisuutta kiiteltäessä.

Sukupuolen mukaiset erot jäävät kauttaaltaan vähäisiksi. Jonkinasteista hammastusta havaitaan kuitenkin onnellisuutta, kansalaisten tasa-arvoisuutta ja tuloerojen vähäisyyttä koskevissa kannoissa. Kyseisten erojen systemaattinen suunta, naisten suurempi kriittisyys, voitaneen tulkita heijastumaksi sukupuolten tasa-arvon toteutumista koskevista tunnoista.

Vaikka iän yhteyksissä havaitaan useita suoraviivaisia riippuvuuksia, ne eivät ole kovin voimakkaita. Useimmat ikäriippuvuudet ilmenevät käänteisinä siten, että arviot Suomen pärjäämisestä paranevat nuoruuden suuntaan. Tämä voidaan tulkita nuorten paremmaksi itsetunnoksi tai optimismiksi. Toinen selitystapa on se, ettei elämän siperia ole vielä siivilöinyt pois ryhmän ylimääräistä idealismia.

Koulutustason korrelaatiot ovat astetta selvempiä. Maamme kilpailukyky kohenee lähes kaikilla arviointiulottuvuuksilla koulutustason kohoamisen myötä. Koulutettujen kuva maamme kansainvälisestä kompetenssista on täten kokonaisuutena parempi kuin vähän koulutettujen. Ainoiksi asioiksi, joissa koulutus ei lisää myönteisiä arviointeja osoittautuvat – hieman pahaenteisesti, jos ajatellaan koulutuksen merkitsevän myös asiantuntemusta – tieteen ja tutkimuksen taso sekä yritysten toimintaedellytykset ja kilpailukyky.

Koulutustason tavoin taloudellis-sosiaalisen aseman mukaiset erot muodostuvat paikoin mittaviksi. Näin etenkin jos vastakkain asetetaan sosioekonomisen skaalan ääripäitä edustavat ryhmät johtavassa asemassa olevat ja työttömät. Viimemainitut eivät pidä Suomea läheskään samanlaisena maailman mallimaana kuin ensin mainitut. Lähes koko vertailun läpäisevä ero saa kärjistyneimmän muotonsa maamme tulo- ja hyvinvointieroja arvioitaessa. Kun johtajista selvä enemmistö (65%) pitää niitä maailman mitassa minimaalisina, on työttömistä tällä kannalla vain ani harva (13 %).

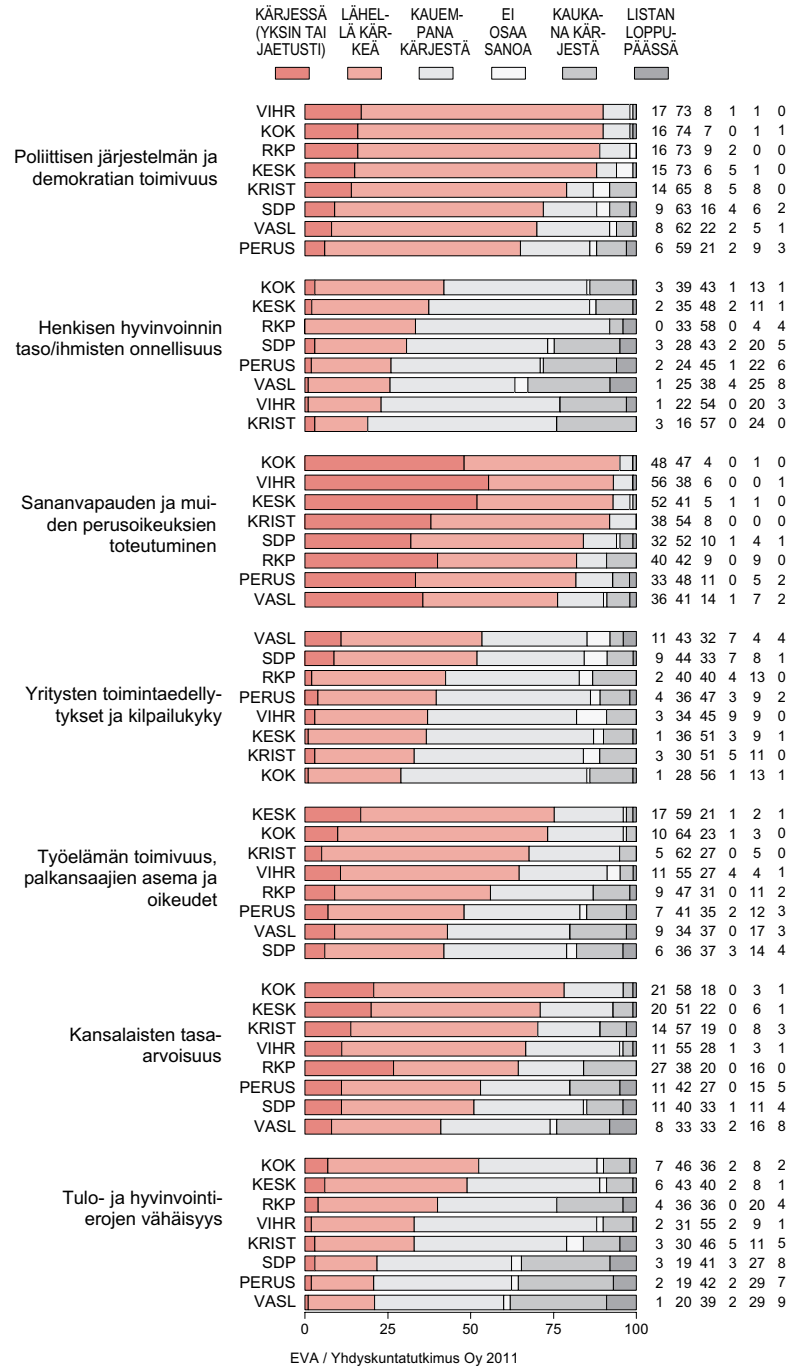
Merkittävä kannanottojen erottelija on myös poliittinen kanta. Joskaan arvioitu Suomen ”kokonaisiskukyky” ei tavattomasti vaihtele puolueiden kannattajakuntien välillä, merkittäviä näkemyseroja paikantuu etenkin työelämämme ja hyvinvointivaltiomme kansainvälistä esimerkillisyyttä koskeviin arviointeihin.

Puolueittaista vaihtelua esimerkinomaisesti lähemmin tarkasteltaessa todetaan, että käsitys poliittisen järjestelmämme ja demokratiamme toimivuudesta yhdistää pitkälle menevästi koko puoluekenttää. Jos kohta vihreiden ja keskeisten porvarillisten puolueiden kannattajien arviot ovat astetta varauksettomampia kuin vasemmistopuolueiden ja perussuomalaisien kannattajien, ero ei ole asiallisesti suuri. Vaikka ryhmittäminen kuvastaa suoraan myös vallitsevaa hallitus-oppositio -jakoa, on epäselvää, missä määrin erottuminen on seurausta tähän liittyvästä ”kotiinpäinvedosta”. Huomionarvoinen detali tuloksessa on, että perussuomalaisetkin pehmentyivät tunnustamaan demokratiamme mallikkuuden silloin, kun sitä punnitaan kansainvälisessä katsannossa (**kuvio 34**).

Suomalaisten onnellisuutta kaikki ryhmät arvioivat pidättyväisesti. Muita uskaliaammin myyttiä murtavat kokoomuksen, keskustan ja RKP:n kannattajat. Epäuskoisimpia pärjäämisestämme hyvinvoinnin tällä sinänsä perustavanlaatuisella osa-alueella ovat vasemmistopuolueiden ja perussuomalaisien kannattajat. Sananvapauden ja muiden perusoikeuksien toteutumista pidetään sängen laajasti esimerkillisenä kaikissa ryhmissä. Tehkää perässä, kuuluu muulle maailmalle osoitettu liki yksimielinen viesti.

Työelämää ja yritystoimintaa koskevissa näkemyksissä havaitaan tietty ”potut pottuina” -vastavuoroisuussuhde. Kun johtavien porvarillisten puolueiden edustajat näkevät työelämämme toimivuuden sekä palkan-saajien aseman ja oikeudet olennaisesti parempina kuin vasemmisto-

Kuvio 34 SUOMEN SIOJITUS KANSAINVÄLISESTI VERTAILLEN: ESIMERKKEJÄ POLIITTISEN KANNAN MUKAISISTA EROISTA (osavertailu, %).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

puolueiden edustajat, jälkimmäiset tavallaan ”kostavat” sen katsomalla yritystemme toimintaedellytykset ja kansainvälisen kilpailukyvyyn merkittävästi paremmiksi kuin porvarit. Työelämä-asenteiden klassinen köyden veto – kuka tosiasiaa on kovilla ja kuka ei – saa täten tuloksissa uuden, kansainväliseen kontekstiin sijoitetun ilmenemismuodon.

Tiettyä perinteisyyttä huokuu myös kansalaisten tasa-arvoisuuden punninta. Toiset näkevät toiset tasa-arvoisempina kuin toiset. Globaalissakin kilvassa tässä lajissa hyvin menestyväksi maamme nähdään etenkin kokoomuksen kannattajakunnassa. Kuntopohjaamme ja siten pärjäämistämme epäilevät eniten vasemmistoliiton kannattajat. Eroista huolimatta yhteiskuntamme tasa-arvoisuus saa merkittävää tunnustusta kaikkien puolueiden edustajilta.

Käsitys Suomesta tasaisen tulonjaon maana saa hieman vaivautuneen vastaanoton. Asiaa ei tohdi allekirjoittaa laajasti mikään poliittinen ryhmä. Vaikka tiettyyn kansainväliseen elvistelyyn olisi varaa, sen kaiketi estää huolen sävyttämä tietoisuus maamme lähihistoriassa tapahtuneesta tuloerojen kasvusta. Koska tuloeroja pidetään suomalaisittain suurina, niiden ei mielletä olevan kansainvälisestikään pieniä. Puolueittaiset näkemyserot ovat silti tässäkin yhteydessä selviä. Vahvin jännite paikantuu jälleen kokoomuksen ja vasemmistoliiton kannattajien välille.

4.2 Kestääkö suomalaisuuden onni?

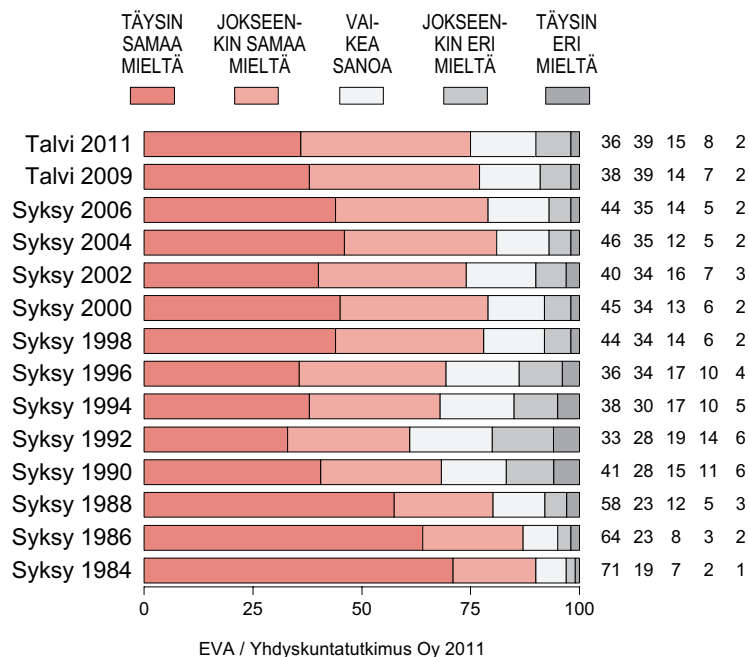
Suomen ja suomalaisen yhteiskunnan arvostus tulee esille kansalaismielipiteessä myös muulla tavoin. Vakuuttavimman näytön tästä antaa tutkimussarjan traditionaalinen seurantamittari ”on onni ja etuoikeus saada olla suomalainen”. Lottovoittoväitteen allekirjoittaa nyt kolme neljästä (75 %) eri mieltä olevien jäädessä kymmenesosaan (10 %). Vaikka samanmielisyys on suurta, asiaa ei kuitenkaan koeta aivan yhtä itsestään selväksi kuin kaksi vuotta sitten. Suomalaisuuden arvostuksessa viime mittauksissa havaittu vähäinen alenema näyttäisi näin ollen jatkuneen (**kuvio 35**).

Asennetrendi piirtyy muutoinkin mielenkiintoiseksi. Vaikka alin arvo saavutettiin lamasyksynä 1992, kehitys ei riipu pelkästään taloudelli-

sista suhdanteista. Mielikuvat jättipotin voittamisesta hiipuivat myös 1980-luvun loppupuolella, taloudellisesti hyvinä aikoina, eikä 1990-luvun lopun teknohuumakaan palauttanut niitä entisille huipputasoille. Kannanottojen taustalla ovat täten monisyisemmät vaikuttimet kuin pelkät kansantalouden kasvuprosentit tai niiden puute. Osaselitys saattaa olla arvioinnin viitekehyksen vähittäisessä muuttumisessa. Ajan ja maamme integraatiopoliittisen aseman muuttumisen myötä mittakeppi on kulkeutunut enenevästi kohti länttä.

Vaikka suomalaisuuden arvostus on varsin laajaa kaikissa väestöryhmissä, kannanotoissa havaitaan vähäistä, tutkimuksesta toiseen systemaattisena säilyvää ikäriippuvuutta. Suurimmassa arvossa suomalaisuutta pitävät nuorimmat ja vanhimmat ikäryhmät, varauksellisimpia ovat keski-ikäiset. Väestöryhmittäisiä eroja ja niiden kehitystä kuvataan myös raportin lopussa (ks. luku 6).

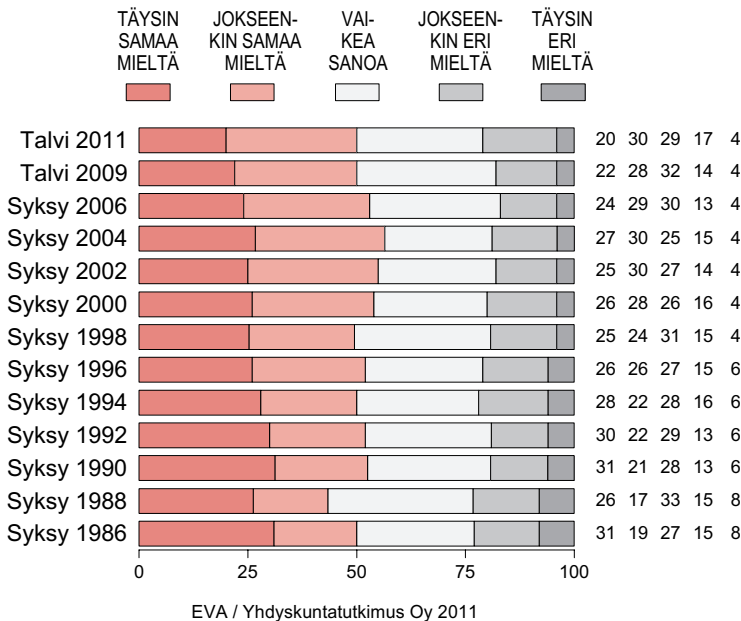
Kuvio 35. "ON ONNI JA ETUOIKEUS SAADA OLLA SUOMALAINEN" (%).

Kaipuu menneeseen on laajaa

Onnellisuuskokemusten retrospektiivinen luotaus tuottaa niin ikään totutun kaltaisen tuloksen. Väitettä ”ennen ihmiset olivat onnellisempia kuin nykyään” pidetään totena (50 %) huomattavasti useammin kuin epätotena (21 %). Usko asiaan on kuitenkin hieman heikentynyt viime mittauksesta, jossa siinäkin rekisteröitiin vähäinen alenema. Pitempi aikasarja kertoo silti, etteivät ajattelutapaa ole sanottavasti häirinneet edes taloudellis-yhteiskunnallisten olojen muutokset. Kehitysoptimistinen kaiho myyttisiä ”vanhoja hyviä aikoja” kohtaan on ollut ominaista suomalaisille seurannan kaikissa vaiheissa. Väitteen allekirjoittavia on nyt täsmälleen yhtä paljon kuin seurannan käynnistyessä vuonna 1986 (kuvio 36).

Kuvio 36. "ENNEN IHMISET OLIVAT ONNELLISEMPIÄ KUIN NYKYÄÄN" (%).

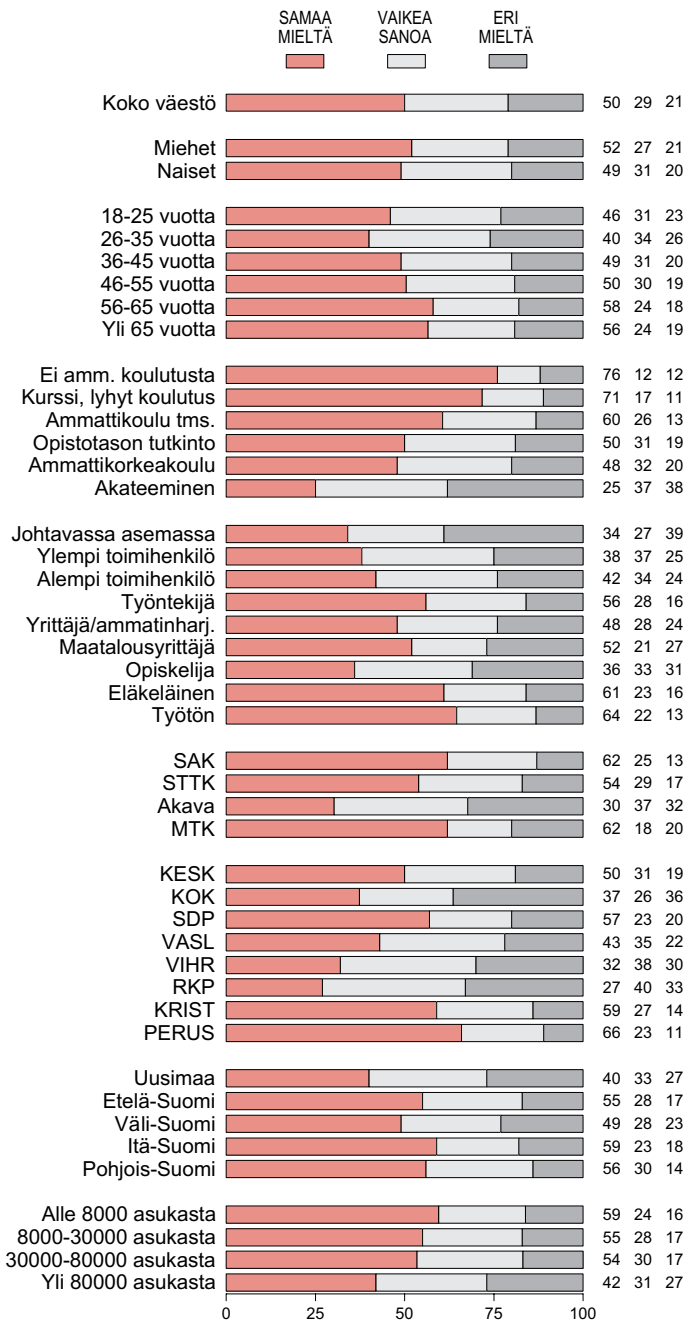
Sitkeähenkinen näkemystapa – joku voisi puhua joukkoharhanomaisesta menneisyysfantasiasta – tuskin syntyy huonosta tai valikoivasta muistista, vallankin kun eskapistiseen menneen haikailuun yhtyvät monet nuoremmatkin henkilöt. Pikemminkin sen taustana on eriytymätön huoli olevasta ja tulevasta, epävarmuus ja muutoksen vierastaminen. Vertailukohta, jo eletty elämä, on hallinnassa olevaa, tunnettua ja kaikine kärsimyksineenkin ”hyvää aikaa”. Toinen mutkikkaampi selitys on, etteivät ihmiset suoranaisesti kaipaa menneisyyttä, vaan sitä tulevaisuutta, joka heillä menneisyudessa oli edessään – ja jota ei tullut, ainakaan aivan toivotussa muodossa. Väestöryhmittäinen tarkastelu kertoo suurista suhtautumiseroista. Tehokkaimmaksi kyseisen kaihon tappajaksi todetaan koulutus (**kuvio 37**).

Tulevaa leimaa epävarmuus

Jos menneisyys mielletään valoisaksi, tulevaisuus tuntuu sitäkin utuisemmalta. Tulevaisuudenuskoa yleisellä tasolla luotaava väite ”viiden vuoden kuluttua monet asiat ovat Suomessa paremmin kuin nykyään” saa vaisun ja välttelevän vastaanoton. Vain vajaa kuudesosa (15 %) yhtyy, joka kolmas (34 %) kieltää. Vailla kantaa on enemmistö (52 %) kansalaisista. Vaikka tietämättömyys tulevasta on sinänsä viisas vaihtoehto, kannanotoissa voi nähdä jotakin perin suomalaista. Niitä, jotka jo ennalta tietävät, etteivät asiat parane, on merkittävästi enemmän kuin niitä, jotka rohkenevat ilmaista edes jonkinlaista toiveikkuutta. Vastaus-ten tulkinnaassa tulee ottaa huomioon teesin lievä muotoilu, ts. se, ettei sen hyväksyntä edellytä hillitöntä edistysuskoa. Tulos on havaittavasti pessimistisempi kuin ennen edellisiä eduskuntavaaleja, mutta käytännössä sama kuin sitä edeltävien vaalien aikaan (**kuvio 38a**). Väestöryhmien väliset erot jäävät kokonaisuutena vähäisiksi.

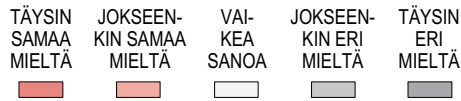
Eri ajankohtina vallinneeksi koetun hyvinvoinnin vertaamisessa tulee luonnollisesti ottaa huomioon myös vaatimustaso ja siinä tapahtuneet muutokset. Tyytyväisyys johonkin asiointilaan on sitä koskevan odotuksen ja reaalisen tilan erotus. Aspekti on tärkeä erityisesti elämän aineellisia puitteita arvettaessa. Joitakin vuosikymmeniä sitten varakkaimmillakaan ei ollut kaikkea sitä, mitä suhteellisen vähävaraisillakin on nykyisin. Tästä muistuttava teesi ”suomalaisten tyytymättömyyden

Kuvio 37. "ENNEN IHMISET OLIVAT ONNELLISEMPIÄ KUIN NYKYÄÄN" (%).

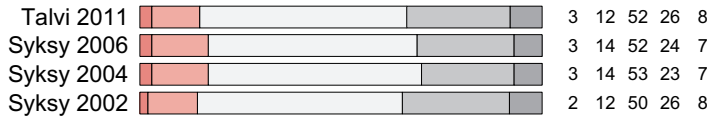

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

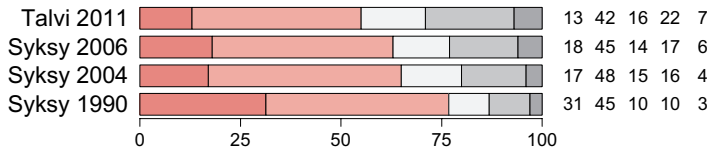
Kuvio 38.

A) "VIIDEN VUODEN KULUTTUA MONET ASIAT OVAT SUOMESSA PAREMMIN KUIN NYKYÄÄN" (%).

B) "SUOMALAISTEN TYYTYMÄTTÖMYYDEN JA KRIITTISYYDEN KASVU EI JOHDU SIITÄ, ETTÄ ASIAT MAASSAMME OLISIVAT HUONONTUNEET, VAAN ENNEMMINKIN SIITÄ, ETTÄ VAATIMUSTASOMME ON NOUSSUT" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

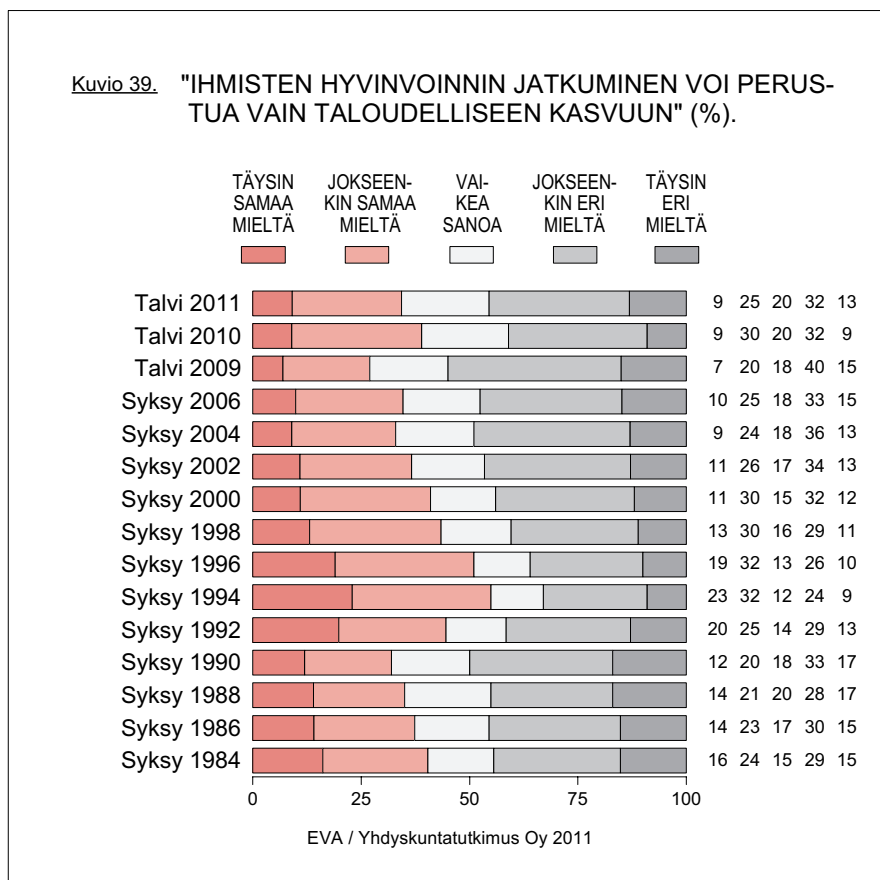
ja kriittisyyden kasvu ei johdu siitä, että asiat maassamme olisivat huonontuneet, vaan ennemminkin siitä, että vaatimustasomme on noussut” saa useamman kuin joka toisen (55 %) hyväksynnän. Vajaa kolmannes (29 %) kieltää asian nähden syyn objektiivisten olosuhteiden huonontumisessa. Selitysmallia pidetään nyt vähemmän uskottavana kuin edellisten eduskuntavaalien alla. Asennetrendi on ollut asteittain aleneva myös aiemmillä vertailuväleillä (**kuvio 38b**).

4.3 Jo riittävän vauras maa?

Suomessa elettiin 1990-luvun laman jälkeen pitkään kohtuullisen riipeän talouskasvun olosuhteissa. Loppuvuonna 2008 maailmantalous ajautui finanssikriisiin, ”suuren paniikin”, kautta syvään taantumaan, joka imi Suomen mukaansa. Taantuma löi valtavan loven maamme ta-

louskasvuun. Bruttokansantuote supistui vuonna 2009 lähes kahdeksan prosenttia. Samana vuonna pääministeri perusti erillisen työryhmän etsimään kadonnutta kasvua. Syy oli selvä: nykyisen kaltaisen hyvinvointivaltion ylläpito edellyttää talouskasvun jatkumista.

Vuosi sitten suhtautuminen talouskasvuun muuttui myös kansalaistavalla olennaisesti myönteisemmäksi. Samalla katkesi miltei yhtäjaksoisesti viidentoista vuoden ajan jatkunut kasvun arvostuksen hiipumisen trendi. Käänte ei kuitenkaan ole jaksanut jatkua. Nyt suomalaisten käsitykset kasvusta hyvinvoinnin ehtona ovat palautuneet edellisiä eduskuntavaaleja edeltäneelle tasolle. Kolmannes suomalaisista (34 %) allekirjoittaa väitteen, jonka mukaan ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun (**kuvio 39**). Vastakkaiselle kannalle päätyy huomattavasti useampi (45 %).

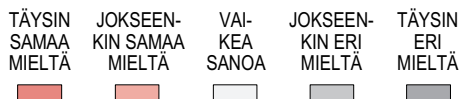
Viime vuosina talouskasvun arvostuksessa tapahtuneet muutokset ovat kuin ”pikakelaus” 1990-luvun suuren laman jälkeisestä vastaavasta kehityksestä. Kasvun kadottua sen arvostus nousee ja pahimman talousahdingon hellitettävä seuraa pieni ”rekyyli” asenneilmaston korjatessa itseään kohti aiempaa tilaansa. Väestön sisällä käsitys talouskasvun ja hyvinvoinnin kohtalonyhteydestä vahvistuu vastaajan iän myötä, mutta heikkenee koulutustason kohotessa. Puolueiden kannattajaryhmistä erottuvat vasemmistoliittoa ja vihreitä äänestävät, joista valtaosa torjuu väitteen jatkuvan kasvun välttämättömyydestä.

Mutta mistä on kyse, kun suuri osa väestöstä suhtautuu nihkeästi asiaan, joka on talouspolitiikan ytimessä – ellei peräti sen ydin? Neljä kymmenestä (43 %) näkee, että taloudellisen hyvinvoinnin kehittäminen vielä nykyistä korkeammalle tasolle lisää henkistä pahoinvointia (**kuvio 40a**). Kolmannes (32 %) torjuu ajatuksen. Nyt saatu tulos on kuitenkin hieman edellistä mittausta kasvumyönteisempi. Suomalaisten usko talouskasvun onnellisuutta vähentävään vaikutukseen on huvennut pitkällä aikavälillä huomattavasti, parikymmentä prosenttiyksikköä. Kasvukriittisyys tuskin selittyy yksinomaan huolella henkisen hyvinvoinnin vähenemisestä.

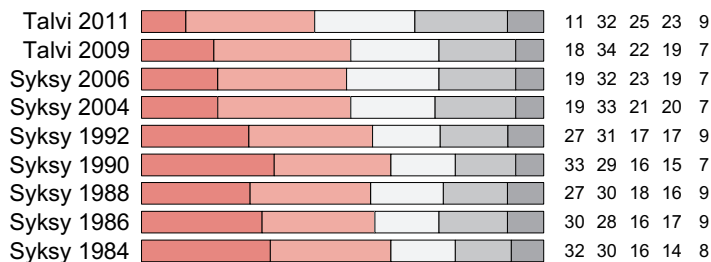
Toinen selitys kasvuskeptisyydelle saattaa löytyä suomalaisten perinteisesti voimakkaasta ympäristötietoisuudesta (ks. myös luku 4.4). Suomalaisten mielestä kasvulla on rajansa. Seitsemän kymmenestä (72 %) uskoo, että pyrkimällä jatkuvaan taloudelliseen kasvuun ihminen tuhoaa luonnon ja lopulta myös itsensä (**kuvio 40b**). Näin mitattu suomalaisten kehitysoptimismi ei vuosien mittaan ole juuri heikentynyt. Sen ydinjoukkoa edustavat vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajat. Apokalyptisen sävyisen tulevaisuuskuvan torjuu vain vajaa kuudesosa (15 %), useimmin johtavassa asemassa olevat ja kokoomuksen kannattajat. Näissäkin ryhmissä kuitenkin joka toinen uskoo talouskasvun – ja luomakunnan – tarun päättyvän huonosti.

Talouskasvun rajoista huolestuneiden joukko on suuri. Onkin ilmeistä, että monet siihen kuuluvat ovat niin sanotun kestäväen kehityksen kannattajia – he eivät vastusta talouskasvua sinänsä vaan toivovat ja odottavat, että talouskasvun aiheuttamiin ongelmiin löydettäisiin ratkaisuja. Katse kääntyy tällöin tieteseen ja teknologiaan, joka on aiemminkin siirrellyt kasvun rajoja.

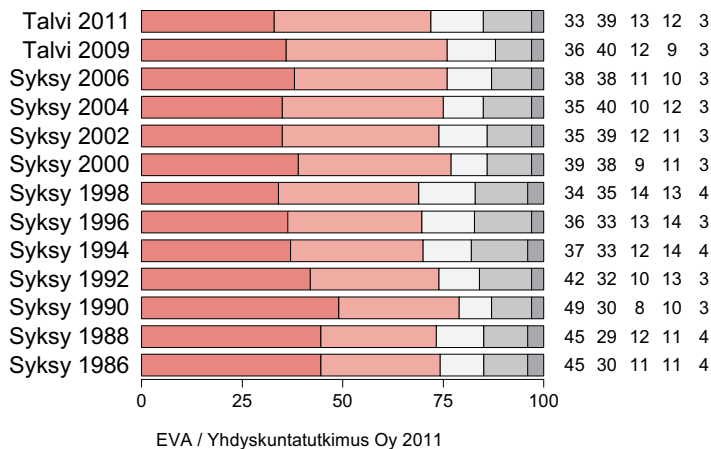
Kuvio 40.

A) "TALOUDELLISEN HYVINVOINNIN KEHITTÄMINEN VIELÄ NY-
KYISTÄ KORKEAMMALLE TASOLLE LISÄÄ HENKISTÄ PAHOIN-
VOINTIA" (%).

B) "PYRKIMÄLLÄ JATKUVAAN TALOUDELLISEEN KASVUUN IHMI-
NEN TUHOAA VÄHITELLEN LUONNON JA LOPULTA MYÖS IT-
SENSÄ" (%).

Suomalaisten edistysusko rakoilee

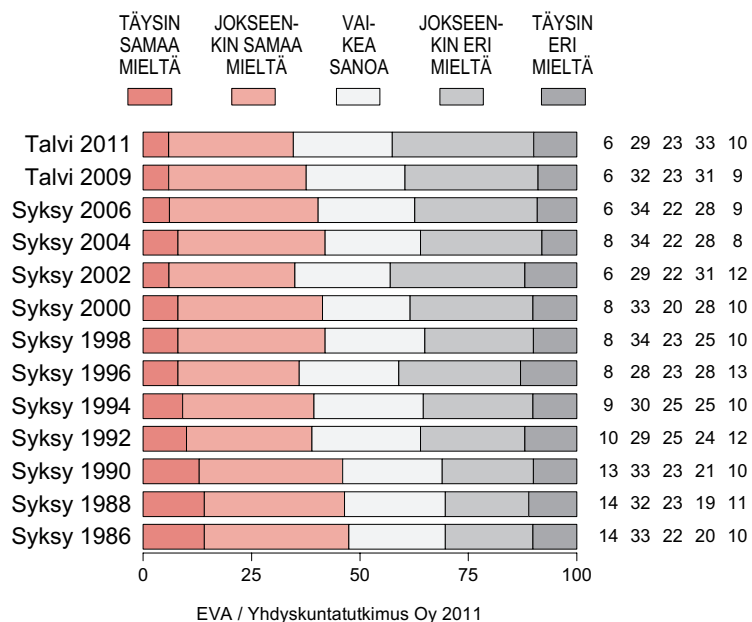
Suomalaisten rationaalinen edistysusko, luottamus tieteen ja teknolo-
gian kykyyn ratkoa aikamme suuria ongelmia on kuitenkin perinteisesti
ollut kehitysoptimismisiä vähäisempää. Juuri nyt se näyttäisi olevan poh-
jalukemissaan. Ainoastaan reilu kolmannes (35 %) uskoo tieteeseen ja

tekniikkaan ongelmien ratkaisijana epäuskoisten osuuden kohotessa merkittävästi suuremmaksi (43 %) (**kuvio 41**). Skeptisyys on kasvanut vähä vähältä jo usean mittauksen ajan. Myös koko seuranta-ajan trendi muodostuu lähes tasaisesti alenevaksi. Keskimääräistä vahvemmin tieteen ja teknologian kykyyn ratkaista ongelmia uskovat mm. opiskelijat sekä kokoomuksen kannattajat.

Usko tieteeseen ja teknologiaan kytkeytyy talouskasvuun myös toista kautta. Uuden teknologian käyttöönotto on tätä nykyä merkittävin lähde tuottavuuden kasvulle, joka on toinen talouskasvun kahdesta osatekijästä. Talouskasvun toinen komponentti on tehdyn työn määrä.

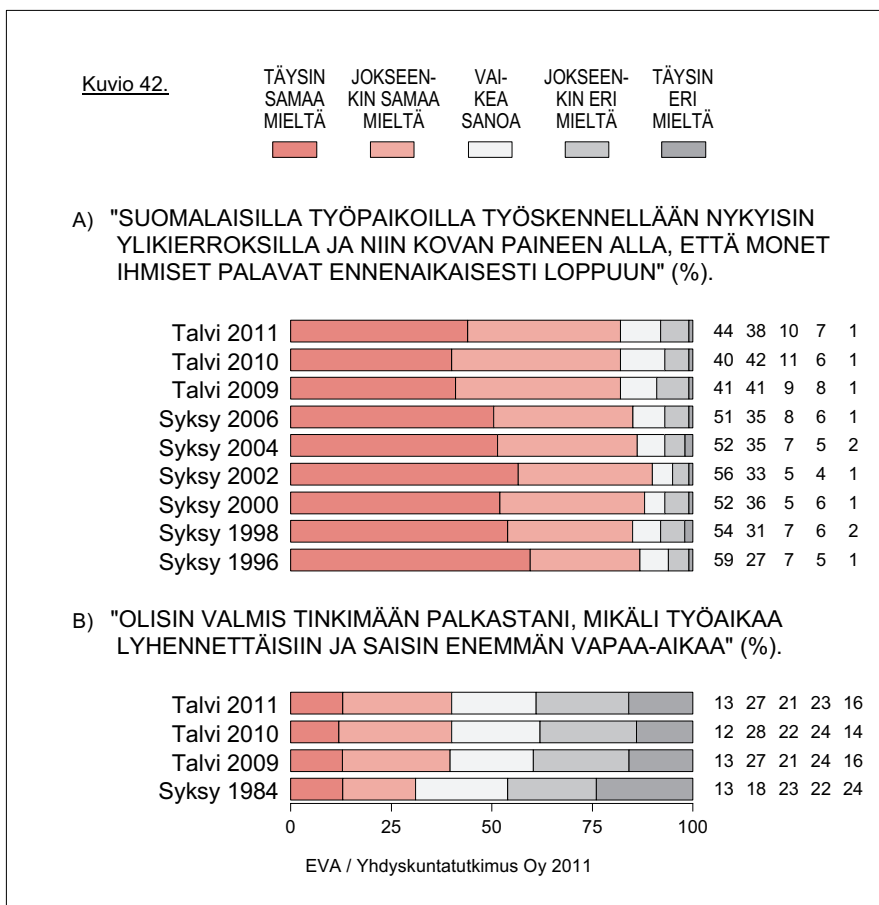
Suomalaiset ovat tilastojen mukaan kohtuullisen ahkeraa väkeä, mutta yleinen käsitys on myös se, että työ kuormittaa suomalaisia liikaa. Kahdeksan kymmenestä (82 %) katsoo, että suomalaisilla työpaikoilla työkennellään nykyisin ylikierroksilla ja niin kovan paineen alla, että moni

Kuvio 41. "TIEDE JA TEKNIikka PYSTYVÄT TULEVAISUUDESSA RATKAISEMAAN USEIMMAT TÄNÄ PÄIVÄNÄ ESIINTYVÄT ONGELMAT" (%).

palaa ennenaikaisesti loppuun (**kuvio 42a**). Vain alle yksi kymmenestä (8 %) kiistää asian. Hieman keskimääräistä useammin – joskaan eivät usein – väitteen kiistävät yrittäjät, maanviljelijät ja johtavassa asemassa olevat.

Kuva työn kestokyvyn rajoja koettelevasta kuormittavuudesta ei juuri ole muuttunut viidentoista vuoden kuluessa. Tämän käsityksen olemassaolo on fakta, mutta sen tulkinnassa on syytä ottaa huomioon, että erityyppisissä työolotutkimuksissa saadut tulokset eivät ole yhtäpitäviä sen kanssa. Myös EVAn viimevuotisessa työteemaan kohdennetussa tutkimuksessa useimmat ilmoittivat olevansa kaiken kaikkiaan tyytyväisiä omaan työhönsä.

Samaisessa tutkimuksessa havaittiin myös, että suomalaisten yleinen suhtautuminen työntekoon saattaa olla muuttumassa. Yksi merkki tästä on niin sanottu ”downshifting”-ilmiö, joka perustuu ajatukselle vapaaehtoisesta työn teon ja elintason leikkaamisesta ja panostamisesta enemmän vapaa-ajan ja muun yhteisöllisen elämän toimintoihin. Tämäntyyppisen mittauksen tulos on tältä osin yhteneväinen viime vuosina saatuihin: neljä kymmenestä (40 %) on valmis vaihtokauppaan, mutta yhtä moni (39 %) torjuu ajatuksen (**kuvio 42b**).

Downshifting-ajatuksen houkuttelevuus kasvaa sosioekonomisen aseman kohotessa, mikä kertoo siitä, että kyseisen aatemaailman omaksuminen näyttäisi edellyttävän, että siihen on varaa. Samankaltainen tulkinta voidaan tehdä suomalaisten asenteista talouskasvua kohtaan kokonaisuudessaan. Sen tarpeellisuutta ei suoranaisesti kiistetä, mutta sen eteen tehtyjen uhrauksien mielekkyyttä kyseenalaistetaan laajalti. Aineellisen vaurauden ja muun hyvinvoinnin välisen suhteen lisäksi puntarissa on ihmisen, luonnon ja ympäristön kantokyky.

4.4 Ympäristöhuolessa hälventymä

Ekologisen tietoisuuden lisääntyminen 1980-luvun alkupuolella loi verrattain lyhyessä ajassa yhteiskunnalliseen asenne- ja arvoilmastoomme voimakkaita jännitteitä. Ympäristöä korostavan ”pehmeän” ja taloutta korostavan ”kovan” arvomaailman konflikti kohosi maassamme – kuten monissa muissakin kehittyneissä markkinatalousmaissa – keskeiseksi yhteiskunnalliseksi ristiriitaisuudeksi. Vihreiden esiinmarssin myötä myös muut puolueet alkoivat vihertyä, joko taktisista syistä tai arvotavoitteitaan aidosti uudistaen. Sittemmin vaihtoehtoväen edustama oppi on institutionalisoitunut osaksi poliittista järjestelmää. Menestyskään ei ole ollut huono: tokko monikaan kuvitteli, että Kojjärven ketteingeissä kasvaa ministereitä.

Myös kansalaistasolla ympäristökysymykset on otettu todesta seurannan kaikissa vaiheissa. Suomalaisten ympäristöhuoli on ollut laajamittaista ja kaikesta päätellen – aihealuetta on valaistu vuosien saatossa moninlaisin lampuin ja lähestymistavoin – myös aitoa. Jos kohta tämä pätee myös uusimpiin tuloksiin, kansalaismielipide ei kuitenkaan ole

ennallaan. Ympäristönäkökohtien painoarvo suomalaisten arvo-orien-
taatiossa on nyt aiempaa alempi.

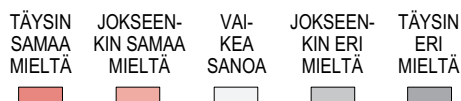
Selvimmän tämä käy ilmi tutkimussarjan traditionaalisen ”tinkimisval-
miusmittarin” tuloksissa. Periaatteellinen valmius tinkiä omasta elin-
tasosta saaste- ja ympäristöongelmien vähentämiseksi on vähentynyt
näkyvästi. Yhdessä vuotta aiemmin (2010) rekisteröidyn samansuuntai-
sen siirtymän kanssa kokonaisuutos aiemmasta, pitkään vallinneesta
”normaalitasosta” (1994-2009) on suuri. Merkittävyttä viimeaikainen
asennekehitys saa siitä, että sen seurauksena nyt saadut luvut ovat koko
seuranta-ajan alimmat (55 % ilmoittaa olevansa valmis tinkimään, 27
% ei, **kuvio 43a**).

Keskimääräistä yleisempää tinkimisvalmius on naisten, nuorehkojen,
koulutettujen sekä etenkin vihreiden kannattajien (88 %) keskuudessa.
Suoranaisia ”totaalikieltäytyjien” ryhmiä ei voida osoittaa. Ilmeisen in-
nottomia uhrautujia ovat kuitenkin mm. vähiten koulutetut, työttömät
sekä perussuomalaisten kannattajat.

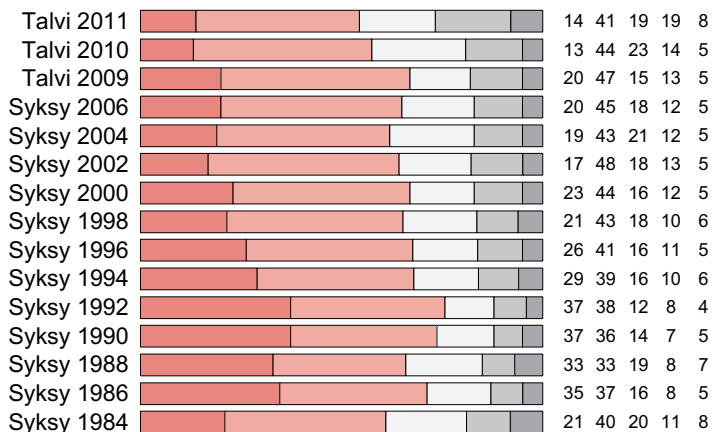
Toinen seurantamittari antaa suhtautumismuutoksesta seesteisemmän
kuvan. Nyt joka kolmas (34 %) yhtyy näkemykseen, jonka mukaan
luonnonsuojelun nimissä rajoitetaan taloudellista ja teollista toimintaa
liian paljon. Argumentin kiistää lähes joka toinen (46 %). Joskin ja-
kauma on vino ympäristömyötäisyyden suuntaan, se ei ole aivan yhtä
vino kuin edellisessä, kaksi vuotta sitten toteutetussa mittauksessa. Asi-
allisesti uusin tulos on silti lähellä 2000-luvun keskiarvoa. Pitemmän
aikavälin tarkastelu kertoo, että kaikkein laajimmin käsitys luonnons-
suojelun liiallisuudesta on torjuttu 1980-luvulla (**kuvio 43b**).

Kyseinen sävyiltään epäsovinnaainen argumentti – jos ajatellaan että ym-
päristöstä ”kuuluu” puhua puolustavasti – on osoittautunut aina sangen
sensitiiviseksi arvostusten erottelijaksi. Se räjäyttää väestöprofiilin myös
nyt. Jo sukupuolen, iän ja koulutustason mukaiset riippuvuudet ovat
epätavallisen suuret. Naisten, nuorten ja koulutettujen ohella luonnons-
suojelun liiallisuuden kiistävät huomattavan laajasti mm. Uudenmaan
ja yleensäkin suurten kaupunkien asukkaat. Asuinkontekstin yhteydessä
havaitaan myös suora etelä-pohjoinen -riippuvuus. Syrjäalueilla asuvien
kannoissa voi kuulla huolen siitä, kuinka ”etelän joutoväki” suojelee
heiltä pois heidän elinkeinonsa.

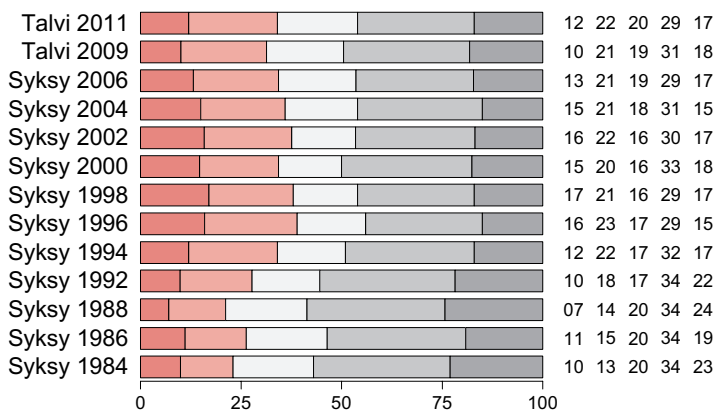
Kuvio 43.

A) "SAASTE- JA YMPÄRISTÖONGELMIEN VÄHENTÄMISEKSI OLEN VALMIS TINKIMÄÄN OMASTA ELINTASOSTANI" (%).

B) "LUONNONSUOJELUN NIMISSÄ RAJOITETAAN TALOUDELLISTA JA TEOLLISTA TOIMINTAA LIIAN PALJON" (%).

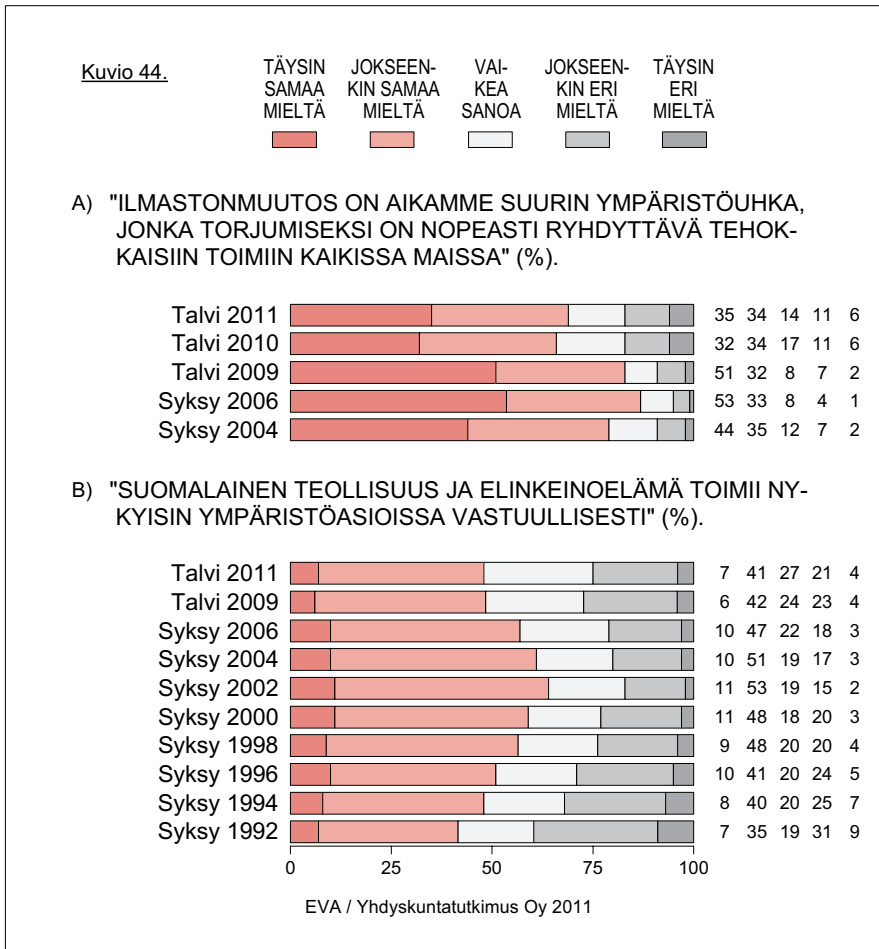

0 25 50 75 100

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

Ilmastonmuutos pysyy agendalla

Ympäristöasenteiden yksi uudemman ajan indikaattori on suhtautuminen ilmastonmuutokseen. Sen mukaan ilmastohuoli on hälventynyt merkittävästi huippuarvostaan, mutta ei enää viimeksi kuluneen vuoden aikana. Nyt seitsemän kymmenestä (69 %) pitää ilmastonmuutosta aikamme merkittävimpänä ympäristöuhkana, jonka torjumiseksi on tehtävä kaikki voitava. Teesin kiistää noin joka kuudes (17 %). Joskin jakauma on hieman hyväksyvämpi kuin vuotta aiemmin, ero sitä edeltäviin liki paniikinomaisia tunteja kuvastaneisiin vuosien 2006 ja 2009 lukuihin on suuri (**kuvio 44a**).

Muutoksen taustalta voidaan löytää erilaisia tekijöitä. Erilaisten ilmastoskeptikkojen joukko on laajentunut muutamista tiedeyhteisön toisinajatteliijoista ja nk. tutkivista journalisteista laajempiin kansalaisryhmiin, jotka käyvät aiheesta kiihkeää keskustelua lehtien nettialustoilla ja muilla foorumeilla. Julkisen keskustelun ohella asenteita ovat hämmentäneet myös viimeaikaiset sääilmiöt ja niitä koskeva arkiajattelu. Poikkeukselliset sääolot kuten epätavallisen kylmät talvet ovat toisille todiste ilmastonmuutoksen olemattomuudesta, toisille sen todellisuudesta.

Kuitenkin vaikka epäily on lisääntynyt, kovin skeptisiltä kansalaiset eivät uusimpienkaan tulosten valossa näytä. Ilmastonmuutosta ei ole suomalaisten käsityksen mukaan ainakaan vielä peruutettu. Asiasta vallitsee myös pitkälle menevä konsensus väestön sisällä. Enemmistö kaikista väestöryhmistä allekirjoittaa teesin pikaisten torjuntatoimien tarpeellisuudesta. Suhtautumisen vaihtelurajoja edustavat – jo tutuksi tulleeseen tapaan – vihreiden ja perussuomalaisten kannattajat.

Yritysten ympäristövastuunsa hoidosta saamat arvosanat eivät poikkea olennaisesti viimeksi saaduista. Niitä, joiden mielestä suomalainen teollisuus ja elinkeinoelämä toimii nykyisin ympäristöasioissa vastuullisesti, on merkittävästi enemmän (48 %) kuin niitä, jotka kiistävät asian (25 %, **kuvio 44b**).

Hyväksynnän suuntaan painottuva tulos ei sinänsä ole elinkeinoelämän kannalta huono – vallankaan jos otetaan huomioon yritysten yleinen syntipukki-asema kyseissä asioissa. Problemaattiseksi se kuitenkin muodostuu, kun huomioon otetaan aiempi asennekehitys. Taustalla on paljon puhuva – ja samalla ilmeisen vaikeasti selitettävä – aikasarja. Yritysten ympäristöponnistelujen kansalaisilta saama tunnustus kasvoi asteittain 1990-luvun alusta aina vuoteen 2002 saakka, minkä jälkeen trendi kääntyi ja kriittisyys alkoi uudelleen kasvaa, niin ikään näkyvin askelin. Nyt saadut tulokset kertovat vuoteen 2009 jatkuneen kielteistymiskehityksen katkeamisesta. Lopputuloksena on, että vaikka matkaa on tehty paljon, kauaksi ei ole kuljettu: nykyiset näkemykset ovat verraten lähellä seurannan lähtöpistettä. Vakuuttuneimpia yritysten ympäristövastuullisuudesta ovat yrittäjät ja maatalousyrittäjät sekä keskustan ja kokoomuksen kannattajat, eniten asia epäilyttää vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajia.

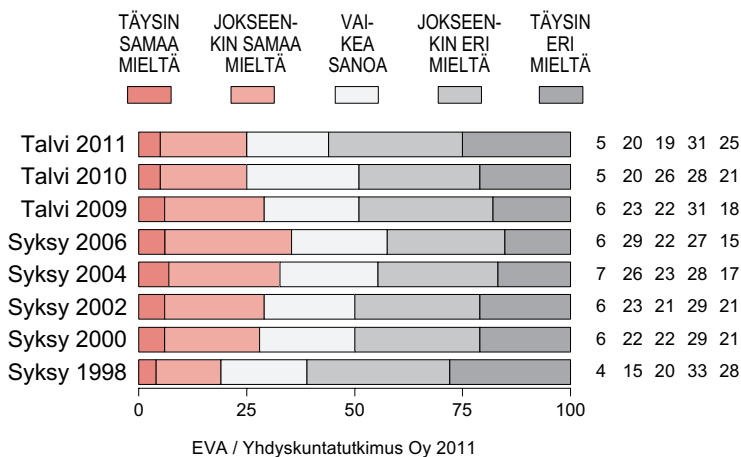
4.5 Alati terävöityvät maahanmuuttoasenteet

Yksi yhteiskunnallisen asenneilmastomme viime vuosien näkyvimmistä trendeistä on ollut maahanmuuttoasenteiden tiukentuminen. Kehitys näyttäisi jatkuvan edelleen.

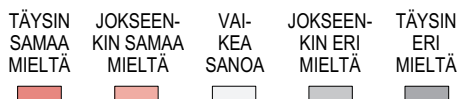
Vain neljännes (25 %) helpottaisi ulkomaalaisten Suomeen muutto-
toa, vaikka sen tarpeellisuutta perusteltaisiin uhkakuville väestöm-
me ikääntymisestä ja vähentymisestä (**kuvio 45**). Enemmistöön (56
%) eivät pelottelut pure. Uusimman tuloksen myötä suomalaisten
maahanmuuttoasenteissa 2000-luvun aikana tapahtunut vähittäinen
lientyminen on nyt nollattu ja palattu takaisin 1990-luvulle. Trendin
taitekohdaksi havaitaan vuosi 2006, minkä jälkeistä aikaa leimaa asen-
teiden asteittainen tiukentuminen.

Väestön sisäiset suhtautumiserot ovat osin suuria. Ainoastaan joh-
tavassa asemassa olevien sekä vihreitä äänestävien enemmistö pitää
maahanmuuton helpottamista hyvänä ajatuksena. Perussuomalaisten
kannattajien taholta tulevaa lähes totaalista torjuntaa voi tuskin pitää

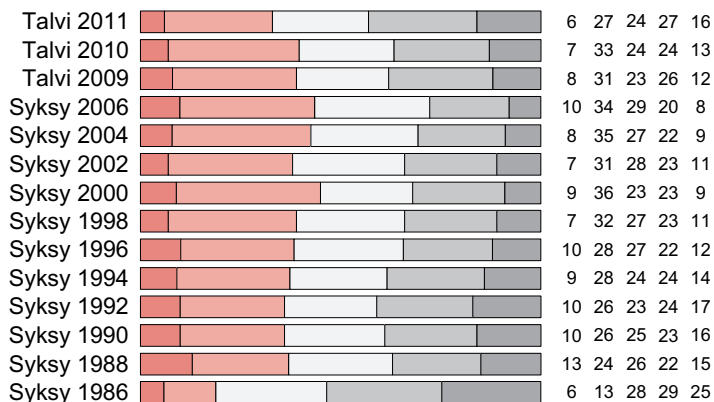
Kuvio 45. "MAAMME VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN JA UHKAAVA VÄHENTYMINEN EDELLYTTÄVÄT ULKOMAALAIS-
TEN SUOMEEN MUUTON HELPOTTAMISTA" (%).

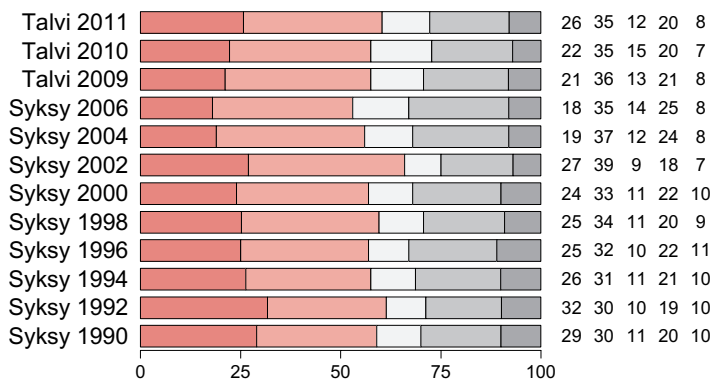
Kuvio 46.

A) "ULKOMAALAISTEN LISÄÄNTYVÄ MUUTTO SUOMEEN TUO MAAMHAMME HYÖDYLLISIÄ KANSAINVÄ LISIÄ VAIKUTTEITA" (%)*.

B) "SUOMALAISTEN VARAUKSELLINEN SUHTAUTUMINEN ULKO-MAALAIKSA KOHTAAN ON VIISASTA VAROVAISUUTTA, EI TIETÄ-MÄTTÖMYYYTTÄ TAI RASISMIÄ" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

*Kysymysmuoto muuttunut seurannan aikana. Ennen vuotta 2009 väit-tämä kuului: "Ulkomaalaisten lisääntyvä työskentely Suomessa toisi maahamme hyödyllisiä kansainvälisiä vaikutteita".

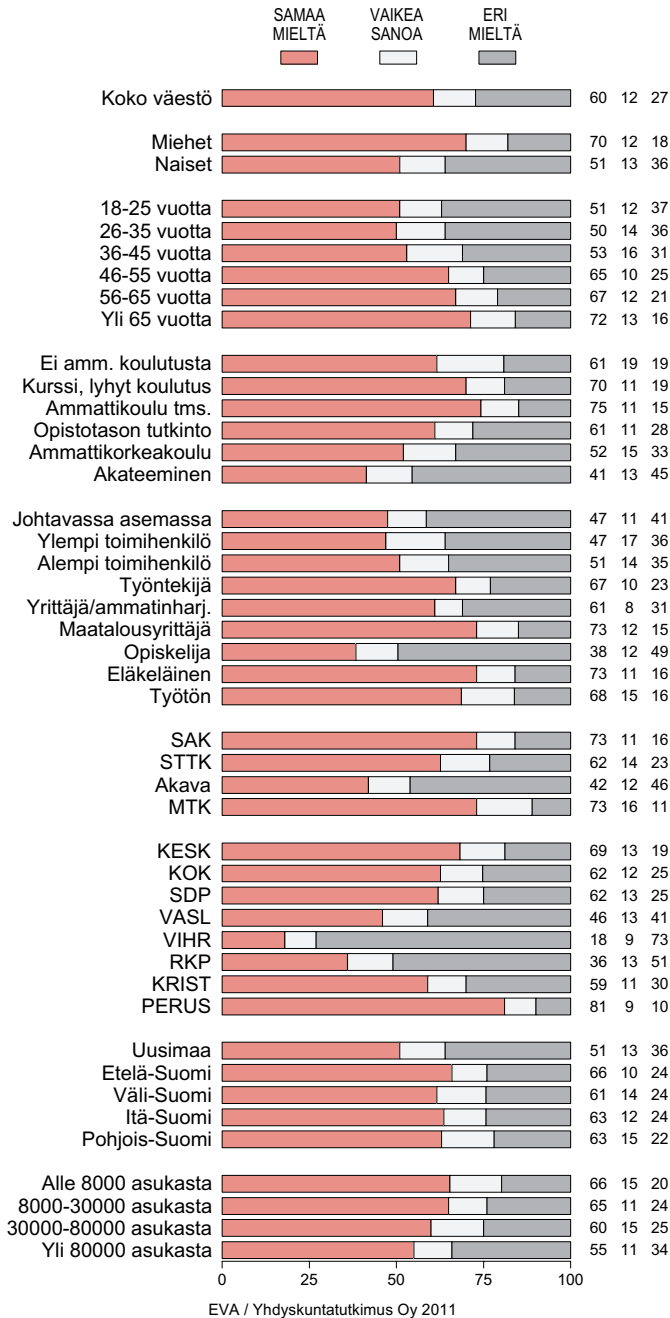
yllättävänä. Hienoinen yllätys sen sijaan on se, että enemmistö perinteisiä kolmea suurta puoluetta äänestävästäänkin torjuu maahanmuuton helpottamisen.

Suhtautuminen maahanmuuttoon ei juuri muutu vaihdettaessa näkökulmaa. Kolmannes (33 %) yhtyy näkemykseen, jonka mukaan lisääntyvä maahanmuutto tuo maahamme hyödyllisiä kansainvälisiä vaikutteita. Asian kiistäviä on merkittävästi enemmän (43 %, **kuvio 46a**). Joskaan jakauma ei sellaisenaan viittaa erityiseen räyhäimpivaaralaisuuteen, merkittävyyttä uusin tulos saa, kun sitä verrataan aiempiin. Torjuvuudessaan tulos ei löydä vertaistaan 2000- eikä edes 1990-luvun mittauksista, vaan vertailukohta pitää hakea 1980-luvun puolivälisistä – ajalta, jolloin sekä Suomi että ympäröivä maailma olivat tyystin toisenlaisia kuin tänään. Avoimimpia maahanmuuttajien tuomille kansainvälisille vaikutteille ovat akateemiset ja vihreiden kannattajat.

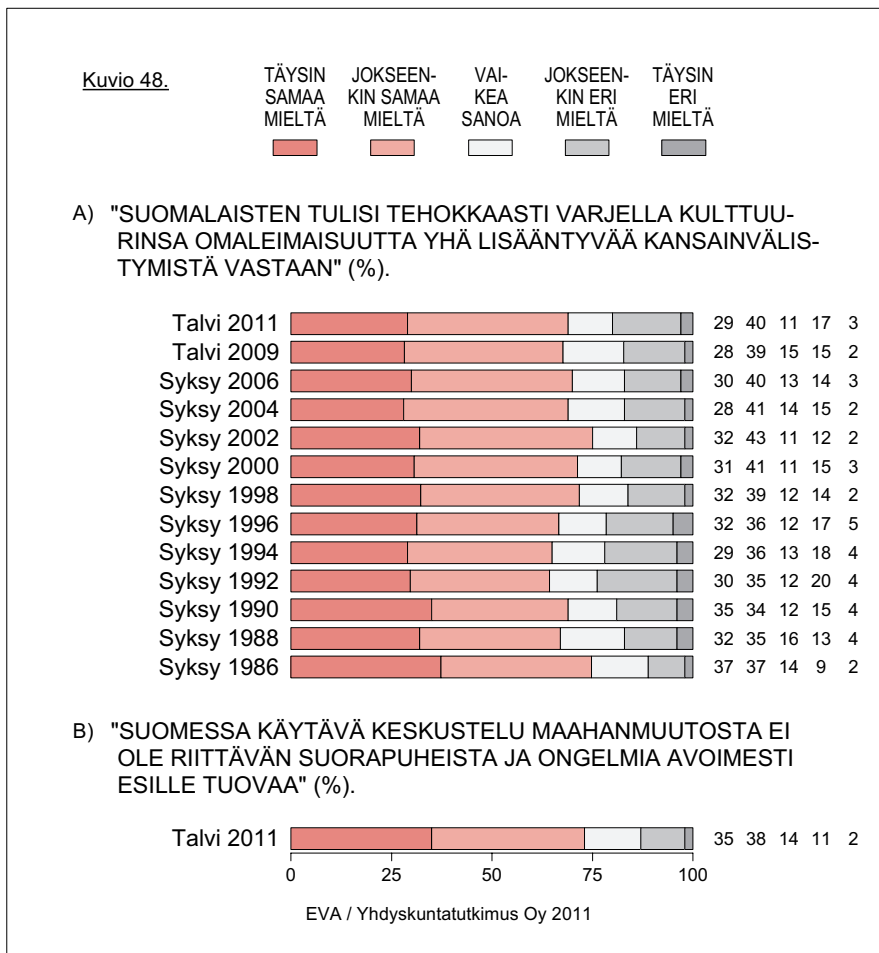
Miten suomalaiset sitten luonnehtivat nihkeitä maahanmuuttoasenteita? Kuusi kymmenestä (61 %) pitää varauksellista suhtautumista ulkomaalaisia kohtaan viisaana varovaisuutena ja kieltää, että kyseessä olisi tietämättömyys tai rasismi (**kuvio 46b**). Toisenlaiseen tulkintaan päätyy runsas neljännes (28 %). Tulos ei ole olennaisesti muuttunut vuoden takaisesta, mutta on kuitenkin hieman ulkomaalaiskriittisempi kuin neljässä edeltävässä mittauksessa. Varauksellisuutta viisautena pitäviä löydetään keskimääräistä enemmän mm. miesten, vanhempien ikäryhmien ja alemman keskiasteen koulutuksen saaneiden joukosta. Vihreiden ja perussuomalaisten kantojen vastakkaisuus osoittautuu siinä määrin täydelliseksi, että puolueiden julistautumista toistensa vastapoleiksi tulevaisuudessa voi pitää perusteltuna (**kuvio 47**).

Torjuvaa asennoitumista selittää osaltaan se, että kansainvälistyminen nähdään uhkana suomalaiselle kulttuurille. Seitsemän kymmenestä (69 %) katsoo, että suomalaisten tulisi tehokkaasti varjella kulttuurinsa omaleimaisuutta yhä lisääntyvää kansainvälistymistä vastaan (**kuvio 48a**). Teesin tohtii torjua vain joka viides (20 %). Tulos on asiallisesti sama kuin kolmessa edeltävässä mittauksessa. Myös pitemmän aikavälin vertailu kertoo vakuuttuneisuuden olleen aina vahvaa. Siilipuolustukseen vieraita vaikutteita vastaan on asetettu jo kauan sitten eikä sivuille ole juuri kurkittu. Väestöryhmittäiset erot noudattavat paljolti samaa logiikkaa kuin edellä.

Kuvio 47. "SUOMALAISTEN VARAUKSELLINEN SUHTAUTUMINEN ULKOMAALAISIA KOHTAAN ON VIISASTA VAROVAISUUTTA, EI TIETÄMÄTTÖMYTTÄ TAI RASISMIÄ" (%).

Asenneseurannan kuten monien julkisten puheenvuorojenkin perusteella maahanmuutto on vaikea aihe, josta tarvittaisiin monipuolista ja avointa yhteiskunnallista keskustelua. Tätä peräävät myös kansalaiset. Valtaenemmistön (73 %) näkemyksen mukaan Suomessa käytävä keskustelu ei ole riittävän suorapuheista ja ongelmia avoimesti esille tuovaa (**kuvio 48b**). Eri mieltä on vain hieman useampi kuin joka kymmenes (13 %). Arvioon yhtyy enemmistö kaikista väestöryhmistä. Laajimmin sen allekirjoittavat maahanmuuttokriittisimmät väestönsosat.

5 Hyvinvointi ja työ

5.1 Hyvinvointivaltio muutospaineissa

Hyvinvointivaltion diagnoosi

Suomalainen hyvinvointivaltio on saavutus, josta kansalaiset ovat ylpeitä. Edellä (ks. luku 4.1) nähtiin, että kansalaisten valtaenemmistö (71 %) katsoo suomalaisen sosiaaliturvan ja julkisten palveluiden tason olevan maailman kärkiluokkaa, verrattiinpa sitä mihin hyvänsä maahan.

Jos hyvinvointivaltiomme nähdään puolustavan paikkaansa erinomaisesti kansainvälisessä vertailussa, ei kuva sen erinomaisuudesta himmene, vaikka arvioinnin perspektiivi siirretään hyvinvointivaltion ylläpidon kustannuksiin. Kolme neljästä (77 %) toteaa suomalaisen hyvinvointivaltion olevan ”aina hintansa arvoinen”, vaikka sen ylläpito maksaakin paljon (**kuvio 49a**). Niitä, jotka eivät ole valmiita – väittämän hengen mukaisesti – maksamaan hyvinvointivaltion ylläpidosta mitä hyvänsä liiemmin kyselemättä, on suorastaan hämmästyttävän vähän (12 %).

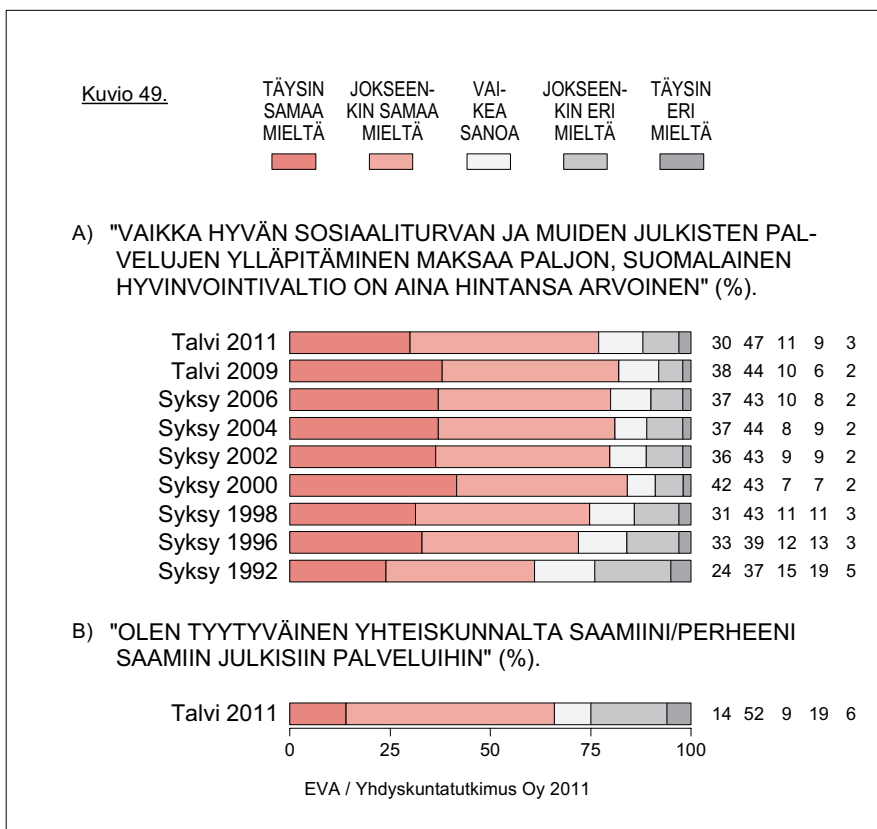
Vaikka hyvinvointivaltion hinta-laatusuhdetta arvioidaankin nyt hie-man kriittisemmin kuin edellisen vuosikymmenen mittauksissa, on järjestelmän arvostus edelleen järkähtämättömällä pohjalla kaikissa väestöryhmissä. Kyse ei olekaan pelkästään siitä, että suomalaiset koki-sivat tehneensä hyvinvointivaltion kohdalla erinomaiset kaupat – val-lankin, kun verotus koetaan maassamme pikemmin turhan kireäksi kuin liian alhaiseksi (ks. luku 5.3). Kyse on siitä, että hyvinvointivaltio koetaan joksikin sellaiseksi, mitä ilman emme tule toimeen. Se on osa suomalaista identiteettiä. Se on suomalaisen yhteiskuntasopimuksen ydin ja jokaista poliittista ohjelmaa vähintään rivien välistä ohjaava voima. Se on myös turvaa antava vakuutus niin arjen kuin maailman epävarmuuksia vastaan.

Hyvinvointivaltion nauttiman vahvan periaatteellisen tuen ohella myös käsitys sen toimivuudesta on varsin korkea. Kaksi kolmasosaa (66 %)

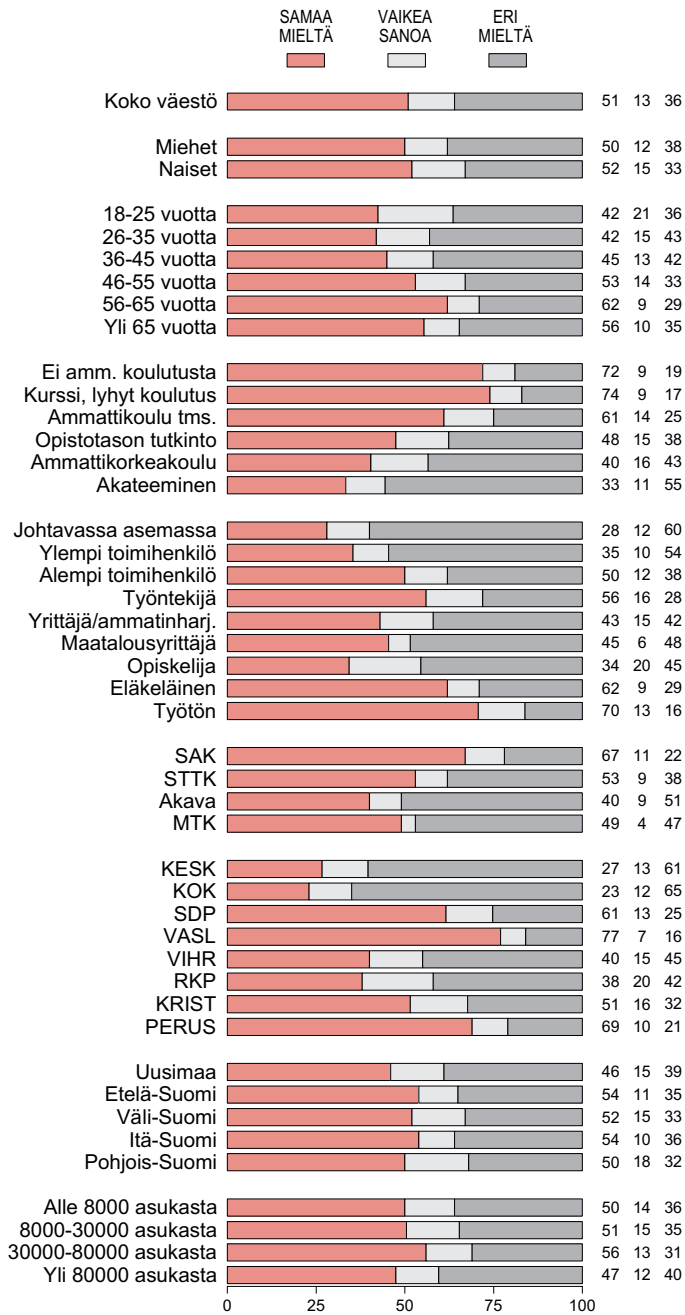
suomalaisista ilmoittaa olevansa tyytyväinen yhteiskunnalta saamiinsa julkisiin palveluihin, neljänneksen (25 %) ollessa tyytymättömiä (**kuvio 49b**). Tyytyväisyys jakaantuu melko tasaisesti eri väestöryhmiin, kuitenkin siten, että se vahvistuu hieman koulutustason noustessa.

Vaikka hyvinvointivaltio nähdään pääpiirteittäin toimivaksi, rinnalla elää epäily järjestelmän nykykuntoa kohtaan. Ainaiseksi ajatellut ai-neellissosiaalisen turvallisuuden tukiverkot ovat alkaneet monien mielestä pahasti repeillä. Joka toinen (51 %) yhtyy näkemykseen, jonka mukaan suomalainen hyvinvointivaltio on jo pitkälti ajettu alas. Teesin torjuu vain reilu kolmannes (36 %) (**kuvio 50**).

Tulos henkii paitsi tyytymättömyyttä ja huolta, myös ilmeistä epäsel-vyyttä ja erimielisyyttä hyvinvointivaltion tilasta, joka kärjistyy – ja politisoituu – väestöryhmien välillä suoranaiseksi vastakkainasetteluksi. Paremmiin koulutettujen, sosioekonomisesti suotuisammassa asemassa

Kuvio 50. "SUOMALAINEN HYVINVOINTIVALTIO ON JO PITKÄLTI AJETTU ALAS" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

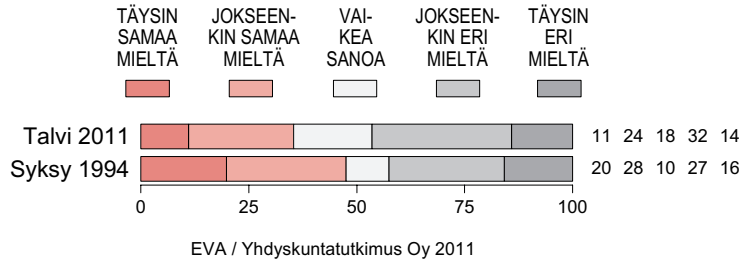
olevien sekä nykyisten päähallituspuolueiden kannattajien mielestä hyvinvointivaltio elää ja voi hyvin. Vähemmän koulutettujen, sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien sekä vasemmistopuolueiden ja perussuomalaisen kannattajien mielestä hyvinvointivaltio on retuperällä.

Tulokset eivät kuitenkaan anna selkeää vastausta siihen, miksi hyvinvointivaltiota pidetään samaan aikaan sekä toimivana että ainakin osin jo alas ajettuna. Tulkintaa ei myöskään helpota se, että osa vastaajista asettuu tukemaan molempia edellä mainituista näkemyksistä. Yksi selitys ristiriitaisille mielipiteille saattaisi olla vaalien läheisyydestä johtuva päivänpoliittisten kantojen tavallista voimakkaampi heijastuminen vastauksiin. Toinen selitys voi juontaa julkisessa keskustelussa esitetyistä näkemyksistä, joiden mukaan hyvinvointivaltion ”kultakausi” päättyi itse asiassa jo kaksikymmentä vuotta sitten 1990-luvun laman mukanaan tuomiin ankariin leikkauksiin, joiden jälkeen hyvinvointivaltio ei – tämän näkemyksen mukaan – koskaan enää palautunut entiselleen.

1990-luvun alussa Suomi oli lähellä vastaavan kaltaista tilannetta kuin missä Kreikka tai Irlanti ovat tänään. Tuolloinen hallitus leikkasi voimakkaasti hyvinvointivaltion menoja pitääkseen julkisen talouden jaloillaan ja säilyttääkseen velkojen luottamuksen. Nykypoliitikot viittaavat mielellään tuolloisiin leikkauksiin esimerkkinä virheestä, jota ei pidä enää toistaa.

Viime vuosina valtio on kuitenkin taloustaantumana vuoksi velkaantunut tahtiin, joka on palauttanut mieliin samaisen 1990-luvun alun kehityksen. Lisäksi lähitulevaisuudessa odottaa esimerkiksi ikäsidonnaisten menojen kasvu. Reilu kolmannes (35 %) katsookin, että maamme nopeasti kasvanut valtionvelka on pakko saada pikaisesti kuriin riippumatta siitä, millaisia etujen ja hyvinvoinnin leikkauksia siitä kansalaisille seuraa (**kuvio 51**). Torjuvalla kannalla on kuitenkin miltei joka toinen (46 %), eikä raa’ansävyinen vaade saa nyt yhtä laajaa hyväksyntää kuin 1990-luvun kurimuksessa. Selvimpänä leikkausten tarpeen näkevät mm. yli 65-vuotiaat, kokoomuksen sekä myös keskustan kannattajat. Paljon muita jyrkemmin leikkausten kieltävät vasemmistoliiton kannattajat.

Kuvio 51. "MAAMME NOPEASTI KASVANUT VALTIONVELKA ON PAKKO SAADA PIKAISESTI KURIIN RIIPPUMATTA SIITÄ MILLAISIA ETUJEN JA HYVINVOINNIN LEIKKAUKSIA SIITÄ KANSALAISILLE SEURAA" (%).

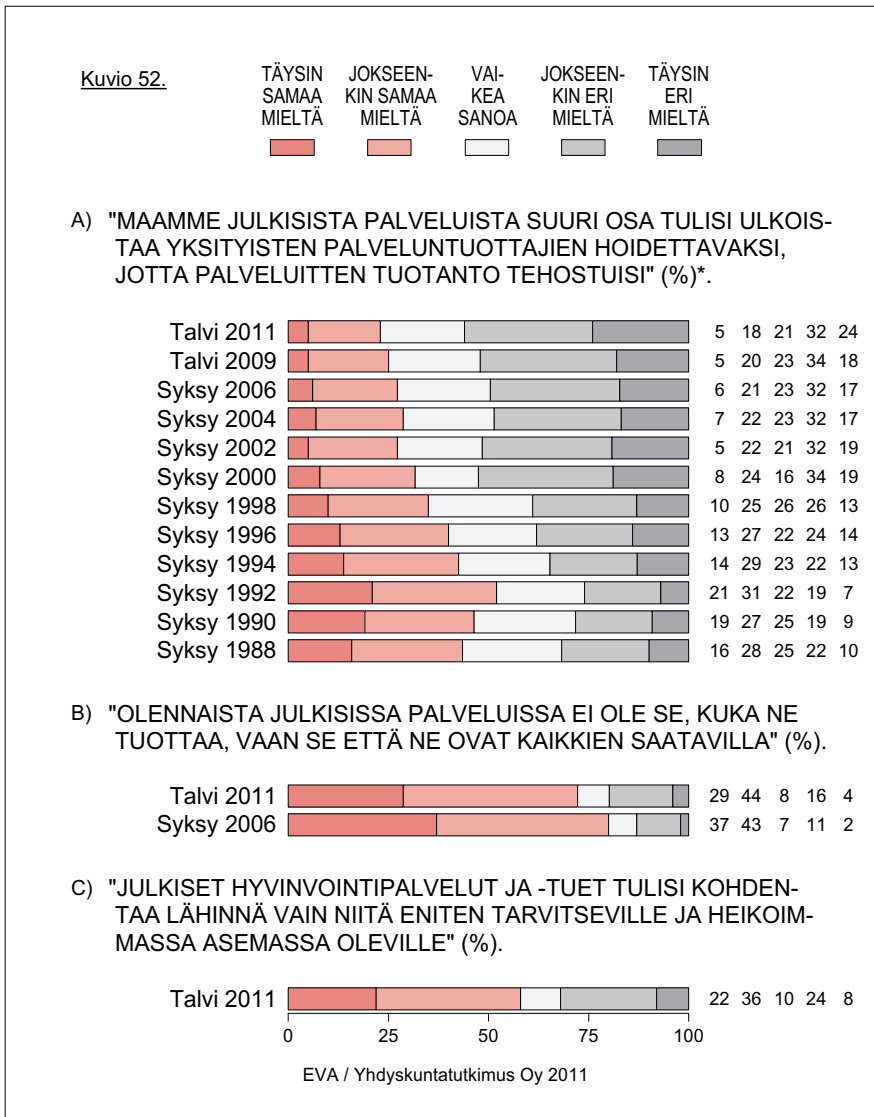

Kuinka palvelut hoidetaan?

Yksi tapa helpottaa hyvinvointivaltion menopaineita ja täten myös välttää leikkauksia on tehostaa julkisten palvelujen tuotantoa. Temppu on kuitenkin helpommin sanottu kuin tehty: viime vuosina hyvinvointipalvelujen menot ovat vain kasvaneet entisestään, huolimatta yrityksistä uudistaa mm. kuntien palvelutuotantoa. Nykyistä laajempi palvelutuotannon kilpailuttaminen ja ulkoistaminen on yksi keino, jolla hyvinvointivaltiota voidaan yrittää trimmata tehokkaammaksi.

Suomalaiset suhtautuvat kuitenkin yhä epäilevämmiin julkisten palveluiden ulkoistuksiin. Vain vajaa neljännes (23 %) liputtaa sen puolesta, että julkisista palveluista ulkoistettaisiin suuri osa yksityisten palveluntuottajien hoidettavaksi (**kuvio 52a**). Enemmistö (56 %) torjuu ajatuksen ja vain muutamista väestöryhmistä (johtavassa asemassa olevat, kokoomuksen kannattajat) löytyy yhtä paljon laajoihin palveluiden ulkoistamisiin valmiita kuin niitä vastustavia. Suomalaisten suhtautuminen ulkoistamiseen on viime vuosina viilentynyt jonkin verran lähes jokaisella mittauskerralla. Pidemmän aikavälin tarkastelu osoittaa, että ulkoistamisasenteet ovat kääntyneet päällelleen parinkymmenen vuoden takaisesta asetelmasta. Tuolloin enemmistö näki ulkoistamisen hyvänä ratkaisuna julkisen palvelutuotannon tehokkuuden ongelmiin.

Nihkeä asenne laajoihin ulkoistamisiin ei kuitenkaan tarkoita, että kansalaisilla olisi voimakas näkemys siitä, että vain tietyt tahot sopivat julkisten palvelujen tuottajiksi. Seitsemän kymmenestä (73 %) katsoo, ettei olennaista julkisissa palveluissa ole se, kuka ne tuottaa, vaan se,

*Kysymysmuoto muuttunut seurannan aikana. Vuosina 1988-2004 väittämä kuului: "Maassamme tulisi yksityistää suuri osa julkisista palveluista, jotta palveluitten tuotanto tehostuisi".

että ne ovat kaikkien saatavilla (**kuvio 52b**). Vain viidesosa (20 %) olisi tarkempi siitä, kuka palvelut tuottaa. Väestöryhmittäisten vastausten profiilista voidaan päätellä, että useimpien jälkimmäiseen ryhmään kuuluvien mielestä julkisen palvelun tuottaminen julkisesti on itsearvo, joka ohittaa tärkeysjärjestyksessä jopa palveluiden saatavuuden.

Pohjoismainen malli haastetaan

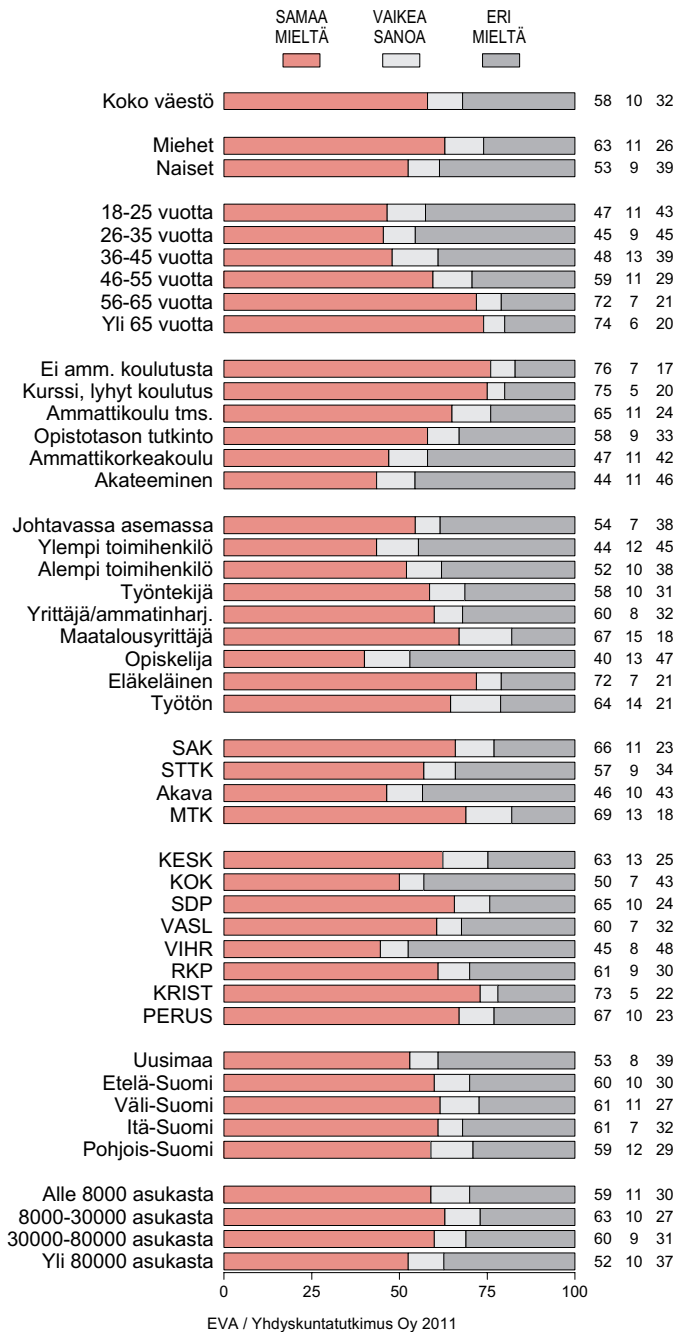
Pohjoismaisella hyvinvointivaltiolla on kuitenkin myös itseisarvoja, joista yksi on niin sanottu universaalisuusperiaate. Tällä tarkoitetaan yleensä sitä, että kaikilla on oikeus tiettyihin palveluihin ja tulonsiirtoihin, ne kustannetaan verovaroin, ovat saajalleen pääsääntöisesti ilmaisia ja myös pidetään niin laadukkaina, että ne kelpaavat kaikille.

Tähän periaatteeseen on kuitenkin viime aikoina alkanut kohdistua yhä enemmän paineita. Yhä useampiin palveluihin on liitetty erityyppisiä maksuja ja monista palveluista ja etuuksista on tullut tarveharkintaisia. Käytännössä myöskään palvelujen laatu tai saatavuus ei ole riittänyt kaikille, ja yksityisten palvelujen käyttö julkisten rinnalla tai niiden sijaan on yleistynyt.

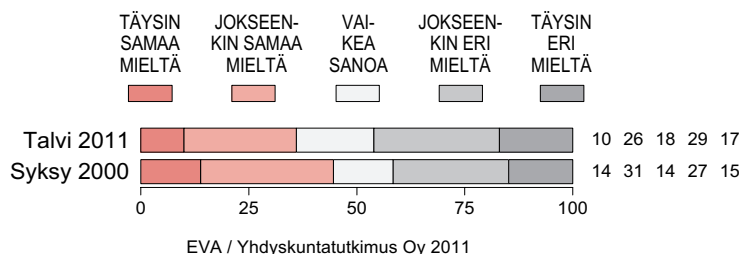
Lisäpaineita tälle kehityssuunnalle tulee kansan puolelta, sillä lähes kuusi kymmenestä (58 %) katsoo, että julkiset hyvinvointipalvelut ja -tuet tulisi kohdentaa lähinnä vain niitä eniten tarvitseville ja heikoimmassa asemassa oleville (**kuvio 52c**). Toista mieltä asiasta on kolmannes (32 %). Ajatus julkisten palvelujen nykyistä rajatummassa kohdentamisesta saa vastakaikua miltei kaikissa väestöryhmissä. Epäilevimmin siihen suhtautuvat mm. nuoret, akateemisesti koulutetut sekä kokoomuksen ja vihreiden kannattajat (**kuvio 53**). Näiden ryhmien varauksellisuutta selittää osin tietenkin se, että jos yhteiskunnan hyvinvointipalvelut ja -tuet olisivat entistä enemmän tarveharkintaisia, joutuisivat parempi-osaiset pelkkään maksajan rooliin ja järjestämään palvelunsa itse. Lisähuolta aiheuttanee kuitenkin myös se, että tällaiseen malliin mentäessä otettaisiin vielä uusi askel pois päin pohjoismaisen hyvinvointimallin ideaalista.

Vielä yksi uhka ylevälle idealle kaikille kelpaavista ja laadukkaista palveluista on sen taantuminen tarkoittamaan pelkkää tasapäistämistä. Mikäli esimerkkinä käytetään koulutusta, kannanotot jakaantuvat verraten

Kuvio 53. "JULKISET HYVINVOINTIPALVELUT JA -TUET TULISI KOHDENTAA LÄHINNÄ VAIN NIITÄ ENITEN TARVITSEVILLE JA HEIKOIMMASSA ASEMASSA OLEVILLE" (%).

Kuvio 54. "VAIKKA LAADUKAS PERUSKOULUTUS TULEE TARJOTA KAIKILLE, LAHJAKKAILLE LAPSILLE JA NUORILLE TULISI JÄRJESTÄÄ MAKSULLISIA ERITYISKOULUJA" (%).

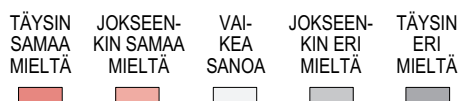

paljon. Ehdotusta ”vaikka laadukas peruskoulutus tulee tarjota kaikille, lahjakkaille lapsille ja nuorille tulisi järjestää maksullisia erityiskouluja” pidetään kuitenkin pikemminkin huonona (46 %) kuin hyvänä (36 %, **kuvio 54**). Idea saa nyt vähemmän hyväksyntää kuin vuosituhannen vaihteessa. Kokoomuksen kannattajat on ainoa väestöryhmä, jonka enemmistö pitää ajatusta hyvänä. Vastustus tiivistyy etenkin vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajakunnissa. Arvatenkin monia pohdituttaa ajatus eritasoisesta koulutuksesta, toisia ehdotus opetuksen maksullisuudesta ja sitä myötä mahdollisuuksista osallistua siihen.

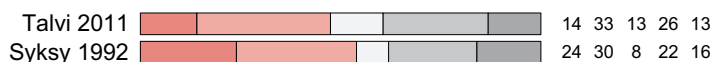
Hyvät, pahat turvaverkot

Yksi suomalaisen hyvinvointivaltion keskeisistä osista on sen tarjoama sosiaaliturva, joka tarjoaa kansalaisille ainakin tiettyä turvaa epäonnen varalta. Tärkeiksi turvaverkot on nähty siksikin, että ne ehkäisevät syrjäytymistä ja köyhyyteen suistumista sekä auttavat yksilöä ylläpitämään toimintakykyään. Kansalaisten mielestä sosiaaliturvalla on kuitenkin myös nurja puolensa. Lähes joka toinen (48 %) katsoo, että kattava sosiaaliturva ja pitkälle viety yhteiskunnan huolenpito tekevät ihmisistä laiskoja ja aloitekyvyttömiä. Eri mieltä on kaksi viidestä (39 %). Jakauma on havaittavasti skeptisempi kuin aiempi, vajaan kaksi vuosikymmentä sitten saatu (**kuvio 55a**).

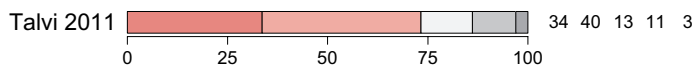
Kuvio 55.

A) "KATTAVA SOSIAALITURVA JA PITKÄLLE VIETY YHTEISKUN-
NAN HUOLENPITO TEKEVÄT IHMISSISTÄ LAISKOJA JA ALOITE-
KYVYTTÖMIÄ" (%)*.

B) "YHTEISKUNNAN TUISTA ON TULLUT SAAVUTETTUJA ETUJA,
JOITA KÄYTTÄVÄT SURUTTA SELLAISETKIN, JOTKA EIVÄT
NIITÄ VÄLTTÄMÄTTÄ TARVITSISI" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

*Kysymysmuoto osittain muuttunut. Vuonna 1992 muotona oli "Hyvä sosiaaliturva, ilmainen terveydenhuolto ja muu pitkälle viety yhteiskunnan huolenpito tekevät...".

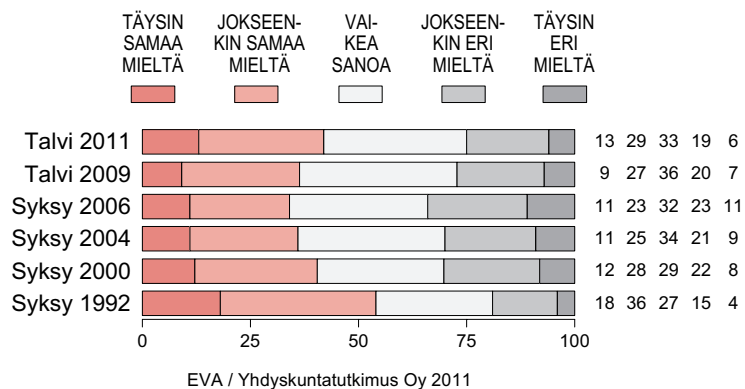
Väestöryhmittäiset kannat ovat melko yhdenmukaisia, mutta kärjistyvät poliittisella kentällä. Vihreiden ja molempien vasem-
mistopuolueiden kannattajien enemmistö torjuu teesin, kun taas – kris-
tillisdemokraattien kannattajia lukuun ottamatta – kaikkien muiden
puolueiden kannattajien enemmistö hyväksyy sen. Vahvimmin sosiaa-
liturvan passivoivaan vaikutukseen uskovat kokoomuksen kannattajat
(71 % hyväksyy väittämän).

Hyvinvointiyhteiskunnan tukien käyttämiseen on perinteisesti liitetty
tietynlaista ”stigmaa”, eli leimautumista ja häpeää. Tämän tiedetään
johtaneen jopa siihen, että joitain yhteiskunnan tukia on jopa käytetty
tarkoituksenmukaista vähemmän. Toisaalta tämän tradition on arveltu
alkaneen viimeaikoina kadota, mikä on merkinnyt yhteiskunnan tu-
kien käytön arkipäiväistymistä. Missä ennen jouduttiin turvautumaan
tukeen, pidetään tukea nykyään yhä useammin itse kullekin kuuluvana
oikeutena. Kolme neljästä (74 %) tunnistaa tämän ilmiön katsoen, että
yhteiskunnan tuista on tullut saavutettuja etuja, joita käyttävät surut-

ta sellaisetkin, jotka niitä eivät välttämättä tarvitsisi (**kuvio 55b**). Eri mieltä on vain noin yksi kymmenestä (12 %). Laaja hyväksyntä lastaa yhden kiven lisää niiden rekeen, jotka kannattavat laajaa, universaalialia hyvinvointivaltiota.

Eikä tässä vielä kaikki: eläkejärjestelmä – yksi hyvinvointivaltiomme peruspilareista – epäilyttää suomalaisia yhä enemmän. Järjestelmän merkittävin osa on pakolliseen eläkevakuutukseen pohjaava työeläkejärjestelmä. Pakollisuuden vastapainona järjestelmä antaa eläkelupauksen. Tämän lupauksen pitävyys on kuitenkin vahvan epäilyksen alaisena. Useampi kuin neljä kymmenestä (42 %) povaa, että tulevaisuudessa eläkejärjestelmämme romahtavat jättäen meidät pulaan (**kuvio 56**). Vain neljännes (25 %) torjuu teesin. Epäluottamus eläkejärjestelmiin on ollut näkyvässä kasvussa 2000-luvun puolivälistä lähtien. Skeptisyyttä esiintyy etenkin parhaassa työiässä ja järjestelmän ”maksupuolella” olevien nuorempien ikäluokkien (26-45 -vuotiaat) keskuudessa. Heistä joka toinen povaa järjestelmän romahdusta ja vain kuudesosa uskoo siihen.

Kuvio 56. "TULEVAISUUDESSA MAAMME ELÄKEJÄRJESTELMÄT ROMAHTAVAT EIKÄ EDES 'JO ANSAITTUJA' ELÄKKEITÄ KYETÄ MAKSAMAAN" (%).

5.2 Lisää työtä yhteisen hyvän eteen

Yksilöille työ on keskeinen niin aineellisen kuin aineettomankin hyvinvoinnin lähde. Työ ei kuitenkaan ole ainoastaan yksilön oma asia ja kunkin henkilökohtaisen toimeentulon lähde. Työ on myös julkinen asia, yhteiskunnallinen ja poliittinen kysymys.

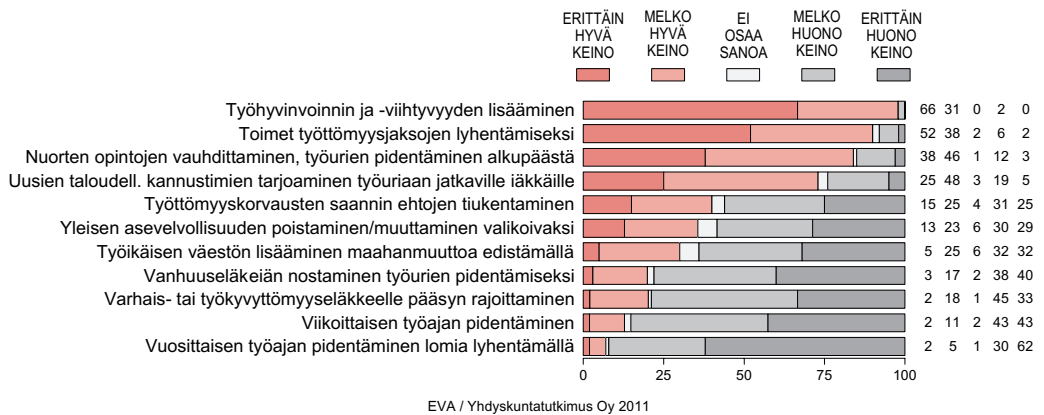
Jokaisen tekemä työ on työtä myös hyvinvointivaltion, yhteisen hyvän eteen. Näin siksi, että töitä tekevien aikaansaamasta tuotoksesta maksetaan niin työssä kuin myös työelämän ulkopuolella oleville heille luvatut ja kuuluvat julkiset tulonsiirrot ja palvelut. Siksi työstä on riittänyt viime aikoina tavallista enemmän puhetta. Suomalaisille on tehty selväksi, että maassamme pitäisi varustautua tekemään jatkossa ainakin jossain määrin enemmän työtä, jotta kykenisimme ylläpitämään elinta-soamme ja hyvinvointivaltiota kestäväällä tavalla.

Vaikka tarve pidentää työuria on tunnistettu jo pitkään, lähti keskustelu kunnolla liikkeelle vasta kaksi vuotta sitten kuuluisilta ”Rukan hangilta”, joiden jälkeen keskustelu on käynyt kuumana, mutta tuloksia saatu vasta vähän. Asetelma on ollut jännitteinen. Hallituksella on periaatteessa toimivalta päättää esimerkiksi eläkeiästä, mutta työmarkkina-järjestöt ovat viestittäneet, että ne haluavat ja kykenevät saamaan aikaan ratkaisuja, jotka johtavat työurien pitenemiseen.

Kansalaisten parissa varsin yleinen – ja tämänkin kyselyn vapaamuotoisen palautteen osiossa tiuhaan toistunut – kanta on ollut, että mitkään työurien pidentämiseksi tehdyt temput eivät auta, jos työtätekevät eivät kerta kaikkiaan viihdy tai kykene olemaan työelämässä nykyistä pidempään. Kansalaiset kysyvät myös, miksi töissä olevien pitäisi tehdä vielä nykyistäkin enemmän töitä samalla kun monet ovat ilman töitä.

Kantoja julkisessa keskustelussa olleisiin toimenpide-ehdotuksiin haettiin pyytämällä kansalaisia arvioimaan yhtätoista erityyppistä ehdotusta sen mukaan, kuinka hyvinä keinoina he niitä pitävät maassamme tehtävän työn määrän lisäämiseksi (**kuvio 57**). Tulokset muodostuvat sangen selväsanaisiksi. Kansalaismielipide rankkaa keinot kolmeen kategoriaan: osa saa suuren enemmistön hyväksynnän, osaa moni olisi valmis harkitsemaan, vaikka enemmistö ne hylkääkin ja loput torjutaan jotakuinkin totaalaisesti. Kansalaisten kannoissa nähdään jopa tiettyä

Kuvio 57. JOS HYVINVOINTIVALTION RAHOITAMISEKSI SUOMESSA ON JATKOSSA TEHTÄVÄ NYKYISTÄ ENEMMÄN TYÖTÄ, KUINKA HYVIÄ TAI HUONOJA ERI KEINOT OVAT TÄMÄN TAVOITTEEN SAAVUTTAMISEKSI (%).

särmää, sillä porkkanoiden ohella ollaan valmiita käyttämään – tosin rajatusti ja kohdennetusti – myös keppiä.

Yksittäisistä keinoista ylivoimaisesti suosituimmaksi nousee työhyvinvoinnin ja –viihtyvyyden lisääminen, jota kaksi kolmasosaa (66 %) pitää erittäin hyvänä keinona tehdyn työn määrän lisäämiseksi. Käytännössä kenelläkään ei ole mitään tätä toimenpide-ehdotusta vastaan, sillä loputkin pitävät sitä vähintään melko hyvänä keinona. Kyseisen keino ongelma lienee kuitenkin se, että siihen panostetaan jo nyt, ja vaikka siihen jatkossa panostettaisiinkin työpaikoilla nykyistä enemmän, ei sen johtamisesta toivottuun tuloksiin ole – eikä edes voida antaa – minäkäänlaisia takuita.

Nuoret ja työttömät töihin – vaikka vauhdittamalla

Toiseksi kannatetuimmaksi tavaksi lisätä tehdyn työn määrää kansalaiset nostavat erityyppiset toimet työttömyysjaksojen lyhentämiseksi, jota joka toinen (52 %) pitää erittäin hyvänä keinona ja yhdeksän kymmenestä vähintään melko hyvänä keinona. Laaja hyväksyntä kertonee siitä, että kansalaiset tulkitsevat kyseisten toimien ensisijaisesti tarkoittavan

aktiivisen työvoimapolitiikan kaltaisia yksilöä tukevia toimenpiteitä, joilla pyritään eri tavoin aktivoimaan ja työllistämään työttömiä.

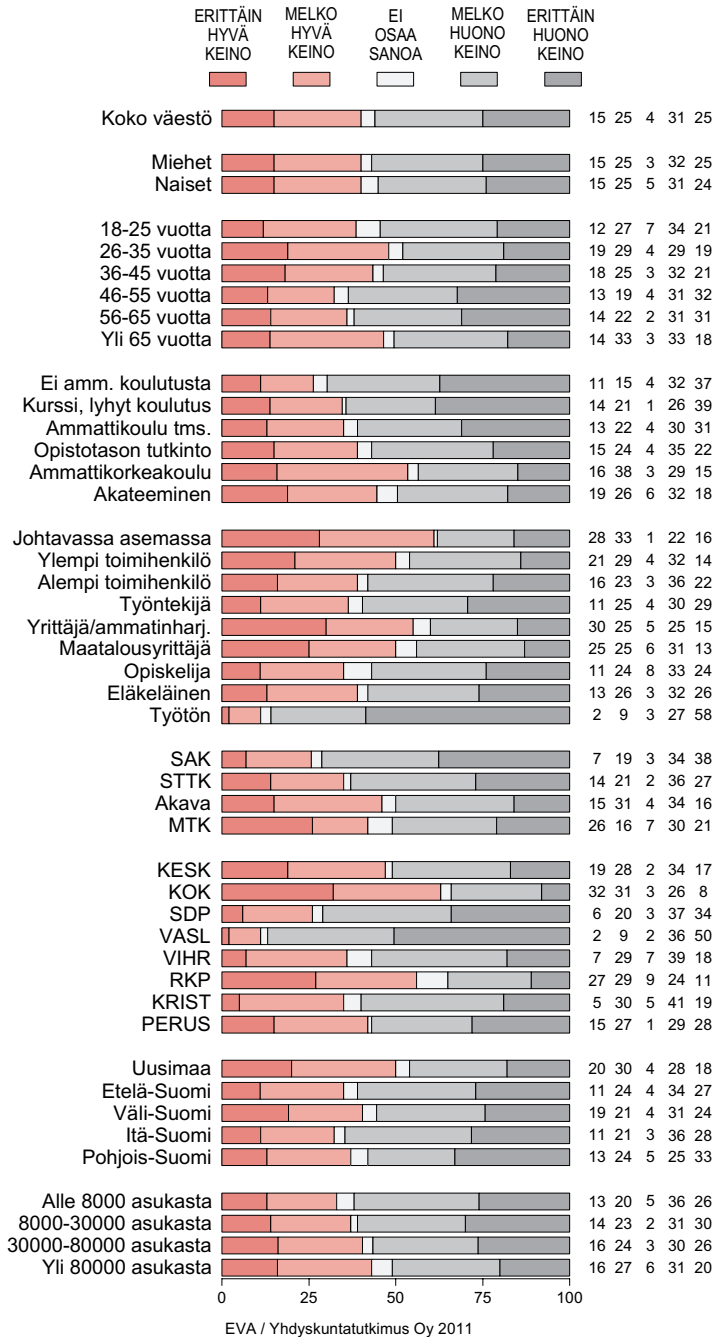
Käytännössä toimet työttömyysjaksojen lyhentämiseksi voivat kuitenkin sisältää myös ”keppiä”, kuten työttömyysturvan tasoon, kestoon tai ehtoihin liittyviä tiukennuksia. Näihin suomalaiset suhtautuvat paljon varauksellisemmin. Neljä kymmenestä (40 %) pitää työttömyyskorvausten saannin ehtojen tiukentamista hyvänä keinona ohjata suomalaisia töihin, mutta useampi kuin joka toinen (56 %) torjuu ajatuksen. Ei ole yllättävää, että kaikkein voimakkaimmin ajatusta vastustavat työttömät, mutta heidän lisäksi täystyrmäyksen se saa ainoastaan vasemmistolii-ton kannattajilta. Muun muassa SDP:n kannattajista ja SAK:n jäsenistä neljännes ei sulkisi työttömyyskorvauksiin puuttumista pois repertuaarista. Hanakammin niihin kävisivät käsiksi johtavassa asemassa olevat sekä kokoomuksen kannattajat, joista jo yli kuusi kymmenestä pitää keinoa hyvänä (**kuvio 58**).

Toinen keino, josta saattaisi seurata tiettyjen etuuksien ja oikeuksien kaventamista nykyisestään, koskee nuorten opintojen vauhdittamista. Siinä missä päättäjät ovat tässäkin asiassa edenneet varovasti, laittaisivat suomalaiset tuulemaan: yli kahdeksan kymmenestä (84 %) pitää opintojen vauhdittamista ja työurien pidentämistä alkupäästä kannatettavana. Ainoat väestöryhmät, jotka suhtautuvat tietyllä varauksella asiaan ovat ne, joita asia varsinaisesti koskee, eli alle 25-vuotiaat sekä opiskelijat. Näissäkin ryhmissä kuitenkin enemmistö ei panisi pahakseen opintojen vauhdittamista ja nopeampaa leivän syrjään kiinni pääsemistä.

Työurien pidentämiseen vain vapaaehtois pohjalta

Suomalaisissa on siis tiettyä valmiutta pidentää työuria sekä alusta, että keskeltä, mutta miten on aiheen suurimman kiistakapulan – työurien jatkamisen kanssa? Vastaus on tähänkin myöntävä, mutta vain sillä ehdolla, että se tapahtuu vapaaehtois pohjalta. Kolme neljäsosaa (73 %) pitää hyvänä ajatuksena sitä, että työuriaan jatkaville iäkkäille tarjottaisiin uusia taloudellisia kannustimia. Keskimääräistä enemmän vastustusta ehdotus kohtaa iäkkäämpien ja vähän koulutettujen parissa. Ajatuksessa saattaa hiertää se, että ne, joilla ei olisi kykyä tai halua jatkaa työuraansa, jäisivät luonnollisesti paitsi kannustimen tuomaa hyötyä.

Kuvio 58. KEINOT TYÖNTEON LISÄÄMISEKSI: TYÖTTÖMYYSKORVAUSTEN SAANNIN EHTOJEN TIUKENTAMINEN (%).

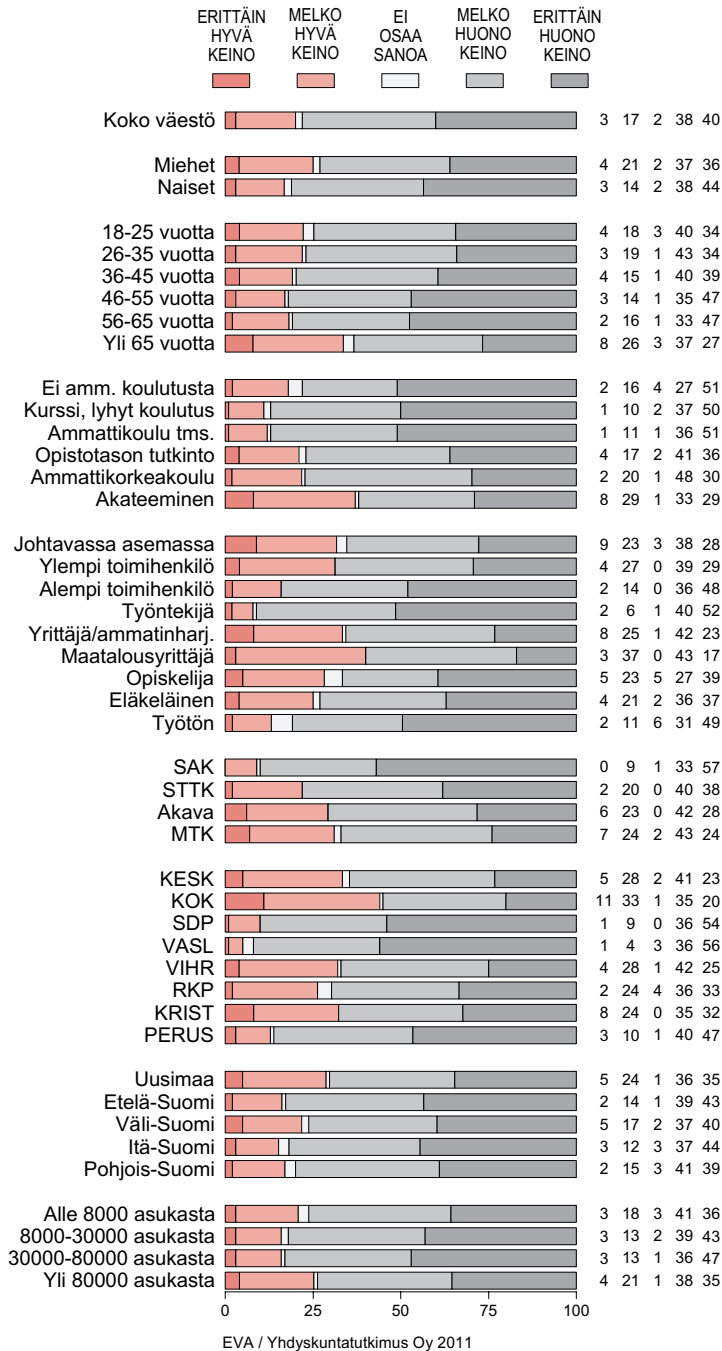
Siinä missä työurien vapaaehtoinen pidentäminen porkkanoin kelpaa suomalaisille, kohtaa julkisuudessa jo useampaan kertaan kölin alta vedetty eläkkeelle pääsyyn puuttuminen ankaraa vastarintaa. Viidesosa (20 %) pitää vanhuuseläkkeen alaikärajan nostamista hyvänä keinona työurien pidentämiseksi, mutta lähes kahdeksan kymmenestä (78 %) torjuu ajatuksen. Vasemmistopuolueiden ja perussuomalaisten kannattajat teilaavat eläkeiän noston, mutta muiden puolueiden kannattajista löytyy jonkin verran tukea ajatukselle. Astetta myönteisemmin siihen suhtautuvat muun muassa kokoomuksen kannattajat ja akateemisesti koulutetut, sekä – erikoista kyllä – yli 65-vuotiaat, joista lähes kaikki ovat jo itse eläkkeellä (**kuvio 59**). Käytännössä yhtä viileän vastaanoton saa varhais- tai työkyvyttömyyseläkkeelle pääsyn rajoittaminen. Viidesosa (20 %) pitää keinoa hyvänä ja neljä viidestä (78 %) huonona.

Muut keinot eivät innosta

Kansallisen työpanoksen nostamiseksi on esitetty muitakin keinoja. Suomessa on vuosittain noin 25 000 nuorta työikäistä miestä asepalveluksessa, poissa työelämästä tai koulutuksesta. On esitetty arvioita, joiden mukaan asevelvollisuuden kansantaloudellinen kustannus olisi vaihtoehtoista palkka-armeijaa suurempi juuri menetetyn työpanoksen vuoksi. Suomalaiset eivät kuitenkaan isommin innostu asevelvollisuuden poistamisesta tai sen muuttamisesta valikoivaksi. Reilu kolmannes (36 %) pitäisi sitä hyvänä keinona, mutta selkeä enemmistö (59 %) tyrmää ajatuksen. Väestön sisäiset erot ovat osin huomattavia. Nuorimassa ikäryhmässä (18-25 -vuotiaat) keinoa hyvänä ja huonona pitäviä on likimain yhtä paljon. Iän kohotessa idean kannatus laskee asteittain. Erityisen paljon tukea ajatus saa vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajilta, joista kaksi kolmasosaa pitää sitä hyvänä.

Työperäisen maahanmuuton lisääminen on niin ikään yksi esiin tuotu keino maassamme tehdyn työn määrän lisäämiseksi. Hyvänä keinona sitä pitää kolme kymmenestä (30 %), mutta kaksi kolmasosaa (64 %) torjuu ajatuksen. Väestöryhmittäiset suhtautumiserot ovat suuria. Enemmistö akateemisesti koulutetuista, johtavassa asemassa olevista sekä vihreitä äänestävistä pitää keinoa hyvänä. Täydellinen tyrmäys ajatukselle tulee puolestaan perussuomalaisten kannattajien taholta.

**Kuvio 59. KEINOT TYÖNTEON LISÄÄMISEKSI: VANHUUSLÄKE-
IÄN NOSTAMINEN TYÖURIEN PIDENTÄMISEKSI (%).**

Väestöryhmittäiset kannat (**kuvio 60**) heijastavat pitkälle menevästi suomalaisten maahanmuuttoasenteiden yleisiä eroja (ks. myös luku 4.5).

Esillä on ollut myös eräänlainen viimesijainen ratkaisu, jonka mukaan – mikäli työurien pidentämistä ei saada maassamme aikaan eikä uusia käsipareja voida tuoda maahan – työssä olevien työajan tulisi lisääntyä. Sivustatukea ajatus saa siitä, että kansainvälisessä vertailussa suomalaisten kokopäivätyöllisten työaika ei ole maailman kärkikastia. Kansalaiset kuitenkin tyrmäävät lähestulkoon kategorisesti ajatuksen viikoittaisen työajan pidentämisestä. Ajatusta tukee vain yksi kymmenestä (13 %) ja vastustaa liki yhdeksän kymmenestä (86 %). Kaikkein vieroksutuimaksi jää kuitenkin ehdotus vuosittaisen työajan pidentämisestä lomina lyhentämällä. Vain muutammat (7 %) pitävät sitä hyvänä ehdotuksena. Lomien leikkaamisen teilaa yli yhdeksän kymmenestä (92 %).

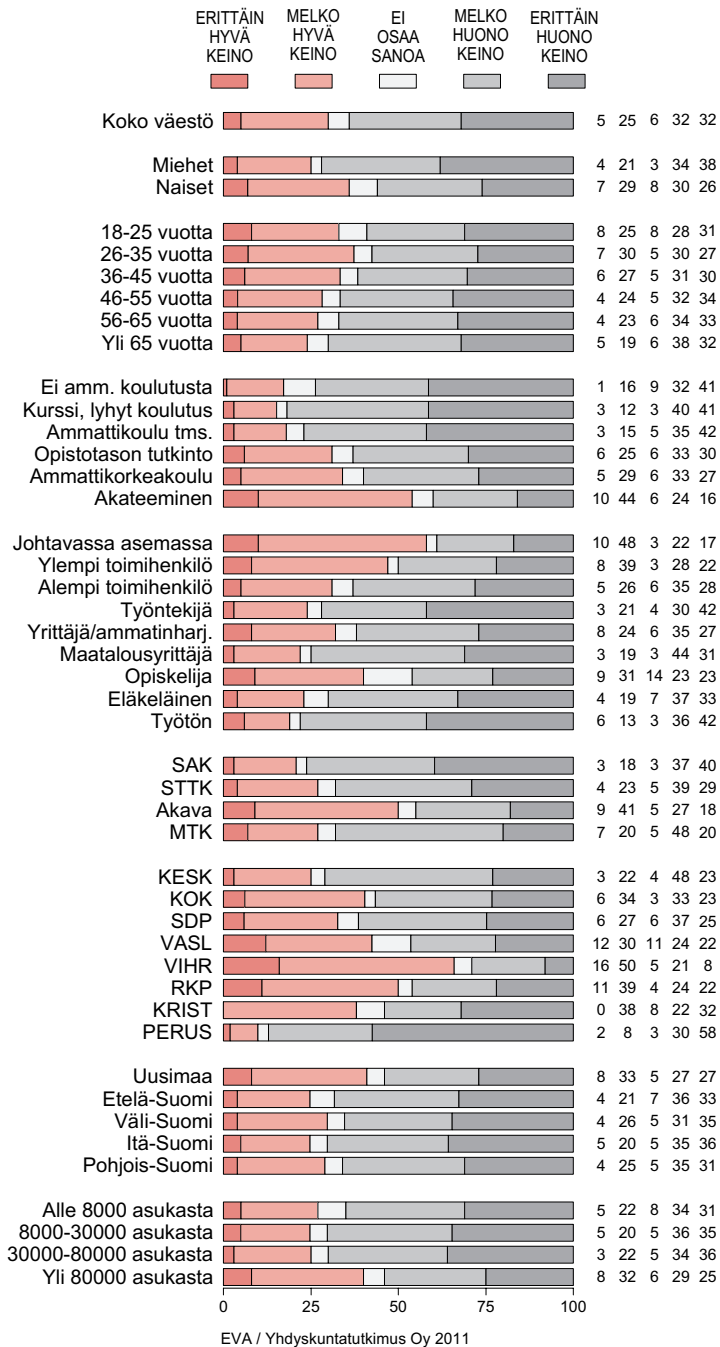
Työurien pidentämisen eväät

Mitä tulostulokokonaisuudesta jää lopulta käteen? Suomalaiset näyttäisivät tunnistavan sinänsä tarpeen pidentää työuria ja lisätä tehdyn työn määrää. Asetelmaa leimaa kuitenkin työssä olevien vahva siilipuolustus. Työurien pidentäminen passaa alkupäästä ja keskeltäkin työttömiä aktivoimalla, mutta loppumetrieni venyttäminen edellyttää selvän enemmistön mielestä vapaaehtoisuutta – eikä työaika tai lomien pidä ryhtyä kypälöimään.

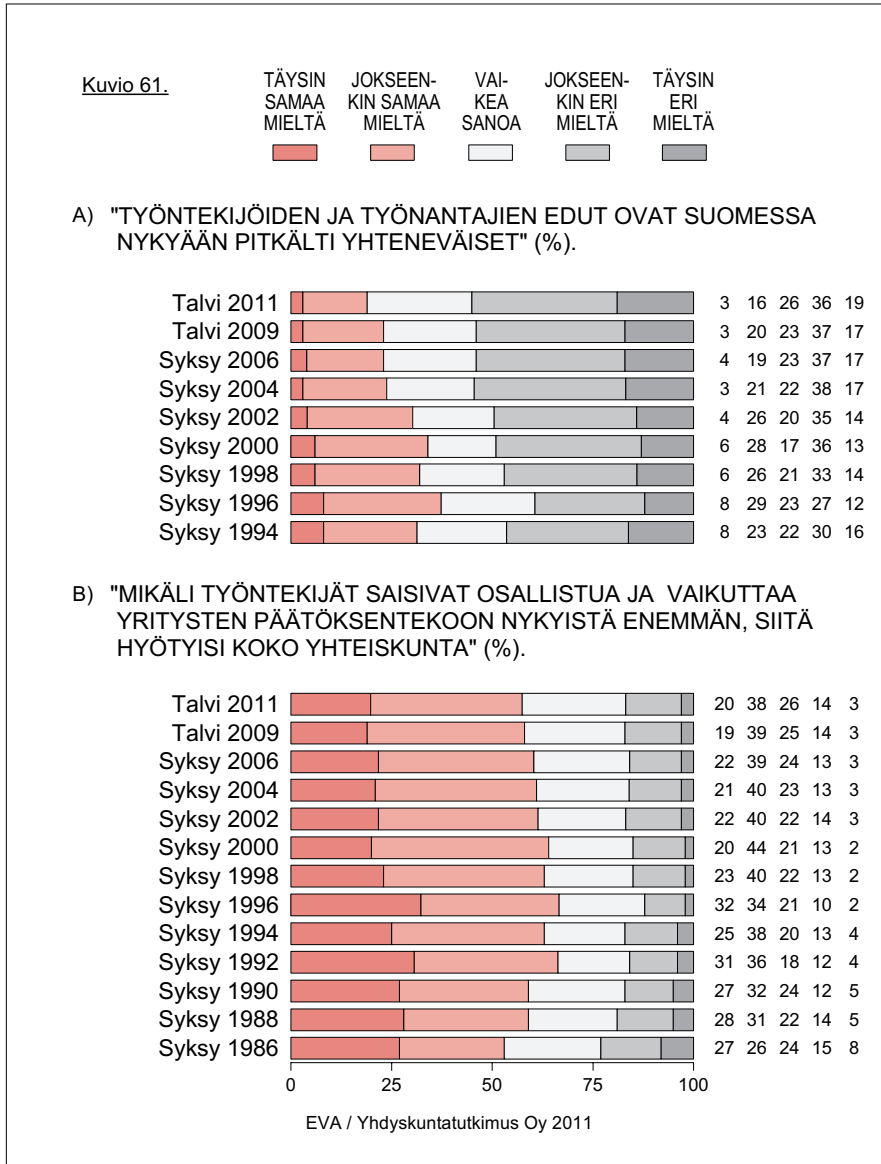
Käytännön kannalta tilanne voi kehkeytyä haastavaksi. Mikäli tulevat linjaukset myötäilisivät kansan näkemyksiä, tosiasiallinen vastuu työurien pituudesta vyöryisi työpaikoille. Näiden pitäisi tehdä kaikkensa työhyvinvoinnin ja -viihtyvyyden edistämiseksi. Lienee kuitenkin epäselvää, millaiseen tiikerinloikkaan tällä alueella maassamme tulevina vuosina on edellytyksiä. Selvää silti on, että moisen muutoksen toteuttaminen edellyttää paljon sekä johtamiselta että työntekijöiden ja työnantajien väliseltä yhteistyöltä.

Lähtötilanne ei näytä järin valoisalta, sillä vaikka keskusteluyhteys työnantajien ja työntekijöiden välillä olisikin kunnossa, ongelmaksi saattavat nousta intressien eroavaisuudet. Suomalaisten usko yhteisen sävelen

Kuvio 60. KEINOT TYÖNTEON LISÄÄMISEKSI: TYÖIKÄISEN VÄESTÖN LISÄÄMINEN MAAHANMUUTTOA EDISTÄMÄLLÄ (%).

löytymiseen on ohut. Vain viidennes (19 %) katsoo, että työnantajien ja työntekijöiden edut ovat Suomessa tänä päivänä pitkälti yhteneväiset, enemmistö (55 %) ei näe tällaista yhteyttä (**kuvio 61a**). Usko etujen yhtenevyyteen on vähentynyt edellisestä, parin vuoden takaisesta mittauskerrasta – ja pitkällä aikavälillä viidentoista vuoden takaisesta huippuarvostaan peräti liki 20 prosenttiyksikköä. Ainoaksi väestöryh-

mäksi, jossa useampi uskoo yhteisiin intresseihin kuin epäilee niitä, osoittautuvat johtavassa asemassa olevat. Unohtaa ei sovi sitäkään, että työväenaate elää edelleen ja etenkin teollisuudessa työskentelevistä iso osa identifioi itsensä työväenluokkaan (ks. liitekuvio raportin lopussa).

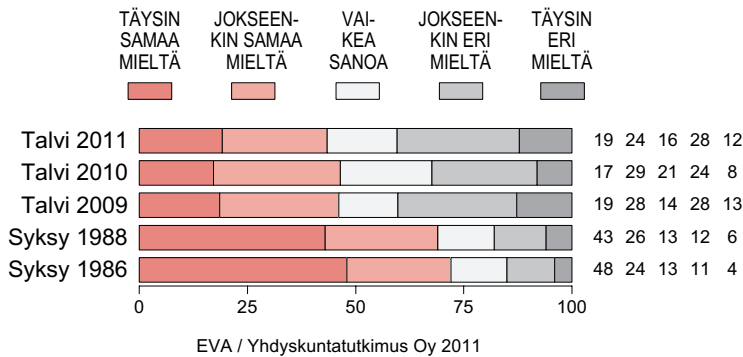
Usko suomalaiseen johtamiseenkaan ei välttämättä ole huipussaan. Suomalaisen mielestä maallamme menisi paremmin, jos työntekijät voisivat itse vaikuttaa enemmän yritysten päätöksentekoon. Vajaat kuusi kymmenestä (58 %) katsoo koko yhteiskunnan hyötyvän mikäli työntekijät saisivat vaikuttaa yritysten päätöksentekoon nykyistä enemmän (**kuvio 61b**). Vain vajaa viidesosa (17 %) kiistää asian. Toki tässä prospektissa saattaa piillä myös mahdollisuus. Meillä ja maailmalla on esimerkkejä organisaatioista, joissa pyritään toiminnan jatkuvaan parantamiseen siten, että jokaisen työntekijän havainnot ja kannat otetaan systemaattisesti huomioon. Torjuvimmin ajatukseen työntekijöiden nykyistä suuremmasta ”osallistamisesta” suhtautuvat ne, joiden vastuulla päätöksenteko työyhteisöissä on, eli johtavassa asemassa olevat sekä yrittäjät. Heidänkään kantansa asiaan ei kuitenkaan ole millään muotoa täystyrmäys.

5.3 Kansan verouudistus

Verotus on keskeinen politiikan instrumentti suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Hyvinvointivaltion edellyttämän rahoituksen keräämisen ohella sillä voidaan mm. yrittää ohjata kansalaisten ja yritysten käyttäytymistä sekä vaikuttaa tulonjakoon. Hyvän verojärjestelmän pitäisi olla tehokas, eli sillä pitäisi kerätä riittävät verotulot häiritsemättä kuitenkaan talouden toimintaa liikaa. Lisäksi verojärjestelmän pitäisi olla reilu ja oikeudenmukainen.

Maassamme on viime aikoina tehty lukuisia muutoksia verotukseen ja käyty vilkasta keskustelua verotuksen uudistamisesta. Yksi sen aiheista on ollut pohdinta, kannattaako työn verotuksen alentamista työnteon kannustamiseksi ja talouskasvun tukemiseksi jatkaa tiukentuneessa julkisen talouden tilassa. Kansan vastaus tähän kysymykseen on kyllä ja ei. Noin neljä kymmenestä (43 %) arvelee korkean tuloveron syövän työhalujaan, mutta miltei yhtä moni (40 %) kieltää kyseisen vaikutuksen omalla kohdallaan (**kuvio 62**).

Kuvio 62. "KORKEA TULOVERO VÄHENTÄÄ TYÖHALUJANI" (%)*.

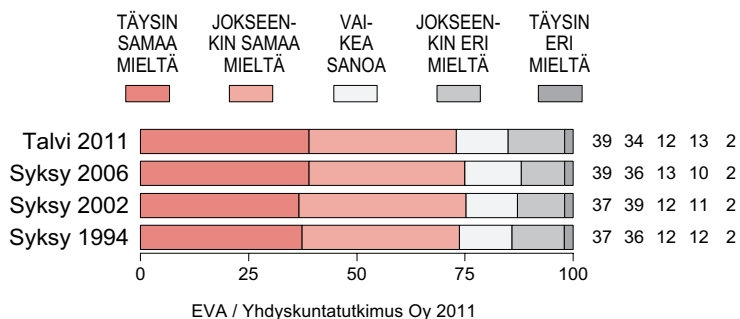
* Jakaumat laskettu koko väestöstä, joten mukana ovat myös työelämän ulkopuolella olevat.

Käsitys työn verotuksen haitallisuudesta ei ole suuresti muuttunut viime vuosina, joskin väittämän torjunta on palautunut toissavuoden tasolle viime vuoden notkahduksestaan. Vertailu 1980-luvun tuloksiin kuitenkin kertoo, että käsitys tuloveron myrkyllisyydestä työhaluille on nyt tyystin toinen kuin tuolloin – ja niin on myös työn verotuksen taso. Korkeaa työn verotusta pitävät haitallisimpana johtavassa asemassa olevien ja yrittäjäväestön ohella myös ns. ”perusduunarit”, puolueiden kannattajaryhmiä tarkasteltaessa puolestaan kokoomusta ja perussuomalaisia äänestävät.

Toinen viimeaikaisen verokeskustelun kuuma aihe on ollut kysymys verotuksen oikeudenmukaisuudesta ja tuloeroista. Kolme neljästä (73 %) katsoo, että taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus väestöryhmien välillä on kasvanut maassamme liian suureksi (kuvio 63). Vain 15 % torjuu väittämän. Korkeista luvuista huolimatta näin koettu eriarvoisuus ei kuitenkaan ole kasvanut 1990-luvun puolivälistä – se on kaiken aikaa koettu yhtä liialliseksi. Ainoat väestöryhmät, joissa enemmistö ei allekirjoita väitettä liiallisesta eriarvoisuudesta, ovat kokoomuksen kannattajat sekä johtavassa asemassa olevat.

Tuloverojen alentamisen ja eriarvoisuuden vähentämisen ohella paineita verojärjestelmän uudistamiseksi tulee monelta muultakin suunnalta.

Kuvio 63. "TALOUDELLINEN JA SOSIAALINEN ERIARVOISUUS VÄESTÖRYHMIEN VÄLILLÄ ON KASVANUT MAASAMME (1994: laman aikana) LIIAN SUUREKSI" (%).

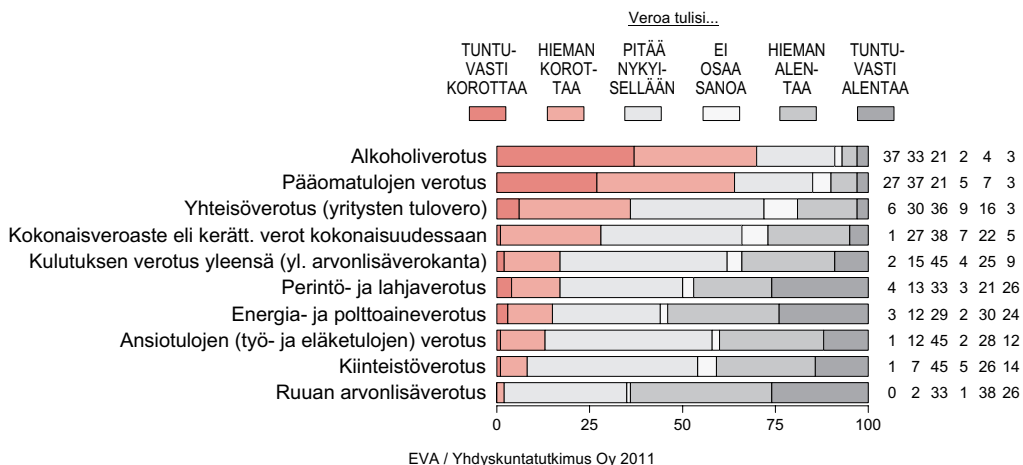

Julkista taloutta uhkaa kestävyysvaje, ja riittävät verotulot hyvinvointivaltion rahoittamiseksi tulisi turvata. Kansainvälinen verokilpailu edellyttäisi yhteisöverokannan alentamista. Ympäristötavoitteiden saavuttaminen puolestaan vaatisi energian ja kuluttamisen verotuksen kiristämistä. Myös säästämistä pitäisi edistää ja pääoman saanti yrityksille turvata, minkä vuoksi pääomatuloverokannan pitäisi olla houkutteleva. Kaikista näistä paineista syntyvä verosoppa saa lisää sakeutta, kun sitä hämmentämään saapuvat vaalivireiset poliitikot, joiden intresseissä on tarjota soppatykistä äänestäjien styroxmukeihin juuri sellaisia verosattumia kuin näiden oletetaan odottavan.

Kakofonisen verokeskustelun keskellä on paikallaan kysyä kansalaisilta, miten he mahdollisesti muuttaisivat maamme nykyistä verojärjestelmää. Kysymyksenasettelu oli mahdollisimman suoraviivainen. Kansalaisia pyydettiin arvioimaan yhdeksää veroa erillisesti sen mukaan, pitäisikö sitä korottaa, alentaa vai pitää ennallaan. Lisäksi tiedusteltiin kantaa verotuksen koko kansantalouden tason lopputuloksen eli kokonaisveroasteen toivottuun suuntaan.

Tuloskokonaisuus muodostuu sikäli pulmalliseksi, että veronalennusvaateet osoittautuvat olennaisesti laajemmiksi kuin valmiudet veronkorotuksiin (**kuvio 64**). Kokonaisuuden tasolla yhtälö ei myöskään näyttäisi menevän niin sanotusti ”umpeen”, sillä veronalennusvaateista

Kuvio 64. VEROTUS JA SEN MUUTOSTARPEET: MUUTTAISIKO NYKYISTÄ VEROJÄRJESTELMÄÄ JOLLAKIN TAVOIN (%).

huolimatta kokonaisveroasteen taso jäisi kansan siitä antamien arvioiden perusteella nykyiselleen. Tältä osin tuloksissa voi aistia tiettyä ”verot valtion maksettaviksi” -henkeä.

Väärin verotettu!

Kovimmat alennuspaineet kansa lataa ruuan arvonlisäverotukseen sekä energia- ja polttoaineverotukseen. Lähes kaksi kolmesta (64 %) alentaishi ruuan arvonlisäverotusta edelleen, vaikka sitä laskettiin tuntuvasti vain vuosi sitten. Kolmasosa pitäisi ruuan verotuksen ennallaan mutta käytännössä kukaan ei kiristäisi sen verotusta. Käytännössä kaikissa väestöryhmissä vähintään joka toinen alentaishi tätä veroa. Ainoa ryhmä, jonka enemmistö ei enää alentaishi ruuan verotusta, ovat viljelijät. Ryhmän tulkinta lienee se, ettei verohyöty enää hyödyttäishi heitä eikä liioin kuluttajia, vaan valuisi ruuan arvoketjussa heidän välillään oleville toimijoille.

Siinä missä ruuan verotukseen tehtyjä alennuksia ei pidetä riittävinä, koetaan energia- ja polttoaineverojen tasot – ja mitä ilmeisimmin nii-

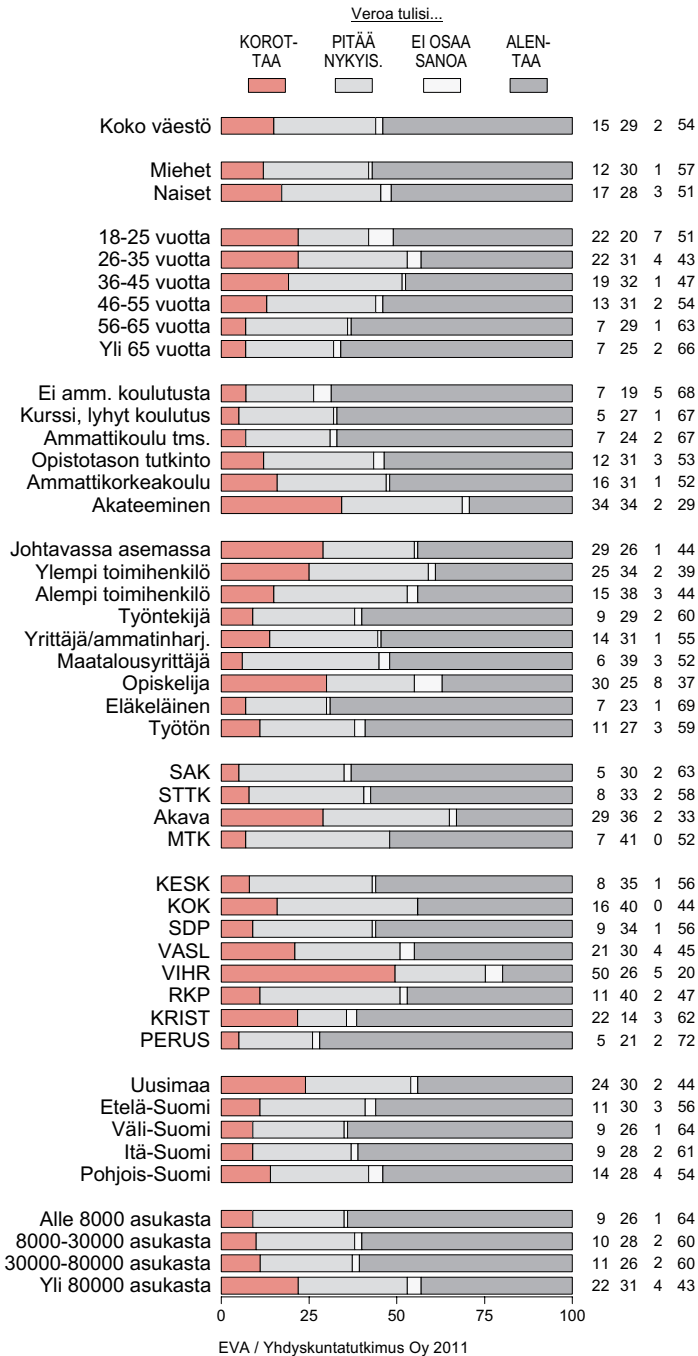
hin viimeaikoina tehdyt korotukset – liiallisiksi. Energia- polttoaine- veroja alentaisi useampi kuin joka toinen (54 %). Kolme kymmenestä pitäisi ne nykyisellään ja korotuksiin olisi valmis vain vajaa kuudesosa (15 %). Energiaveroalea vaativien laajan joukon ydin löytyy vähemmän koulutettujen, ikääntyneiden ja sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien väestöryhmistä. Puolueiden kannattajaryhmistä vihreät jäävät miltei yksin kannattamaan energiaverojen korotusta. Alueellisesti katsoen ainoastaan suurissa kaupungeissa asuvien sekä uusmaalaisten enemmistö tukee (korottaisi tai pitäisi ennallaan) nykyistä energiaverolinjaa. Maakunnissa vastustus on laajaa (**kuvio 65**). Osaltaan energiaverotuksen tason hyväksyntä kuvastaa myös suomalaisten valmiutta osallistua ilmastotalkoisiin omalla kukkarollaan (ks. luku 4.4).

Voimakkaimmat veronkorotustoiveet kohdistuvat kansan taholta alkoholiverotukseen sekä pääomatulojen verotukseen. Viinaveroa korottaisi seitsemän kymmenestä (70 %). Viidesosa suomalaisista (21 %) pitäisi alkoholiverotuksen ennallaan ja vain harva (7 %) kävisi alentamaan sitä. Jälleen kerran kansa ilmaisee tyytymättömyyttään harjoitettuun veropolitiikkaan. Jos ruuan alvia alennettiin liian vähän ja energiaveroja korotettiin liikaa, alennettiin viinaveroa puolestaan taas aikoinaan liikaa. Yhteistä näille kolmelle verolle on niiden luonne välillisinä veroina ja kulutusveroina. Veroprosentti on kaikille sama ja maksetun veron määrä on suoraan suhteessa kulutuksen määrään. Tämänkaltaisten verojen hyvä puoli onkin niiden yksinkertaisuus ja läpinäkyvyys. Myös kansalaisten on ilmeisen helppo muodostaa omia kantojaan tällaisista veroista.

Yrityksille ja pääomalle lisää veroa?

Vahvoja kantoja löytyy kuitenkin myös välittömän tuloverotuksen piirissä oleviin veroihin. Pääomatulojen verotuksesta on maassamme jo jonkin aikaa käyty kiihkeää keskustelua, ennen muuta siksi että niitä verotetaan Suomessa tuloverotuksessa ansiotuloja matalammalla veroprosentilla. Käytäntö perustuu käsitykseen pääomasta liukkaasti liikuvana tuotannontekijänä, jonka ahdistelu kireällä verotuksella johtaa helposti haitalliseen pääomien kohdentumiseen jonnekin muualle kuin tuottavaan toimintaan maassamme.

Kuvio 65. VEROTUS JA SEN MUUTOSTARPEET: ENERGIA- JA POLTTOAINEVEROTUS (%).

Viime aikoina useatkin tahot ovat ehdottaneet pääomatuloveron korottamista. Perusteluna on ollut ensi sijassa verotuksen oikeudenmukaisuuden lisääminen ja reagointi huoleen tuloerojen lisääntymisestä, sillä toimenpiteen on arveltu tuovan vain vähän lisätuloja valtion kirstuun. Suomalaisille tämä sopii, sillä kaksi kolmasosaa (64 %) korottaisi pääomatulojen verotusta. Vain yksi kymmenestä alentaisi sitä ja viidesosa (21 %) säilyttäisi veron nykyisen tason. Kannat painottuvat kuitenkin maltilliseen korotukseen, sillä tuntuvaa korotusta pääomatuloveroon vaatii vain neljännes (27 %).

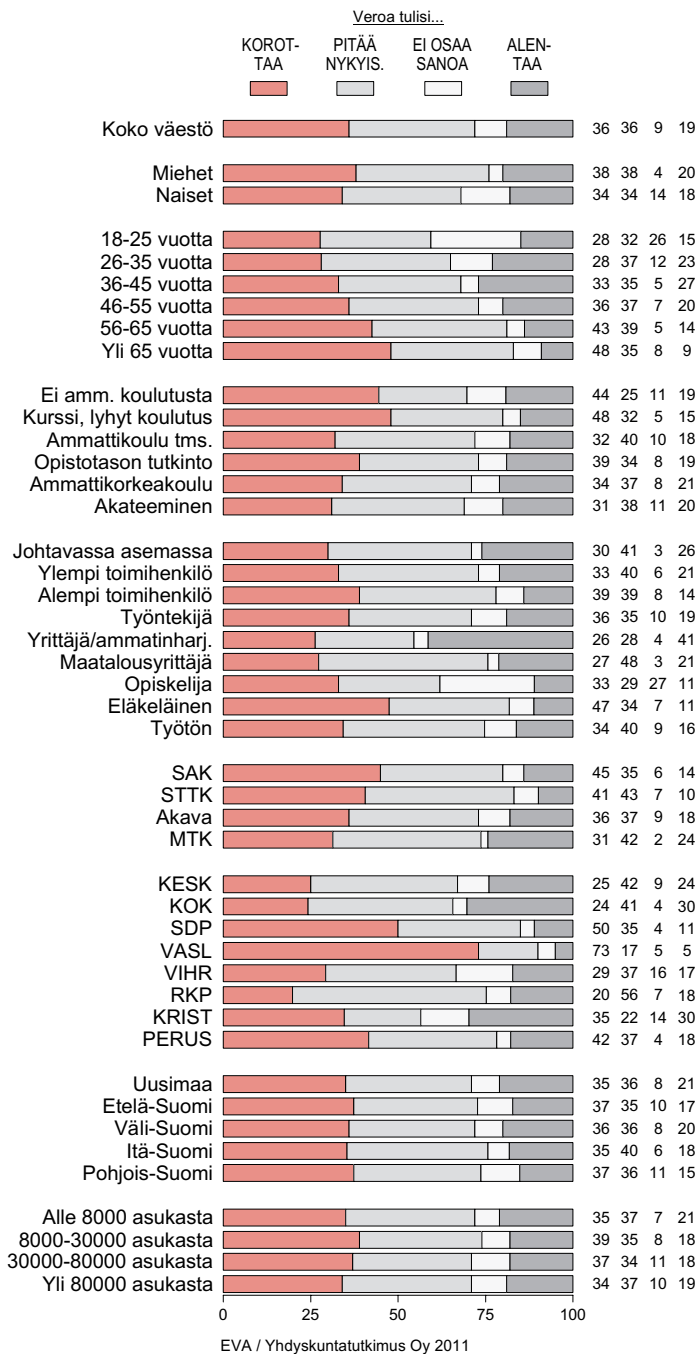
Vastapainoksi pääomatuloveron mahdolliselle korottamiselle useat tahot ovat ehdottaneet yhteisöverokannan eli yritysten voitostaan maksaman tuloveroprosentin alentamista. Lisäpontta kaavailuille on antanut kansainvälisen verokilpailun kiristyminen – Suomi on yrittänyt pitää yhteisöverokantaansa kilpailukykyisenä, mutta monet kilpailijamaat ovat pistäneet paremmaksi. Kansa ei kuitenkaan syty yhteisöveron alentamiselle, sillä reilu kolmannes (36 %) pikemminkin korottaisi yhteisöverokantaa ja yhtä moni pitäisi sen nykyisellään. Alentamisen kannalla on vain viidesosa (19 %) suomalaisista.

Yhteisöveron korottamishalut paikantuvat ensisijassa vasemmistoa äänestäviin, mutta ovat verraten yleisiä myös ikääntyneiden ja vähemmän koulutettujen parissa. Alentamisen kannalla ovat vahvimmin ”asianosaiset”, eli yrittäjät ja ammatinharjoittajat. Puolueiden kannattajaryhmien hajaannus – tai päättämättömyys – asiassa on silmiinpistävä, vasemmistopuolueita lukuun ottamatta (**kuvio 66**).

”Ei” omaisuuden verotukselle

Varallisuusveron poistuttua suomalaiseen verojärjestelmään on jäänyt jäljelle kaksi veroa, joilla verotetaan suomalaisten kartuttamaa omaisuutta: perintö- ja lahjaverotus sekä kiinteistöverotus. Teoreetikot pitävät kumpaistakin hyvinä veroina. Perintöveron perimisellä ei juuri ole – muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta – talouden tehokasta toimintaa häiritseviä vaikutuksia. Kaiken lisäksi sen tuotto on kasvussa. Kiinteistövero on puolestaan yksinkertainen ja tehokas laajan veropohjansa vuoksi. Se ulottuu jokaiseen savuun ja sitä on vaikea välttää tai kiertää. Koska kiinteistövero on maassamme moneen muuhun maahan

Kuvio 66. VEROTUS JA SEN MUUTOSTARPEET: YHTEISÖVEROTUS (yritysten tulovero) (%).

verrattuna alhainen, sisältyy siihen verottajan näkökulmasta myös vielä paljon hyödyntämättömiä mahdollisuuksia.

Suomalaiset eivät näistä veroista kuitenkaan pidä. Vain kuudesosa (17 %) kiristäisi perintöverotusta ja lähes joka toinen (47 %) haluaisi sen alentamista. Kolmannes (33 %) pitäisi perintöveron ennallaan. Kantojen väestöryhmittäinen vaihtelu on varsin vähäisiä, mikä vahvistaa kuvaa tasaisen epäsuositusta veromuodosta.

Kiinteistövero korottaisi vain noin yksi kymmenestä (8 %). Neljä kymmenestä (40 %) haluaa sen alentamista ja enin osa vastaajista (45 %) pitää nykytasoa sopivana. Kiinteistövero jakaa kantoja perintöveroa enemmän. Etenkin vähemmän koulutetut ja iäkkäämmät alentaisivat sitä. Puolueiden kannattajaryhmistä kiinteistövero närästää eniten perussuomalaisten ja SDP:n kannattajia.

Verotuksen raskas sarja – verotetaanko kulutusta vai työtä?

Vaikka kaikista edellä mainituista verolajeista kertyy yhteen lasketun verokarhun kassaan vuosittain sievoinen summa, ei niiden tuotto kuitenkaan vastaa verotuksen raskaan sarjan rysien tuottamaa saalista. Kotitaloudet maksavat ansio- ja eläketuloistaan veroa pitkälti yli 20 miljardia euroa. Arvonlisäveron tuotto puolestaan on yli 15 miljardia euroa. Molemmat ovat myös keskeisessä asemassa julkisen talouden ja hyvinvointivaltion rahoituksen kannalta.

Parhailtaan käydään keskustelua siitä, kumpaan näistä katiskoista satsataan jatkossa. Suomessa on jo pitkään pyritty keventämään työn verotusta talouskasvun tukemiseksi. Mikäli työn verotuksen keventämistä halutaan jatkaa, saattaa julkisen talouden tiukka tilanne kuitenkin edellyttää kulutuksen verotuksen kiristämistä. Tämä tarkoittaisi verotuksen painopisteen siirtymistä työstä kohti kulutusta, mitä on puolestaan kritisoitu tulonjakoargumentein. Kansalta ei löydy selkeää ohjenuoraa tämän verodilemman ratkaisuun. Mieluiten se alentaisi molempia – sekä työn että kulutuksen verotusta.

Vain reilut yksi kymmenestä (13 %) olisi valmis ansiotulojen verotuksen kiristämiseen, kun neljä kymmenestä (40 %) toivoisi sen alentamista. Enin osa vastaajista (45 %) pitäisi kuitenkin ansiotulojen verotuksen

nykyisellään. Ansiotulojen verotukseen verrattuna hieman useampi (17 %) olisi valmis arvonlisäveron korottamiseen, kolmannes (34 %) toivoo sen alentamista ja suurin osuus vastaajista (45 %) pitäisi arvonlisäkannan nykyisellään.

Väestöryhmittäisiä erittelyjä tarkasteltaessa havaitaan, että kannat ansiotulojen verotuksen muutoksiin vaihtelevat väestöryhmittäin vain vähän. Ääripäinä erottuvat yhtäällä verotusta hanakammin keventämässä olevat kokoomuksen kannattajat (48 % keventäisi) ja toisaalla verotuksen kiristämistä kannattavat vasemmistoliittolaiset (28 % kiristäisi).

Arvonlisävero jakaa kantoja enemmän (**kuvio 67**) ja etenkin sen alentamisvaateet ovat huomattavia muun muassa vähän koulutettujen, työttömien sekä puolueiden kannattajaryhmistä nykyisten oppositio- puolueiden kannattajien parissa. Erityisempää intoa korottaa arvonlisäveroa ei ilmene missään väestöryhmässä, mutta korotusvalmius kasvaa muun muassa johtavassa asemassa olevien (29 % korottaisi) sekä kokoomuksen kannattajien (26 %) keskuudessa.

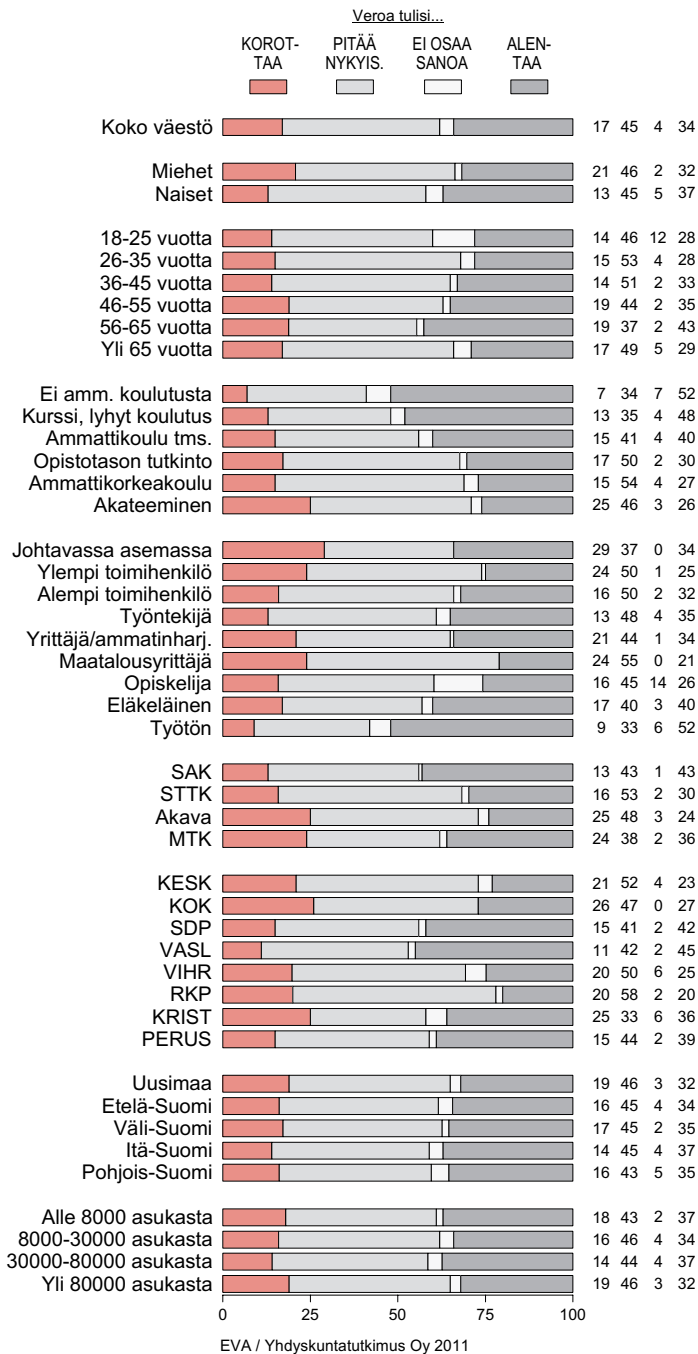
Kansan verokannat ovat hajallaan

Kysymyssarjassa kansalaisia pyydettiin ottamaan kantaa myös siihen, millä tavoin kokonaisveroasteen maassamme tulisi kehittyä. Vastauksista ei välity selvää mielipidesuuntaa. Noin kolme kymmenestä (28 %) korottaisi kokonaisveroastetta ja yhtä moni (27 %) laskisi sitä. Kun neljä kymmenestä (38 %) jättäisi kokonaisveroasteen ennalleen, muodostuu kansan keskimääräiseksi kannaksi se, ettei kokonaisveroastetta juuri pidä muuttaa.

Väestöryhmittäin kannat jakautuvat jälleen varsin tasaisesti siten, että jokaisesta väestöryhmästä löytyy niin kokonaisveroasteen korottamista, ennallaan pitoa kuin laskemistakin toivovia. Miltei outoa on kuitenkin se, että kysymys verotuksen tasosta herättää vain suhteellisen vähäisiä ideologioita korostuksia ja ristiriitoja. Jotain sentään kuitenkin löytyy: vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajat ovat lievästi kallellaan veroasteen nostoon päin.

Suhteellisen selvää kuitenkin on, etteivät suomalaiset rakasta verojaan. Itse asiassa kokonaisuutena kansan verotoiveiden toteuttaminen johtaisi

Kuvio 67. VEROTUS JA SEN MUUTOSTARPEET: KULUTUKSEN VEROTUS YLEENSÄ (yleinen arvonlisäverokanta) (%).

verotuksen radikaaliinkin keventämiseen, jopa siinä määrin, että tilanteesta muodostuisi valtionvarainministeriön budjettipäällikön paha uni. Jos niin työn, kulutuksen, energian, perintöjen ja kiinteistöjenkin verotusta alennettaisiin toivotulla tavalla, syntyisi julkisen sektorin tulopuolelle valtava kuoppa. Tätä kuoppaa ei täytettäisi kansan suosittamalla tavalla verottomalla lisää viinaa, pääomien tuottoa ja yritysten voittoja. Voisi käydä niin, että viinat tuotaisiin ulkomailta, pääomat vietäisiin ulkomaille ja yritykset näyttäisivät voittonsa ulkomailta.

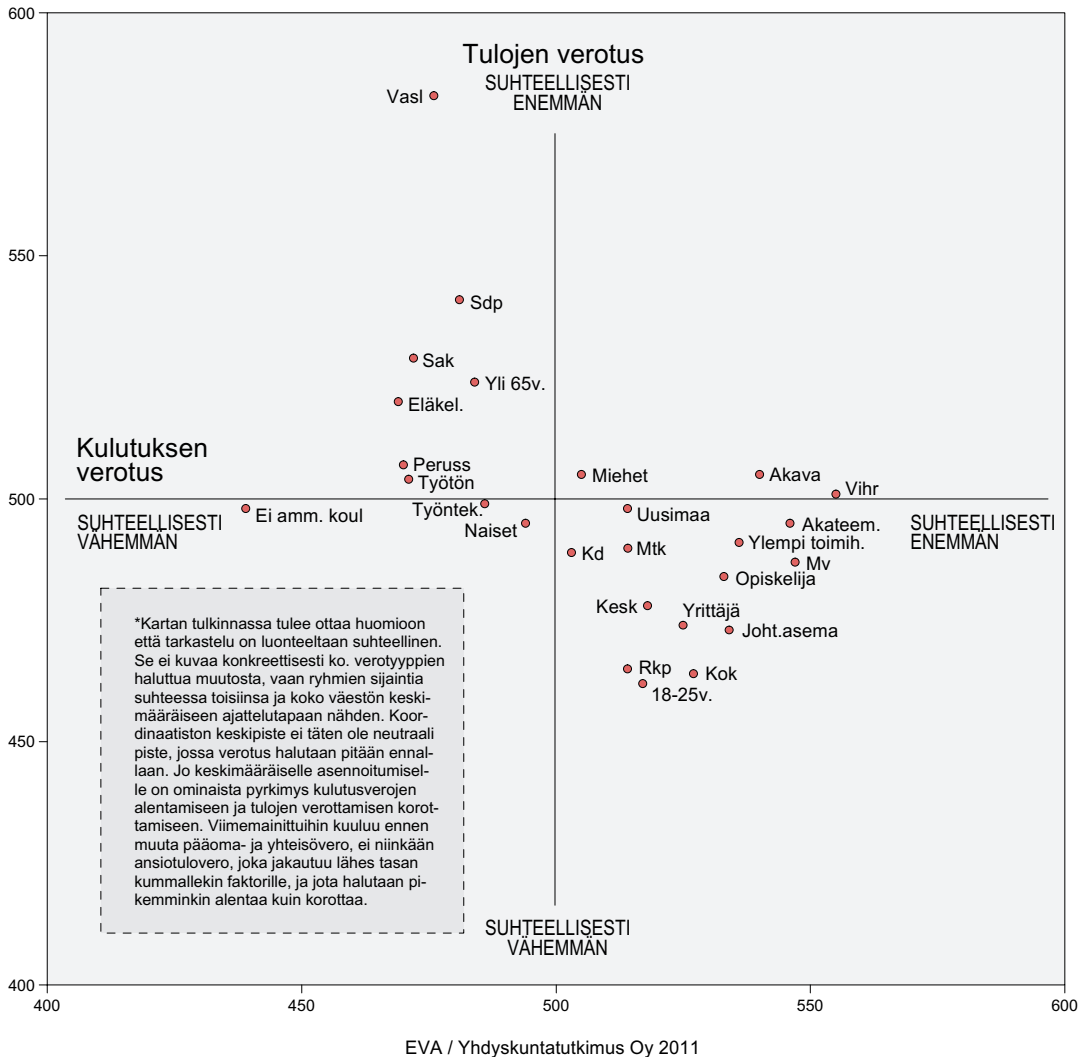
Kysymykseen siitä, mihin suuntaan verotuksen painopistettä pitäisi siirtää, ei liioin voida löytää yksiselitteistä kantaa. Väestöryhmien välisistä suhtautumiseroista kysymykseen verotuksen painopisteestä saadaan kuitenkin tietoa tarkastelemalla verokantojen keskinäisiä riippuvuuksia faktorianalyysin avulla. Kyselyssä mukana olleet verolajit jäsenyivät analyysissa kahdeksi asennoitumiskokonaisuudeksi, josta ensimmäiseen hakeutuvat mukana olleet välilliset kulutusverot, toiseen eri tyyppiset tuloverot.

Kun tulokset esitetään kartan muodossa, saadaan havainnollinen kuva eri väestöryhmien eroista toisiinsa sekä kartan keskipisteessä olevaan koko väestön keskimääräiseen asennoitumiseen (**kuvio 68**). Kartan oikeaan alaruutuun sijoittuvat ryhmät, jotka siirtäisivät verotuksen painopistettä väestön keskimääräistä suhtautumista enemmän pois tuloverotuksesta kohti kulutuksen verotusta. Tähän kenttään kuuluvat muun muassa molempien nykyisten päähallituspuolueiden kannattajat. Vasempaan yläruutuun sijoittuvat ne ryhmät, jotka siirtäisivät keskimääräistä suhtautumista voimakkaammin verotuksen painopistettä kohti tuloverotusta. Tähän kenttään asettuvat muun muassa vasemmistopuolueiden ja perussuomalaisten kannattajat, eläkeläiset sekä SAK:n jäsenet.

5.4 Kuka luo työpaikat?

Kahdeksan kymmenestä suomalaisesta (79 %) katsoo, että pärjätäkseen tulevaisuudessa Suomi tarvitsee selkeän pitkän tähtäyksen ohjelman, jonka toteuttamisella on eri yhteiskuntaryhmien laaja tuki (**kuvio 69**). Käytännössä kukaan ei vastusta ajatusta hyväksynnän ollessa miltei yhtä vahvaa kuin keskellä 1990-luvun alun suurta lamaa, jolloin maa oli

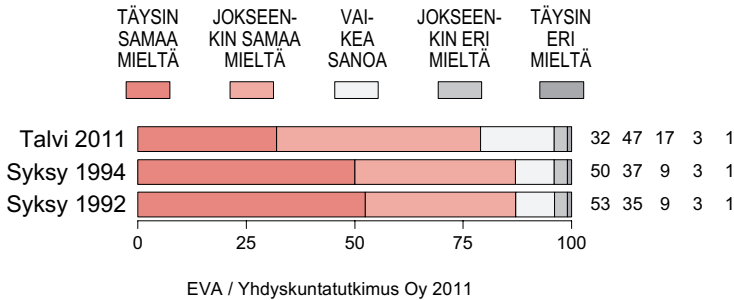
Kuvio 68. MITEN VEROTUKSEN PAINOISTETTÄ TULISI MUUTTA (kymmenen veromuodon faktorianalyysi; faktoripistemääräkeskiarvot, akselien leikkauspiste = koko väestö keskimäärin*).

edellisen kerran toden teolla pinteessä. Tulos heijastaa vahvaa konsensuksen kaipuuta.

Liikkeellä onkin jo jonkin aikaa ollut useampia ehdotuksia ja poliittisia ohjelmia eräänlaisista ”yhteiskuntasopimuksista”. Näiden ehdot on tosin kirjoitettu niin kiemuraisesti, ettei viisaskaan valitsija äänestäessään lopulta tiedä, mihin puumerkkinsä vetää. Jokaisessa näistä ohjelmista

Kuvio 69. "PÄRJÄTÄKSEEN TULEVAISUUDESSA SUOMI TARVIKSEE SELKEÄN PITKÄN TÄHTÄYKSEN OHJELMAN, JONKA TOTEUTTAMISELLA ON ERI YHTEISKUNTARYHMIEN LAAJA TUKI" (%).

on kuitenkin vuorenvarmasti yksi aihe, joka nousee ylitse muiden. Tämä aihe on työ.

Jokainen puolue haluaa ja yrittää profiloitua ”työn puolueena”, ja jokaisen lupauksena on luoda maahamme satoja tuhansia uusia työpaikkoja. Yhtä selvää on, että työpaikkoja ei voida luoda yksinomaan valtaapitävien mahtikäskyillä. Valtaosa työpaikoista luodaan yrityksissä ja niiden syntyminen edellyttää talouden vireyttä: riskipääomaa, investointeja, uusia kasvuyrityksiä ja ennen muuta riittävästi yrittäjiä ja omistajia, jotka haluavat etsiä uusia mahdollisuuksia ja tarttua niihin.

Kansa yrittäjyyden takana

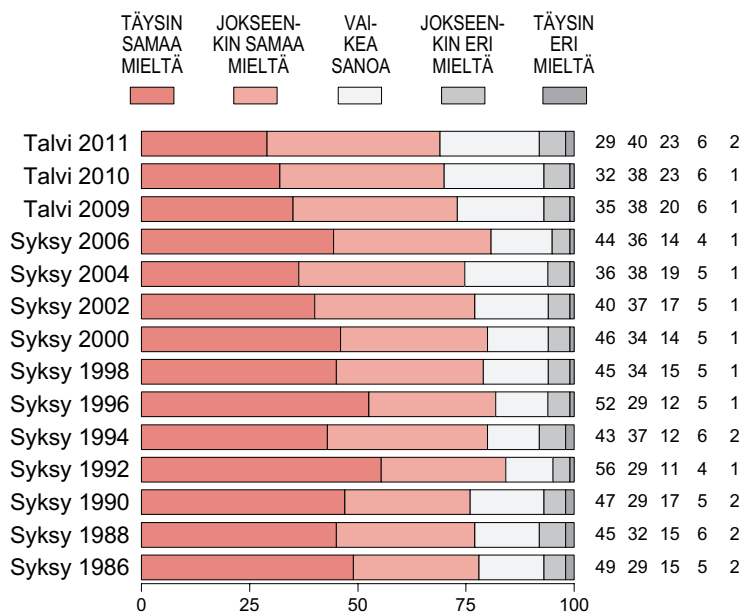
Suomalaiset antavat vahvan periaatteellisen tukensa yrittäjyydelle. Seitsemän kymmenestä (69 %) katsoo, että mikäli maassamme suhtaututtaisiin myönteisimmin yrittämiseen, siitä hyötyisi koko yhteiskunta (**kuvio 70**). Vain harva on asiasta toista mieltä, mutta lähes neljännes ei osaa tai halua ottaa asiaan kantaa. Periaatteellinen tuki yrittäjyydelle ja sen edistämiseksi on – korkeista lukemistaan huolimatta – pikku hiljaa hiipunut ollen nyt matalimmillaan kysymyksen neljännesvuosisadan mittaisessa historiassa. Väestöryhmien kantoja tarkasteltaessa huoma-

taan, että vasemmistoliiton, SDP:n ja vihreiden kannattajat suhtautuvat selvästi muita ryhmiä epäilevämmiin yrittäjyyden mukanaan tuomiin hyötyihin.

Sympatia oletettavasti lämmittää yrittäjiä, mutta tuskin juuri lisää yrittäjyyden houkuttelevuutta suuren yleisön silmissä. Uusien mahdollisuuksien hyödyntämisen kokeileminen yrityksiä perustamalla ja kehittämällä on vaivalloista ja riskialtista toimintaa. Siksi ajatellaan varsin yleisesti, että yrittäjyyttä on syytä kannustaa myös verotuksellisin keinoin. Viime aikoina on kuitenkin tuotu esiin myös kantoja, joiden mukaan yrittäjien osin palkansaajia kevyempi verotus on epäoikeudenmukaista.

Yrittäjien kanta on taas ollut, että yrittäjäriskiä pitääkin kompensoida palkansaajia kevyemmällä verorasituksella, sillä eroavaisuuksia näiden

Kuvio 70. "MIKÄLI MAASSAMME SUHTAUDUTTAISIIN MYÖNTEISEMMIN YRITTÄMISEEN, SIITÄ HYÖTYISI KOKO YHTEISKUNTA" (%).

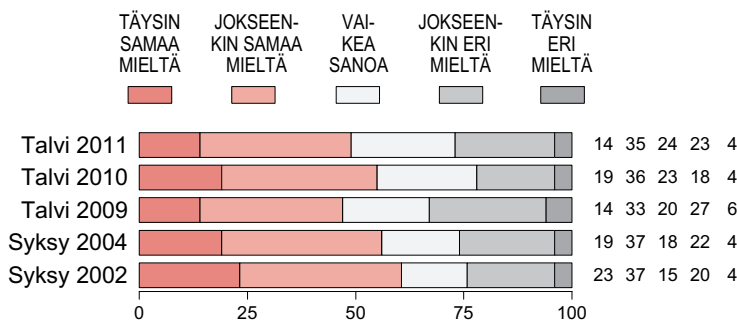
EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

ryhmien asemasta löytyy kosolti. Yrittäjillä ei esimerkiksi ole säädeltyä työaikaa, ennalta sovittua palkkaa, työsuhdeturvaa tai lakisääteistä oikeutta lomiin. Hänen suojansa sairauden tai työttömyyden varalta on palkansaajaa heikompi. Näiden sijaan yrittäjällä on vastuu hankkia tuloja itse – ja mikäli yrittäjä on työnantaja, vastaa hän myös työntekijöistään ja työnantajavelvoitteistaan.

Suuri osa suomalaisista jakaa käsityksen yrittäjäriskin realisuudesta. Joka toinen (49 %) katsoo, että yrittäjyyteen liittyy niin suuria maksuja ja riskejä, että ”vain hullu” ryhtyy turvallisen palkkatyön sijaan yrittäjäksi (**kuvio 71**). Väittämän torjuu kolme kymmenestä (27 %). Viime mainitut jäävät vähemmistöön käytännössä jokaisessa väestöryhmässä. Odotetusti yrittäjäriski nähdään ongelmallisimmaksi yrittäjien parissa ja puolueiden äänestäjäryhmissä yrittäjäriskiä korostavat etenkin kokoomuksen ja perussuomalaisten äänestäjät.

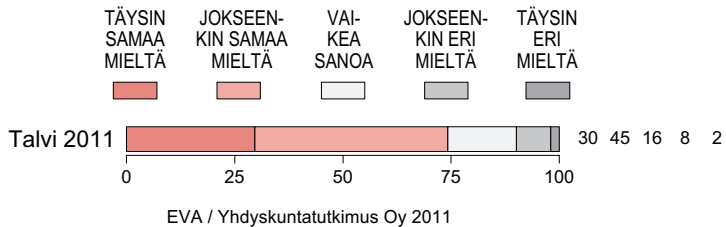
Kolme neljästä (74 %) näkee, että verotuksen tulee nykyistä voimakkaammin kannustaa yrittäjiä kasvattamaan yritystään ja luomaan uusia työpaikkoja maahamme (**kuvio 72**). Toista mieltä on vain yksi kymmenestä. Tulos on looginen verrattain laajojen yrittäjäsymptatioiden valossa, mutta ristiriitainen raportissa aiemmin esiteltyjen verokantojen

Kuvio 71. "YRITTÄJÄNÄ TOIMIMISEEN LIITTYY SUOMESSA NIIN SUURIA MAKSUJA JA RISKEJÄ, ETTÄ 'VAIN HULLU' RYHTYY TURVALLISEN PALKKATYÖN SIJASTA YRITTÄJÄKSI" (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

Kuvio 72. "VEROTUKSEN TULEE NYKYISTÄ VOIMAKKAAMMIN KANNUSTAA YRITTÄJIÄ KASVATTAMAAN YRITYSTÄÄN JA LUOMAAN UUSIA TYÖPAIKKOJA MAAHAMME" (%).

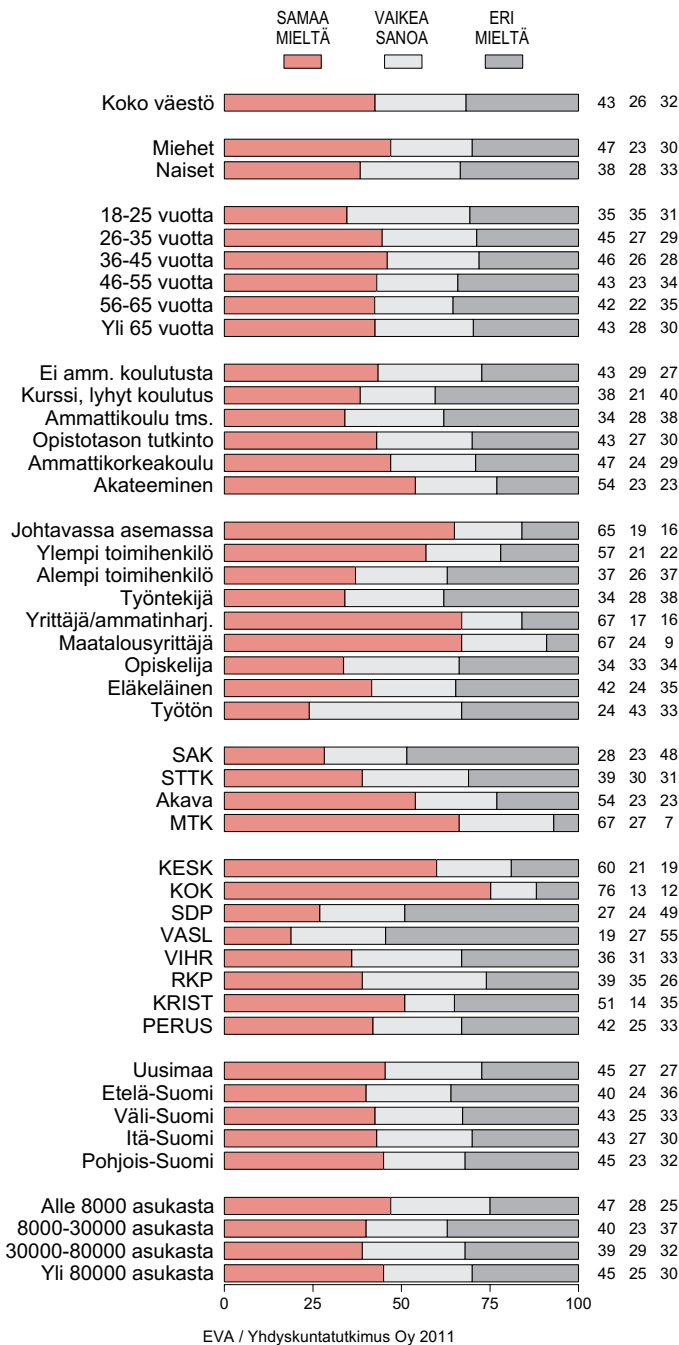

kanssa – suomalaiset kun haluaisivat pikemminkin korottaa kuin keventää yrittäjien kannalta keskeisiä yritys- ja pääomaveroja (ks. luku 5.3). Mielenpideristiriidan tosiasiallista lähdettä ja luonnetta on vaikea selvittää, mutta yksi vahva veikkaus on verojärjestelmämme vaikeaselkoisuus, joka tekee verotuksen ja reaalityöelämän syy-seuraussuhteiden arvioinnin toisinaan vaikeaksi asiantuntijoillekin. Toki jotkut saattavat myös ajatella, että verotuksen rakennetta voitaisiin muuttaa kasvua ja työllistämistä paremmin tukevaksi keventämättä kuitenkaan verotuksen tasoa.

Saako yrittäjä vaurastua?

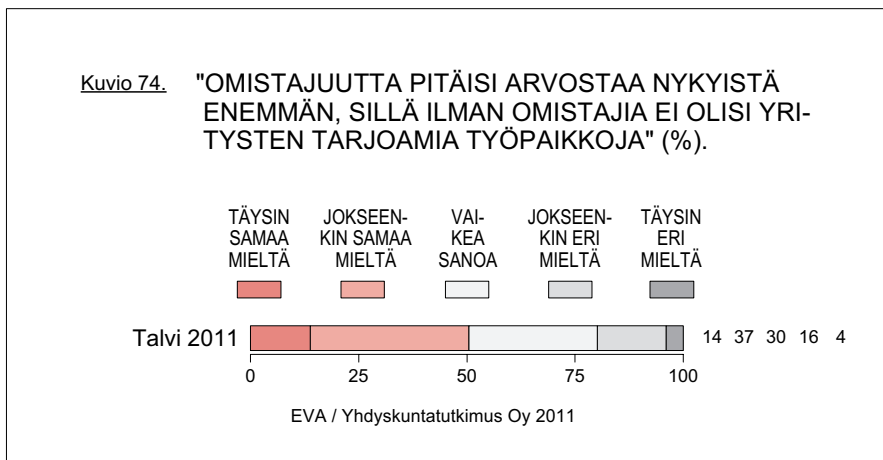
Yhteiskunnan näkökulmasta erityisen tavoiteltavia ovat sellaiset kasvuyrittäjät, jotka luovat toiminnallaan runsaasti uusia työpaikkoja ja uutta vaurautta. Samalla vaurastuvat myös yrittäjät itse, päätyen toisinaan erityyppisiin ”verokalentereihin”, joissa suurelle yleisölle esitellään heidän tulojensa ja maksamiensa verojen määrät sekä edellisistä jakolaskulla saatu veroprosentti. Näiden tietojen julkistamisesta on tullut vuosittainen mediatapahtuma, jonka äärellä käydyssä keskusteluissa on pohdittu kysymyksiä tuloerojen kasvusta, kohtuudesta ja verotuksen oikeudenmukaisuudesta.

Kuvio 73. "YRITTÄJIEN VAURASTUMINEN ON VAIN HYVÄ ASIA, SILLÄ SAMALLA NOUSEE MUIDENKIN ELINTASO" (%).

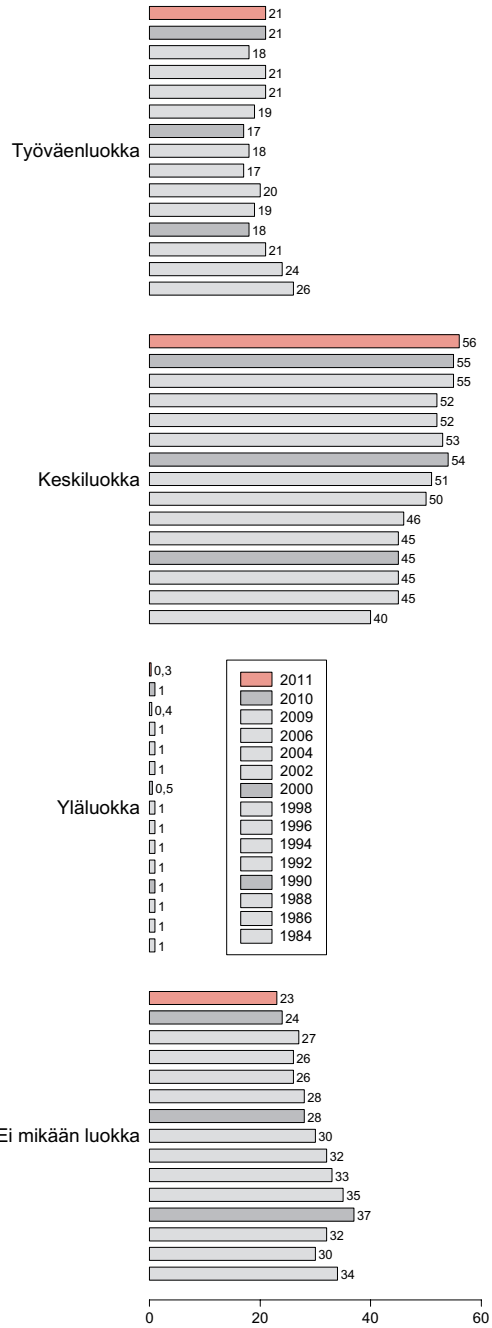

Edellä esitetty tulostuloskokonaisuus kertoo, että suomalaiset toivovat yrittäjien menestyvän, mutta onko menestys toteutuessaan Suomessa sallittua? Kansan vastaus on myönteissävyinen, mutta ei millään muotoa varauksettoman positiivinen. Neljä kymmenestä (43 %) yhtyy väitteeseen, jonka mukaan yrittäjien vaurastuminen on vain hyvä asia, sillä samalla nousee muidenkin elintaso (**kuvio 73**). Kolmannes (32 %) torjuu väitteen. Väestöryhmittäisissä eroissa heijastuu vahvana oikeisto–vasemmisto -ulottuvuus. Myös ammattiaseman ja ammatillisen järjestäytymisen mukaiset erot ovat sangen selviä.

Mielipiteiden jakauma on samankaltainen – joskin hieman myönteisempi – luodattaessa suomalaisten periaatteellista suhtautumista omistajuuteen. Joka toinen (51 %) yhtyy näkemykseen, että omistajuutta pitäisi arvostaa nykyistä enemmän, koska omistajat ovat yritysten tarjoamien työpaikkojen takana (**kuvio 74**). Viidenneksen (20 %) mielestä omistajien arvostuksessa ei ole puutteita tai sitten kytkös omistajuuden ja työpaikkojen välillä nähdään hämärässä tai peräti kielteisessä valossa.

Kuvio L1. SUOMALAISTEN LUOKKASAMAISTUMINEN VUOSINA 1984 - 2011 (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

6 ASENNEILMASTON PERUSULOTTU- VUUDET

Asenneilmastoa ja sen muutoksia analysoitiin aiempaan tapaan myös kokoavasti. Yksittäisten prosenttilukujen taakse kätkeytyviä yleisempiä arvostus- ja asennekokonaisuuksia havainnoitiin faktorianalyysin avulla. Tätä varten vuosien 1984-2011 EVA-tutkimusten aineistot yhdistettiin yhteisiltä osiltaan yhdeksi koko seuranta-ajan kattavaksi vertailuaineistoksi. Näin syntynyt massiivinen (N=34 807) aikasarja-aineisto faktoroitiin pitäen tarkastelun lähtöpisteenä vuoden 1984 asenteita. Tulokset esitetään asennekartan muodossa.

6.1 Siirtymät asenneavaruudessa 1984-2011

Kartta kuvaa kansalaismielipiteen liikettä kahdella asenneilmaston perusulottuvuudella. ”Kovuus–pehmeys” -ulottuvuus viittaa hyvinvointikäsitteissä esiintyvään kahtiajakoon. Jaon perustana on ajatus, että yhteiskunnassa ovat vastakkain toisalta tietty taloudellis-teknisiä näkökohtia ja yleensäkin hyvinvoinnin aineellista perustaa korostava ”kova” ajattelutapa ja toisalta tietty ympäristöllis-sosiaalisia näkökohtia korostava ”pehmeä” ajattelutapa. Paitsi hyvinvointikäsitteiden erilaisuudesta – mitä se viime kädessä onkin – kyse on hyvinvoinnin saavuttamisen keinoja koskevista käsityksistä.

Kovuus–pehmeys -ulottuvuuden (vaaka-akseli) ohella kartta kuvaa asennesiirtymiä yhteiskuntailmaston toisella keskeisellä, poliittisen vieraantuneisuuden vs. kiinnittymisen astetta osoittavalla ulottuvuudella (pystyakseli). Kartan pisteet (faktoripistemääräkeskiarvot) ilmaisevat väestön sijainnin eri ajankohtina. Sijaintipisteitä yhdistävät janat ilmaise-

vat tapahtuneiden asennemuutosten suunnan ja suuruuden. Muutoksia arvioitaessa tulee huomata, että jo lähtöpisteessä (1984) suomalaisten poliittinen vieraantuneisuus oli laajamittaista ja arvostukset leimallisen pehmeitä.

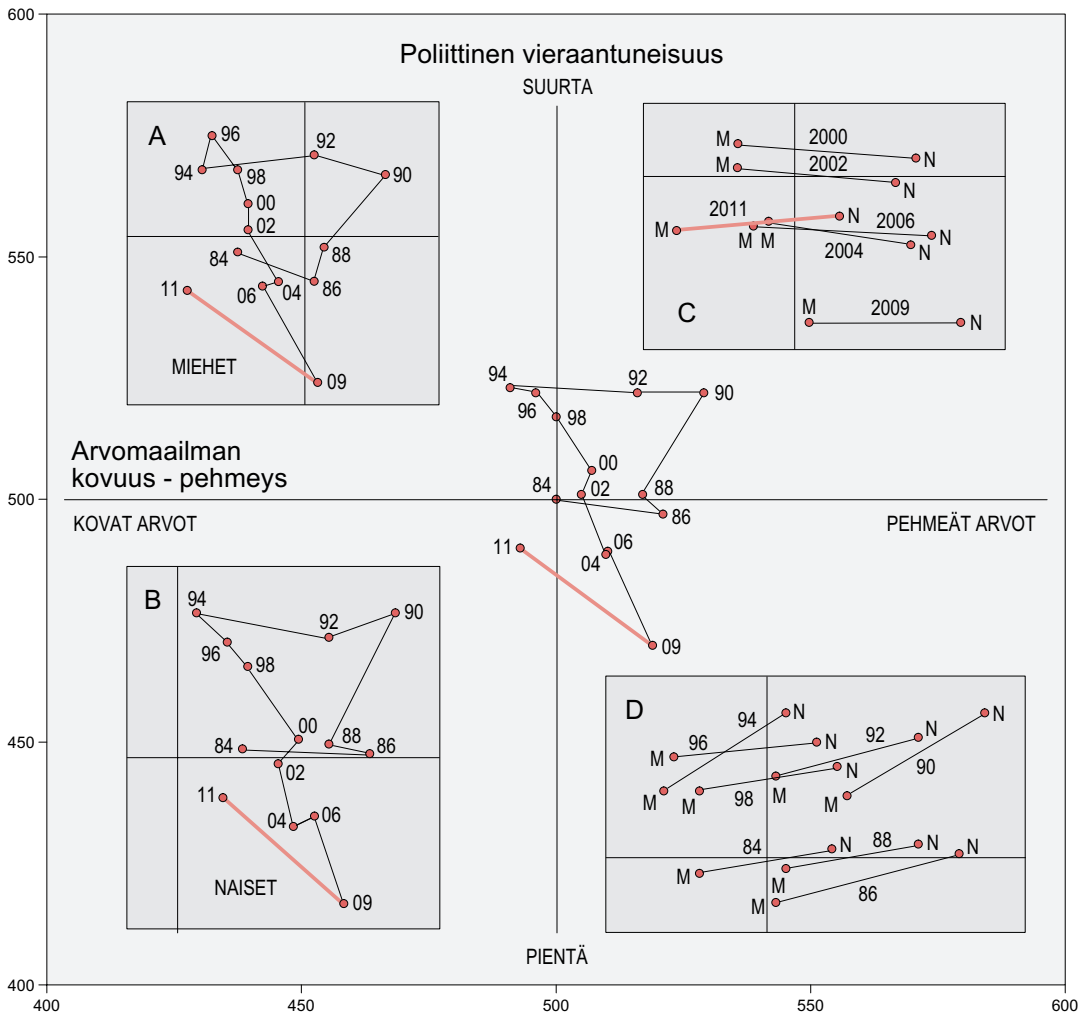
Kansalaismielipiteen havaitaan liikkuneen pehmeys–kovuus -akselilla ensin aikavälillä 1984-1990 verraten systemaattisesti kohti ympäristömyönteistä, kasvun kyseenalaistavaa ajattelutapaa. Lamasyksyn 1992 tutkimuksessa trendi oli jo kääntynyt ja kasvun arvot olivat alkaneet saada enenevää hyväksyntää. Taloudellinen kasvu ei ollutkaan enää ensisijaisesti ahdistavaa ja turmiollista, vaan jopa tarpeellista ja toivotavaa. Aikavälillä 1992-1994 tämä kehitys jatkui ja samalla myös voimistui. Siirtymästä tuli koko siihenastisen seuranta-ajan suurin, ja sen seurauksena suomalaisten asenteet olivat jopa kasvuorientoituneempia kuin vuoden 1984 alkutilanteessa (**kuvio 75**).

Taloudellisten suhdanteiden kohennuttua koventumiskehitys katkesi, ja arvostukset alkoivat uudelleen pehmentyä. Aikavälillä 1996-2004 mitatut siirtymät olivat kuitenkin verraten varovaisia ja tunnustelevia. Lamaa edeltäneet pehmeyspositiot pysyivät edelleen etäällä. Vuoden 2006 tutkimuksessa rekisteröity siirtymä jäi ainutkertaisen lyhyeksi, sillä sitä ei ollut suoranaisesti lainkaan (vuosien 2004 ja 2006 pisteet sijoittuvat käytännössä toistensa päälle).

Viime tutkimuksessa mitattu askel (2006-2009) oli jälleen suurempi, joskaan ei suuri. Sen suunta oli kuitenkin ”väärä” sikäli, ettei se viitannut aiemman lamalogiikan toistumiseen. Arvostukset pehmenivät vähäisesti edelleen, vaikka niiden olisi pitänyt taloustilanteen äkillisen huonontumisen seurauksena alkaa koventua. Syyksi tähän nähtiin ja on edelleen perusteltua nähdä efektin lyhyt vaikutusaika (syksystä 2008 vuoden 2009 alkuun). Kansalaisten kriisitietoisuus ei ollut ehtinyt sisäistyä sellaiseksi, että se olisi vielä heijastunut ”kovien” kasvuarvojen rehabilitoitumisena.

Nyt mitattu uusin siirtymä (2009-2011) on koko seuranta-aika huomioidenkin mittava. Myös sen suunta, loikka kohti kovempia arvostuksia, on johdonmukainen aiemmin todettuun suhdanelogiikkaan nähden. Talouskurimus on alkanut, joskin viiveellä, niin sanotusti ajamaan porasta kotiin. Asenneilmasto on nyt kovuus–pehmeys -ulottuvuudella käytännössä yhtä ”kova” kuin aiemmassa huippuarvossaan lamavuonna

Kuvio 75. POLIITTINEN VIERAANTUNEISUUS JA ARVOMAAILMAN KOVUUS-PEHMEYS (taloudellisen kasvun vs. ympäristön arvostus) SUOMALAISTEN YHTEISKUNNALLISISSA ASEENTEISSA VUOSINA 1984-2011 (faktoripistemääräkeskiarvot, koordinaatistona vuoden 1984 tilanne; N = 31635).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 2011

1994. Liikahduksen taustalta on löydettävissä paitsi kasvun arvojen korostumista, etenkin ympäristöarvojen laimentumista (vrt. luku 4.4, jossa ympäristö- ja kasvuasenteita ja niiden muuttumista tarkastellaan prosenttijakaumamuodossa).

Kartan toisella eli politiikka-akselilla (pysty akseli) liike oli vähäistä vuoteen 1988 saakka, minkä jälkeen vieraantuneisuusilmiöt voimistuivat selvästi. Aikavälillä 1990-1994 ne eivät enää suoranaisesti lisääntyneet, mutta pysyivät voimallisina. Vuoden 1998 mittaus rekisteröi ensimmäisen heikon signaalin kansalaisten kriittisyyden lientymisestä. Tämän jälkeen viitteet ”politiikan paluusta” tulivat selvemmiksi ja myös jatkuivat systemaattisina. Vieraantuminen väheni aina viime tutkimukseen (2009) saakka.

Nyt mitattu siirtymä politiikka-akselilla kertoo asennekehityksen käänteestä. Poliittinen vieraantuneisuus on voimakkaampaa kuin edellisessä mittauksessa. Vaikka ero on ”viivoittimella mitaten” merkittävä, se ei ole asiallisesti kovin suuri. Näin siksi, että se merkitsee ainoastaan paluuta vuosien 2004 ja 2006 tasolle. Merkittävyyttä tulos saa kuitenkin siitä, että se kertoo viimekertaisen tulosten olleen pitkäaikaisen asennekehityksen kulminaatiopiste – vieraantumisolmiöt olivat vuonna 2009 vähäisempiä (joskin edelleen sinänsä mittavia) kuin kertaakaan aiemmin koko seuranta-aikana. Monimuuttuja-analyysi antaa kehityksestä samankaltaisen kuvan kuin yksittäisten politiikkamittareiden prosenttijakaumatarkastelut edellä (luku 2.1.).

Omaleimaisuutta ja tiettyä symbolista merkitystä tämänkertaisessa tutkimuksessa todetut muutokset saavat siitä, että niiden myötä väestön sijaintipiste on siirtynyt kenttään, jossa se ei ole aiemmin ollut (kartan vasen alaruutu). Asenneilmastossa kombinoituu täten vahvempi kasvuo-orientoituneisuus ja jonkin verran vähäisempi poliittinen vieraantuneisuus kuin seurannan lähtöpisteessä vuonna 1984.

Sukupuolen mukaan eriytetyt tulokset kertovat miesten ja naisten asennekehityksen samankaltaisuudesta. Ryhmien sijaintipisteet ovat liikkuneet koordinaatistossa paljolti samaa reittiä. Kasvun arvostuksen nousu aikavälillä 1990-1994 näkyy kummassakin ryhmässä varsin selkeänä, kuten myös tämän jälkeen tapahtunut arvostusten palautuminen. Uusin siirtymä näkyy hyvin samanlaisena – samansuuntaisena ja -suuruuisena – niin miesten kuin naistenkin keskuudessa (kartan vasemmassa reunassa olevat erillisruudut A ja B).

Kun miesten ja naisten sijaintipisteet yhdistetään tutkimusvuosittaisiksi janoiksi, havaitaan sukupuolten välisissä asenne-eroissa selkeä systematiikka. Naisten suuntautuminen on ollut kaikkina mittausajankohtina

selvästi pehmeämpää kuin miesten. Se on yleensä ollut myös hieman poliittisesti vieraantuneempaa (ruutu D).

Vuoden 2000 tuloksissa viimeksi mainittua eroa osoittava ”kulmakeroin” kuitenkin muuttui. Naisten poliittinen vieraantuneisuus oli ensi kerran vähäisempää kuin miesten. Sama todentui kolmessa seuraavassa tutkimuksessa. Viime tutkimuksessa ero jäi käytännössä olemattomaksi ja nyt se muodostuu lievästi käänteiseksi eli seurannan alkuvuosille ominaiseksi (ruutu C).

6.2 Väestöryhmien asenne-etäisyydet ennallaan

Kun väestöryhmittäisten suhtautumismuutosten tarkastelu laajennetaan muihin taustatekijöihin ja samalla myös muihin asenteisiin, törmätään itsepintaisiin invariansseihin. Väestöryhmien väliset asenne-erot kestävät aikaa ja ympäröivän yhteiskunnan muuttumista miltei hämmästyttävässä määrin.

Esimerkiksi eri ikäryhmien yhteiskunnallisten asenteiden ei voida todeta seuranta-ajalla sen paremmin lähentyneen kuin loitontuneenkaan toisistaan. Sama pätee sukupuolen ja koulutustason mukaisiin eroihin. Tulokset eivät täten tue käsitystä, jonka mukaan eri väestöryhmien kannat kulkisivat kovin eri suuntiin tai että asennemuutoksilla olisi joi-tain selvästi erottuvia etujoukkoja, joita muut myöhemmin seuraavat. Merkkejä yhteiskunnan sisäisestä polarisoitumiskehityksestä ei saada suoranaisesti lainkaan.

Koko väestön tasolla havaituissa suhtautumismuutoksissa on kyse käytännössä koko yhteiskuntastruktuurin läpäisseydestä muutoskehityksestä, ei leimallisesti minkään tietyn väestönosan kantojen voimakkaasta muutoksesta. Kun jonkin asian arvostus nousee tai laskee, se tekee sitä käytännössä samalla tavoin kaikissa ryhmissä. Vaikka ryhmien asenteet muuttuvat, ryhmien väliset asenne-etäisyydet pysyvät huomattavan samanlaisina. Jokainen ryhmä operoi tavallaan omalla tasollaan (yksityiskohtaisempi analyysi aiheesta, ks. Mitä mieltä, suomalainen?, EVA 2003).

Mikäli esimerkiksi otetaan ulkomaalaisasenteet, huomataan, että eri väestöryhmien kannat ovat tiiviisti myötäilleet koko väestön tasolla

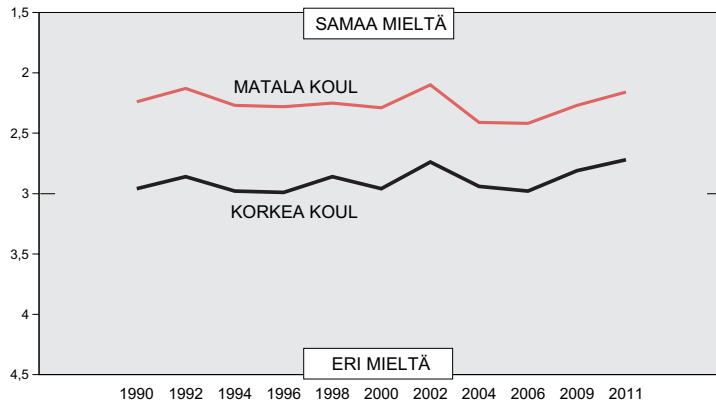
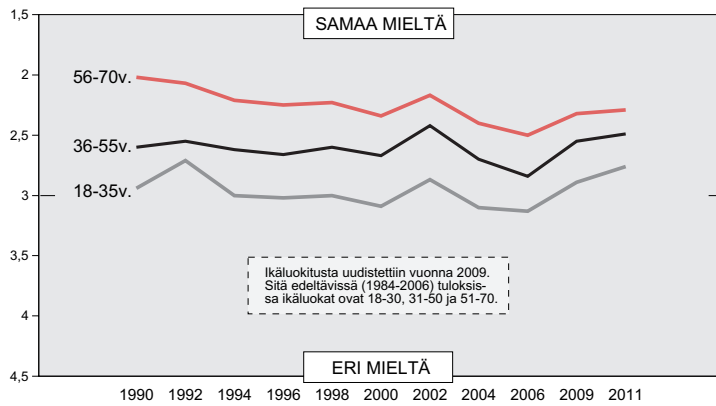
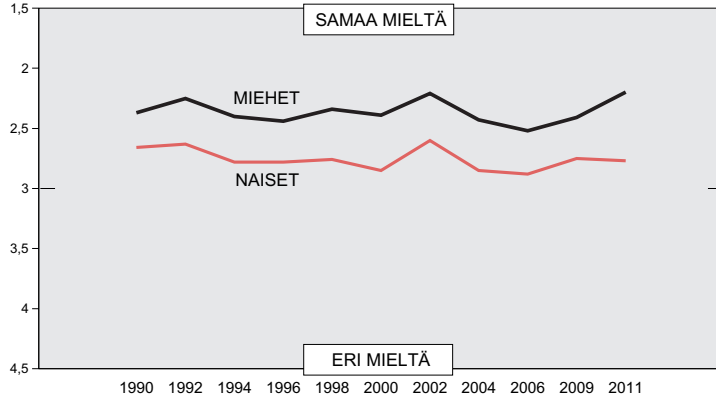
tapahtunutta asennekehitystä. Sen nousut ja laskut näkyvät jokseenkin samanlaisina niin miesten ja naisten, eri ikäryhmien kuin eri koulutusryhmienkin kannoissa. Silti ryhmien väliset tasoerot, kuten naisten myönteisempi suhtautuminen ulkomaalaisiin, on säilynyt kaiken aikaa miltei vakiona. Tämänkertaisessa tutkimuksessa koko väestön tasolla mitattu varauksellisuuden kasvu näkyy jokseenkin samanlaisena koukkuna kaikkien ryhmien asennetrendien päissä. Yhdeksän vuoden takainen vastaava hypähdys – vuoden 2002 kansainvälinen populismipiikki rekisteröityi havaittavasti Suomessakin – näkyy niin ikään systemaattisena kaikkien ryhmien kannanotoissa (**kuvio 76**, ulkomaalaisasenteista lähemmin, ks. raportin luku 4.5.).

Selvimmän poikkeuksen tästä systematiikasta tekee identiteettiväite ”on onni ja etuoikeus saada olla suomalainen”. Yleisellä tasolla mittari heijastaa merkittäviä nousuja ja laskuja suomalaisuuden arvostuksessa. Jos kohta eri väestöryhmien suhtautumiserot ovat koko seuranta-ajan olleet melko vähäiset, niissä havaitaan tapahtuneen tiettyä uudelleenjärjestäytymistä seitsemän viimeisimmän mittauksen aikana. Nuorin ikäryhmä on sivuuttanut vanhimman, joka perinteisesti on pitänyt suomalaisuuden lippua kaikkein korkeimmalla. Kansainvälistymis- ja integraatiokehitys ei täten ole näivettänyt nuorten nationalismia, vaan suhteellisesti vahvistanut sitä (**kuvio 77**).

Kuvio 76.

Trendiaineisto, N = 34807

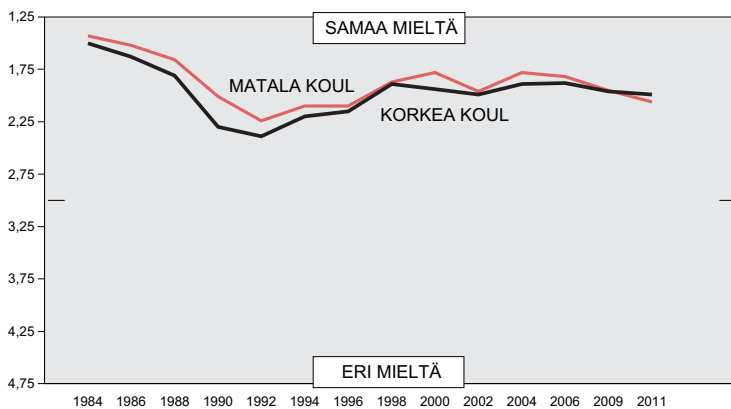
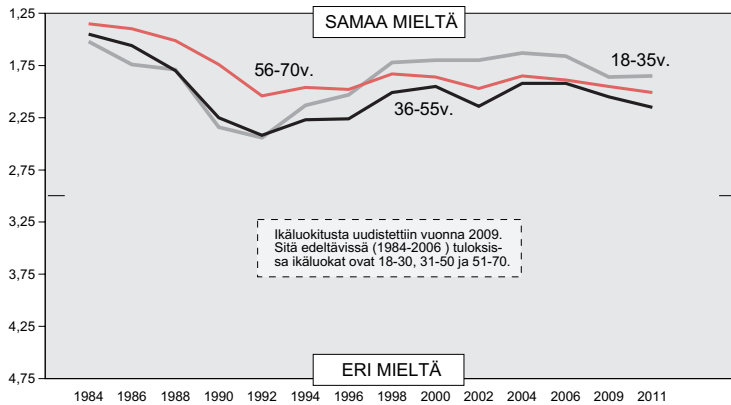
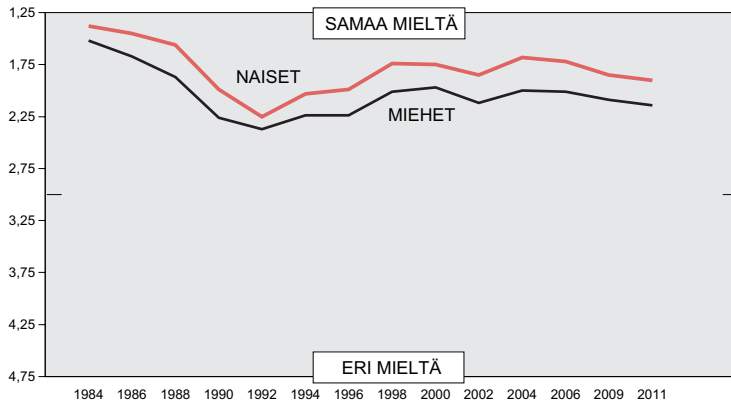
"SUOMALAISTEN VARAUKSELLINEN SUHTAUTUMINEN ULKOMAALAISIA KOHTAAN ON VIISASTA VAROVAISUUTTA, EI TIETÄMÄTTÖMYTTÄ TAI RASISMIA" (keskiarvot).

Kuvio 77.

Trendiaineisto, N = 34807

"ON ONNI JA ETUOIKEUS SAADA OLLA SUOMALAINEN" (keskiarvot).

TAUSTATIETOJA TUTKIMUKSESTA

Raportin tulokset perustuvat 1918 henkilön antamiin vastauksiin. Aineisto kerättiin kirjallisena kyselynä postitse 21.01.–23.02.2011 välisenä aikana¹. Kyselyn kohdejoukkona oli koko maan (pl. Ahvenanmaa) 18-70 -vuotias väestö. Kohdehenkilöt poimittiin satunnaisesti väestötietojärjestelmästä Väestörekisterikeskuksen (VRK) luvalla. Tutkimus toteutettiin kaksikielisenä, ts. vastaajat saivat oman äidinkiellensä mukaisesti joko suomen- tai ruotsinkielisen lomakkeen.

Tulosten vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi mittaus toteutettiin samoin metodisin perusratkaisuina kuin tutkimussarjan aiemmat osat. Tiedonkeruussa sovellettiin viime tutkimusten tapaan menettelyä, jossa resurssien käytön painopistettä on siirretty vastausten ”karhunnasta” kohti suurempaa brutto-otosta². Tiedonkeruussa toteutettiin myös aineiston ikäedustavuutta parantava otannan ositus³.

Tutkimusaineisto on sisäiseltä rakenteeltaan edustava. Keskeiset demografiset, sosiaaliset ja alueelliset tekijät vastaavat väestörakennetta pitkälle menevästi. Koulutus rakennejakaumat painottuvat – sinänsä tavanomaisesti – hieman korkean koulutuksen suuntaan, ts. kato on havaittavasti suurempi vähän koulutettujen keskuudessa. Tähän vaikuttanee osaltaan tutkimuksen aihepiiri ja kysymysten terminologia. Survey-aineistoja nykyisin yleisimmin vaivaava ongelma, ikärakenteen vinoutuminen vanhuuden suuntaan, kyettiin eliminoimaan lähes kokonaan. Aineiston tilastollisessa analyysissä ei ole käytetty painokertoimia.

Tulosten luottamusväli eli ns. virhemarginaali on koko aineiston tasolla jakauman muodosta (saadun prosenttiluvun suuruudesta) riippuen 1-2 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Osaryhmittäisissä tuloksissa marginaali on suurempi, ryhmäkoosta riippuen (esimerkiksi noin sadan hengen ryhmässä luottamusväli on 3-10 %-yksikköä; sääntö pätee luonnollisesti kaikkiin kyselyaineistoihin). Tutkimuksen kyselylomake suorine vastausjakauksineen esitetään raportin liitteenä.⁴

Nyt toteutettu tutkimus on tutkimussarjan neljästoista⁵. Mittaukset on toteutettu kahden vuoden välein vuodesta 1984. Seuranta-aineisto kattaa tällä hetkellä yhteensä 31 635 henkilön kannanotot. Kaikki aineistot on kerätty metodisesti yhdenmukaisella tavalla, ja kysymysten

ydinosa on säilytetty alusta pitäen samana. Myös kysymyskonteksti ja sitä kautta arvioinnin viitekehys on pidetty mahdollisimman vakiona. Sarjan kaikki tutkimukset on toteuttanut Yhdyskuntatutkimus Oy.

Raportin tekstit ovat syntyneet kirjoittajien yhteistyön tuloksena. Pentti Kiljunen on kantanut päävastuun luvun 6 sekä alalukujen 3.1, 4.1, 4.2, 4.4 sekä 4.5 laatimisesta ja Ilkka Haavisto raportin muista osioista.

Aiempien EVA-aineistojen tapaan nyt kerätty aineisto luovutetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon (FSD, Tampereen yliopisto). Tietoaarkisto luovuttaa aineistoja edelleen tieteelliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön. FSD:n käyttötilastojen perusteella EVAn aineistot ovat kuuluneet jo pitkään arkiston kysytyimpiin aineistoihin. Niitä on hyödynnetty ja hyödynnetään parhaillaan lukuisissa akateemisissa tutkimushankkeissa eri korkeakouluissa Suomessa ja ulkomailla.

VIITTEET

- ¹ EVA-tutkimusten aineistojen perinteisestä loppuvuoteen ajoittuneesta keruujankohdasta luovuttiin vuoden 2009 tutkimuksessa. Vuoden alussa käynnistyvä keruu on projektin läpiviennin kannalta ketterämpi. Aloitussajakohdan siirto myös tuoreuttaa tuloksia sikäli, että ne saadaan kokonaisuudessaan raportin julkistusvuoden aikana (aiemmat vuodenvaihteen molemmin puolin kerätyt aineistot nimettiin niiden keruun aloitusvuoden mukaan; ko. käytännön mukaan kyseessä olisi nyt syksyn 2010 mittaus).
- ² Kyselylomakkeiden aiemmasta uusintalähetyskierrroksesta on luovuttu sen heikon vasteen vuoksi. Tavoitteeksi asetettu, tutkimussarjan aiempia osia vastaava (noin 2000 henkilön) vastaajamäärä saatiin bruttototoskoko kasvatamalla. Menettelyn taustalla on kansalaisten vastausaktiivisuuden jo pitkään jatkunut, kaikkien tiedonkeruumenetelmien osalla ilmenevä aleneminen. Koska vastauksia ei systemaattisesti karhuttu, aineistolle ei ilmoiteta vastausaktiivisuutta kuvaavaa prosenttilukua. Tutkimuksessa sovellettu periaate on sama kuin tiedotusjulkisuudessa valta-asemaan nousseissa puhelin- ja nettikyselyissä. Myös niissä tavoitellaan suuren otantaan perustuen ennen muuta vastauksia, ei vastausprosenttia. Vakiintuneena käytäntönä niissä kuten käyntihaastatteluissakin myös on, ettei tietoja vastaajien tavoittamisesta (kontaktinottoyritysten määrä suhteessa saatuihin vastauksiin ym.) dokumentoida.
- ³ Tiedonkeruussa toteutettiin viime tutkimusten tapaan aineiston ikäedustavuutta parantava otantalähtöinen korjaus. Kuten tunnettua, vastausaktiivisuuden yleisen alenemiseen on liittynyt – niin ikään kaikilla tiedonkeruumenetelmillä operoitaessa – kerättyjen aineistojen ”vanhentuminen”, ts. nuorten passiivisuudesta aiheutuva vastaajakunnan vinoutuminen iäkkäämmän väestön suuntaan. Efektin eliminomiseksi tutkimuksen otanta jaettiin osiin, joista yksi oli kohdennettu yksinomaan nuorempiin henkilöihin. Otannan painottamista pidetään parempana kuin jo kerätyn aineiston ikärakenteen korjaamista painottamalla. Tällöin aineiston kaikki nuoret vastaajat ovat todellisia henkilöitä eivätkä vähälukuisesta joukosta painottamisella luotuja ”virtuaalivastaajia”. Niitä selektiivisiä tekijöitä, jotka nuorten vastaamisaktiivisuuteen yleisemmin liittyvät, tämäkään menettely ei luonnollisesti poista.
- ⁴ Tarkasteluyhteydessä on paikallaan muistuttaa prosenttilukujen käyttöön ja tulkintaan liittyvistä tekijöistä. Koska eri vastausvaihtoehtojen osuudet esitetään raportissa – mielipidetutkimuksissa yleisesti sovelletun käytännön mukaisesti – kokonaisluvuiksi pyöristettyinä, niiden yhteenlasku tuottaa joissakin tapauksissa erilaisen tuloksen kuin pyöristämättömistä luvuista laskien. Mikäli esimerkiksi viisiportaisella vääntämäästeikolla ”täysin samaa mieltä” olevia on 10.2 prosenttia (pyöristettynä 10) ja ”jokseenkin samaa mieltä” olevia 10.4 prosenttia (10), on eriasteisesti samaa mieltä olevia yhteensä joko 20 prosenttia tai 21 prosenttia, laskutavasta riippuen ($10+10=20$; $10.2+10.4 = 20.6$ eli 21). Raporttitekstissä käytetään tarkkoja lukuja, jotka eroavat paikoin luvuista, jotka saadaan kuvioiden pyöristettyjä lukuja yhteen laskemalla. Samasta syystä koko vastausjakauman summa ei kaikissa tapauksissa ole 100, vaan usein sitä hieman pienempi tai suurempi. Tilastollisesti korrekten jakaumien summan vaihteluväli on 98-102 prosenttia. Tämä mainitaan, koska julkisuudessa toisinaan kritisoidaan virheellisiksi mielipidetutkimusten tuloksia, joista ”ei tule sataa”.
- ⁵ Vaikka myös vuotta aiemmin toteutettu työelämän asenteisiin kohdennettu EVA-tutkimus (Työelämän kulttuurivallankumous, 2010) sisälsi useita kansallisen arvo- ja asennetutkimussarjan kysymyksiä, sitä ei lueta teemallisen erityisluonteensa vuoksi kyseisen perussarjan osaksi. Käsillä olevan raportin aikasarjatar- kasteluihin on kuitenkin sisällytetty työelämä tutkimuksen tuottamat tiedot (merkinnällä ”Talvi 2010”) siltä osin kuin ne ovat olleet käytettävissä.

LIITE: KYSELYLOMAKE VASTAUSJAKAUMINEEN

Suomi - missä olet, minne menet?

Tutkimus kansalaismielipiteestä 2011

Pyydämme Teitä vastaamaan jokaiseen kysymykseen **rengastamalla** sen vaihtoehdon, joka vastaa Teidän henkilökohtaista mielipidettänne.

Esimerkki vastauksen merkitsemistavasta: 1 ② 3

1. Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Mikään puolue ei aja juuri minulle tärkeitä asioita	10	30	19	33	08
Tiede ja tekniikka pystyvät tulevaisuudessa ratkaisemaan useimmat tänä päivänä esiintyvät ongelmat	06	29	23	33	10
Suomalainen hyvinvointivaltio on jo pitkälti ajettu alas	15	36	13	29	06
Yrittäjien vaurastuminen on vain hyvä asia, sillä samalla nousee muidenkin elintaso	11	32	26	25	07
Taloudellisen hyvinvoinnin kehittäminen vielä nykyistä korkeammalle tasolle lisää henkistä pahoinvointia	11	32	25	23	09
Politiikkojen ja puolueiden tulisi kertoa kansalle paljon nykyistä selkeämmin, millaista politiikkaa he harjoittaisivat tultuaan valituksi	68	26	04	02	01
On onni ja etuoikeus saada olla suomalainen	36	39	15	08	02
Ilmastonmuutos on aikamme suurin ympäristöuhka, jonka torjumiseksi on nopeasti ryhdyttävä tehokkaisiin toimiin kaikissa maissa	35	34	14	11	06
Puolueet ovat ajautuneet yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista	41	37	10	10	01
Maamme väestön ikääntyminen ja uhkaava vähentyminen edellyttävät ulkomaalaisten Suomeen muuton helpottamista	05	20	19	31	25
Politiikan moraalilla moititaan maassamme suotta, sillä valtaosa poliitikoitamme on rehellisiä ja tunnollisia ihmisiä	03	24	20	34	19
Maamme nopeasti kasvanut velkaton on pakko saada pikaisesti kuriin riippumatta siitä millaisia etujen ja hyvinvoinnin leikkauksia siitä kansalaisille seuraa	11	24	18	32	14
Saaste- ja ympäristöongelmien vähentämiseksi olen valmis tinkimään omasta elintasostani	14	41	19	19	08
Korkea tulovero vähentää työhalujani	19	24	16	28	12
Mikäli maassamme suhtauduttaisiin myönteisemmin yrittämiseen, siitä hyötyisi koko yhteiskunta	29	40	23	06	02
Suomessa käytävä keskustelu maahanmuutosta ei ole riittävän suorapuheista ja ongelmia avoimesti esille tuovaa	35	38	14	11	02
Mikäli työntekijät saisivat osallistua ja vaikuttaa yritysten päätöksentekoon nykyistä enemmän, siitä hyötyisi koko yhteiskunta	20	38	26	14	03
Ulkomaalaisten lisääntyvä muutto Suomeen tuo maahamme hyödyllisiä kansainvälisiä vaikutteita	06	27	24	27	16
Olen tyytyväinen yhteiskunnalta saamiini/perheeni saamiin julkisiin palveluihin	14	52	09	19	06
Pärijätäkseen tulevaisuudessa Suomi tarvitsee selkeän pitkän tähtäyksen ohjelman, jonka toteuttamisella on eri yhteiskuntaryhmien laaja tuki	32	47	17	03	01
Ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun	09	25	20	32	13
Olin valmis tinkimään palkastani, mikäli työaika lyhennettäisiin ja saisin enemmän vapaa-aikaa	13	27	21	23	16
Työntekijöiden ja työnantajien edut ovat Suomessa nykyään pitkälti yhteneväiset	03	16	26	36	19
Julkiset hyvinvointipalvelut ja -tuet tulisi kohdentaa lähinnä vain niitä eniten tarvitseville ja heikoimmassa asemassa oleville	22	36	10	24	08
Luonnonsuojelun nimissä rajoitetaan taloudellista ja teollista toimintaa liian paljon	12	22	20	29	17
Maamme tiedotusvälineet käsittelevät yhteiskunnallisia asioita puolueettomasti siten, etteivät toimittajien omat poliittiset kannat vaikuta kirjoitusten/ohjelmien sisältöön	03	19	26	35	18

(jatkuu...)	Täysin samaa mieltä	Jokseen- kin samaa mieltä	Vai- kea sanoa	Jokseen- kin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Suomalaisten tulisi tehokkaasti varjella kulttuurinsa omaleimaisuutta yhä lisääntyvää kansainvälistymistä vastaan	29	40	11	17	03
Asiat maassamme muuttuisivat paremmiksi suhteellisen nopeastikin, mikäli vain oikeat puolueet ja poliitikot pääsisivät valtaan ja päättämään asioista	10	21	32	29	09
Ennen ihmiset olivat onnellisempia kuin nykyään	20	30	29	17	04
Pyrkimällä jatkuvaan taloudelliseen kasvuun ihminen tuhoaa vähitellen luonnon ja lopulta myös itsensä	33	39	13	12	03
Toimittajat ohjaavat liikaa mielipiteitä Suomessa	19	38	22	17	03
Vaikka laadukas peruskoulutus tulee tarjota kaikille, lahjakkaille lapsille ja nuorille tulisi järjestää maksullisia erityiskouluja	10	26	18	29	17
Taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus väestöryhmien välillä on kasvanut maassamme liian suureksi	39	34	12	13	02
Suomen tulisi liittyä NATOon	09	10	30	15	35
Verotuksen tulee nykyistä voimakkaammin kannustaa yrittäjiä kasvattamaan yritystään ja luomaan uusia työpaikkoja maahamme	30	45	16	08	02
Olen kiinnostunut politiikasta ja seuraan sitä aktiivisesti	16	40	11	23	10
Kattava sosiaaliturva ja pitkälle viety yhteiskunnan huolenpito tekevät ihmisistä laiskoja ja aloitekyvyttömiä	14	33	13	26	13
Suomalainen teollisuus ja elinkeinoelämä toimii nykyisin ympäristöasioissa vastuullisesti	07	41	27	21	04
Olenaista julkisissa palveluissa ei ole se, kuka ne tuottaa, vaan se että ne ovat kaikkien saatavilla	29	44	08	16	04
Suomalaisilla työpaikoilla työskennellään nykyisin ylikierroksilla ja niin kovan paineen alla, että monet ihmiset palavat enenaikaisesti loppuun	44	38	10	07	01
Tiedotusvälineet kohtelevat poliitikkoja usein epäasiallisesti ja vihamielisyydellään vähentävät politiikan arvostusta kansalaisten keskuudessa	10	31	20	29	10
Markkinavoimat ohjaavat liikaa suomalaisen yhteiskunnan toimintaa	25	39	24	11	02
Viiden vuoden kuluttua monet asiat ovat Suomessa paremmin kuin nykyään	03	12	52	26	08
Yhteiskunnan tuista on tullut saavutettuja etuja, joita käyttävät surutta sellaisetkin, jotka eivät niitä välttämättä tarvitsisi	34	40	13	11	03
Yrittäjänä toimimiseen liittyy Suomessa niin suuria maksuja ja riskejä, että 'vain hullu' ryhtyy turvallisen palkkatyön sijasta yrittäjäksi	14	35	24	23	04
Suomea hallitsee virkamiesten ja 'korkeiden herrojen' epävirallinen ryhmittymä	26	37	21	13	03
Vapaa kilpailu markkinoilla on kansalaisen ja kuluttajan etu, sillä se tehostaa toimintaa ja laskee hintoja	24	45	15	13	03
Tulevaisuudessa maamme eläkejärjestelmät romahtavat eikä edes 'jo ansaittuja' eläkkeitä kyetä maksamaan	13	29	33	19	06
Suomalaisten tyytymättömyyden ja kriittisyyden kasvu ei johdu siitä, että asiat maassamme olisivat huonontuneet, vaan ennemminkin siitä, että vaatimustasomme on noussut	13	42	16	22	07
Omistajuutta pitäisi arvostaa nykyistä enemmän, sillä ilman omistajia ei olisi yritysten tarjoamia työpaikkoja	14	37	30	16	04
Tunnen itseni nykyisin paitsi suomalaiseksi, yhä selvemmin myös eurooppalaiseksi	12	34	17	27	10
Maamme julkisista palveluista suuri osa tulisi ulkoistaa yksityisten palveluntuottajien hoidettavaksi, jotta palveluitten tuotanto tehostuisi	05	18	21	32	24
Suomalaisten varauksellinen suhtautuminen ulkomaalaisia kohtaan on viisasta varovaisuutta, ei tietämättömyyttä tai rasismia	26	35	12	20	08
Maamme kaipaa vahvoja johtajia, jotka kykenevät palauttamaan yhteiskuntaamme kurin ja järjestyksen sekä oikeiden arvojen kunnioituksen	28	35	14	17	06

(jatkuu...)	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Demokratia toimii Suomessa niin hyvin, että puheet kansalaisten huonoista vaikutusmahdollisuuksista ovat vailla pohjaa	03	20	21	41	15
Markkinatalous toimii Suomessa nykyisin hyvin kaikkien kansalaisten parhaaksi	02	14	29	38	17
Vaikka hyvän sosiaaliturvan ja muiden julkisten palvelujen ylläpitäminen maksaa paljon, suomalainen hyvinvointivaltio on aina hintansa arvoinen	30	47	11	09	03

2. Kysymys verotuksesta ja sen muutostarpeista tulee olemaan yksi kevään eduskuntavaalien kovimmista kiistan-aiheista. Muuttaisitteko Te nykyistä verojärjestelmäämme jollakin tavoin seuraavien veromuotojen osalta?

Veroa tulisi...

	Tuntu- vasti korottaa	Hieman korot- taa	Pitää nyky- sellään	Hieman alen- taa	Tuntu- vasti alentaa	En osaa sanoa
Ansiotulojen (työ- ja eläketulojen) verotus	01	12	45	28	12	02
Yhteisöverotus (yritysten tulovero)	06	30	36	16	03	09
Pääomatulojen verotus	27	37	21	07	03	05
Perintö- ja lahjaverotus	04	13	33	21	26	03
Kiinteistöverotus	01	07	45	26	14	05
Energia- ja polttoaineverotus	03	12	29	30	24	02
Alkoholiverotus	37	33	21	04	03	02
Kulutuksen verotus yleensä (yleinen arvonlisäverokanta)	02	15	45	25	09	04
Ruuan arvonlisäverotus	00	02	33	38	26	01
Kokonaisveroaste eli kerättävät verot kokonaisuudessaan	01	27	38	22	05	07

3. Suomi on sijoittunut hyvin useissa viimeaikaisissa eri maiden elinoloja koskevissa kansainvälisissä vertailuissa. Joissakin niistä Suomi on julistettu jopa 'maailman parhaaksi maaksi' (amerikkalainen Newsweek-lehti). Tämä on herättänyt meillä paitsi ylpeyttä, myös epäileviä ääniä, joissa vertailujen tulosten paikkansapitävyys on kyseenalaistettu. Millaiseksi Te näette Suomen sijoituksen seuraavissa asioissa?

Suomen sijoitus maailman maiden joukossa:

	Kärjessä (yksin tai jaetusti)	Lähel- lä kär- keä	Kauem- pana kärjestä	Kaukana kär- jestä	Listan loppu- päässä	En osaa sanoa
Poliittisen järjestelmän ja demokratian toimivuus	11	64	16	05	01	04
Yhteiskunnan toimivuus kokonaisuutena/kaiken kaikkiaan	15	65	13	03	01	03
Aineellisen hyvinvoinnin taso/elintaso	11	60	22	05	01	01
Henkisen hyvinvoinnin taso/ihmisten onnellisuus	02	27	45	19	04	02
Peruskoulutuksen taso	40	51	06	01	00	01
Tieteen ja tutkimuksen taso	21	55	18	03	00	03
Yritysten toimintaedellytykset ja kilpailukyky	04	35	45	09	01	06
Työelämän toimivuus, palkansaajien asema ja oikeudet	09	48	30	09	02	02
Sananvapauden ja muiden perusoikeuksien toteutuminen	39	46	09	03	01	01
Yhteiskunnan turvallisuus	37	52	08	02	01	01
Kansalaisten tasa-arvoisuus	13	46	27	09	03	01
Tulo- ja hyvinvointierojen vähäisyys	03	28	42	19	05	03
Sosiaaliturvan ja julkisten palveluiden taso	17	54	21	05	02	01
Terveystieteiden taso ja ihmisten terveydentila	12	51	28	06	02	01
Korruption (lahjonnan) vähäisyys	27	38	19	08	03	04
Maamme tunnettuus maailmalla/muissa maissa	02	17	43	30	06	02
Maamme imagon/Suomi-kuvan (brändin) myönteisyys	06	43	34	10	02	04

4. Poliittinen päätöksenteko ei voi hyvinkään toimivassa demokratiassa olla täysin itsenäistä, vaan sillä on niin rajoittajanaan kuin vauhdittajanaanakin erilaisia ulkopuolisia voimia. Seuraavassa on lueteltu joitakin mahdollisia tällaisia vaikuttajia.

- a) Missä määrin ne nähdäksenne vaikuttavat nykyisin siihen, millaisia poliittisia päätöksiä maassamme tehdään?
 b) Entä kuinka hyväksyttävänä pidätte kyseisten tahojen vaikutusta eli vaikuttavatko ne mielestänne päätöksiin liikaa, sopivasti vai liian vähän?

	a) Vaikuttaa päätöksiin			b) Hyväksyttävyyttä		
	Paljon	Jonkin verran	Vähän/ei laink.	Liian paljon	Sopivasti	Liian vähän
Ammattiyhdistysliike	37	58	05	27	59	14
Työnantajajärjestöt	47	50	03	38	57	05
Ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöt	19	57	24	23	47	30
Erilaiset eturyhmät ja niiden lobbarit yleensä	27	56	16	45	50	05
Valtion ja kuntien johtavat virkamiehet	47	47	06	40	54	06
Suuryritykset	58	39	03	55	41	04
Nk. markkinavoimat	58	39	03	55	41	04
Talouden globalisaatio, riippuvuus muista maista	55	41	05	46	50	04
Media, tiedotusvälineet	41	52	07	48	48	04
Euroopan unioni, EU-jäsenyys	77	21	02	61	36	03
EMU-jäsenyys ja eurovaluutta	60	36	03	46	52	02
Erilaiset epäviralliset 'hyväveliverkostot'	36	48	16	65	32	03
Poliitikkojen lahjonta/korruptio	21	45	34	70	27	04
Äänestäjät, kansalaismielipide	13	53	34	03	29	69

5. Kevään eduskuntavaalien jälkeen maahamme muodostetaan uusi hallitus. Miten seuraavien asioiden tulisi mielestänne painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna maassamme viime vuosina harjoitettuun politiikkaan?

	<u>Tulisi painottua nykyistä...</u>						
	Paljon enemmän	Hieman enemmän	Kuten nykyisin	Hieman vähemmän	Paljon vähemmän	En osaa sanoa	
Työllisyyden parantaminen/työttömyyden vähentäminen	60	31	08	00	00	00	00
Valtiontalouden hoitaminen, tarkka taloudenpito	44	36	17	01	00	00	01
Valtion velkaantumisen pysäyttäminen/hillitseminen	44	34	19	02	00	00	01
Verotuksen alentaminen	14	27	35	15	07	00	02
Köyhyyden poistaminen, syrjäytymisen estäminen	51	32	15	01	01	00	00
Sosiaaliturvan kehittäminen yleensä	25	35	33	06	01	00	01
Maamme NATO-jäsenyyden edistäminen	05	09	21	16	38	00	11
Terveystieteiden kehittäminen, hoidonsaannin turvaaminen	38	40	21	01	00	00	00
Koulutuksen kehittäminen, koulutukseen panostaminen	19	37	41	02	00	00	00
Ympäristönsuojelu	19	26	41	10	04	00	00
Palkansaajien asema, työelämän kehittäminen	24	37	35	03	01	00	01
Yrittäjyyden edistäminen, yritystoiminnan vahvistaminen	21	42	30	04	01	00	02
Työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen	17	37	33	07	02	00	04
Sosiaaliturvan väärinkäytön estäminen	44	30	21	03	01	00	01
Kasvukeskusten ongelmien helpottaminen	12	37	39	06	01	00	04
Maaseudun ja syrjä-alueiden ongelmien helpottaminen	31	38	23	04	01	00	02
Rikollisuuden torjunta	39	28	30	01	00	00	01
Ulkomaalaisten/siirtolaisten maahanmuuton edistäminen	03	12	32	22	28	00	02
Markkinaehtoisuuden ja kilpailun edistäminen	06	23	47	14	05	00	06
EU-asiat, aktiivisuus unionin kehittämisessä	07	19	46	16	08	00	03
Ulkosuhteiden hoito, aktiivisuus ulkopoliitikassa	06	22	59	08	02	00	03
Yritystoiminnan sääntely ja valvonta	07	21	51	13	02	00	05
Kuntien talouden ja palvelujen turvaaminen	26	47	24	02	00	00	01
Kehitysyhteistyö, kehitysmaiden auttaminen	05	13	42	22	17	00	02

6. Tulevissa eduskuntavaaleissa äänestäjät tekevät valintansa monin erilaisin perustein. Kuinka tärkeitä ehdokkaan valintaperusteita Teille henkilökohtaisesti ovat seuraavat tekijät?

	Hyvin tärkeä	Melko tärkeä	Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	En osaa sanoa
Vaalimainonnan ehdokkaasta antama kuva	06	25	45	23	01
Ehdokkaan puoluekanta	33	41	19	06	01
Ehdokkaan karisma, persoonan vaikuttavuus	15	51	27	06	01
Ehdokkaan asiantuntemus ja osaaminen	71	27	01	00	00
Ehdokkaan arvomaailma vastaa omaani	65	29	04	01	01
Internetin vaalikoneiden ehdokkaasta antama kuva	05	21	38	31	04
Sosiaalisessa mediassa (Facebook ym.) ehdokkaasta muodostuva kuva	01	08	32	53	05
Paikallisuus, ehdokas on lähialueelta	20	38	28	13	01
Kansanomaisuus, ymmärtää tavallisen suomalaisen arkea	54	36	07	02	01
Aatteellisuus, näkemyksellisyys	28	42	24	05	02
Henkilön tunnettuus, tuttu mediasta	03	12	42	42	01
Ehdokkaan sukupuoli	06	10	34	49	01
Ehdokkaan ikä	04	21	43	31	01
Ehdokkaan ulkoinen olemus ja edustavuus	04	35	41	18	00
Kokemus, politiikassa jo annetut näytöt	19	48	27	05	01
Rehellisyys, vastuullisuus	82	17	00	00	00
Sanavalmius, media- ja esiintymistaito	30	54	14	02	00
Kielitaito, kansainvälisyys	30	47	20	04	00
Rohkeus, valmius itsenäiseen ajatteluun ja toimintaan	66	32	01	00	01
Ajaa asiaani ja puolustaa kaltaisten ihmisten etuja	60	33	06	00	01
Helposti lähestyttävä, tapaa äänestäjään usein	30	39	24	06	01

7. Hyvinvointivaltion rahoituksen on sanottu edellyttävän sitä, että Suomessa on jatkossa tehtävä nykyistä enemmän työtä, tavalla tai toisella. Jos oletetaan tämän olevan totta, kuinka hyvinä tai huonoina pidätte seuraavia keinoja kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi?

	Erittäin hyvä keino	Melko hyvä keino	Melko huono keino	Erittäin huono keino	En osaa sanoa
Viikoittaisen työajan pidentäminen	02	11	43	43	02
Varhais- tai työkyvyttömyyseläkkeelle pääsyn rajoittaminen	02	18	45	33	01
Vanhuseläkeiän nostaminen työurien pidentämiseksi	03	17	38	40	02
Nuorten opintojen vauhdittaminen, työurien pidentäminen alkupäästä	38	46	12	03	01
Yleisen asevelvollisuuden poistaminen/luovuttaminen valikoivaksi	13	23	30	29	06
Uusien taloudellisten kannustimien tarjoaminen työuriaan jatkaville iäkkäille	25	48	19	05	03
Toimet työttömyysjaksojen lyhentämiseksi	52	38	06	02	02
Vuosittaisen työajan pidentäminen lomien lyhentämällä	02	05	30	62	01
Työhyvinvoinnin ja -viihtyvyyden lisääminen	66	31	02	00	00
Työikäisen väestön lisääminen maahanmuuttoa edistämällä	05	25	32	32	06
Työttömyyskorvausten saannin ehtojen tiukentaminen	15	25	31	25	04

8a. Miten Te suhtaudutte nykyisiin maamme EU-jäsenyyteen?

- 10 Erittäin myönteisesti
- 27 Melko myönteisesti
- 32 Neutraalisti
- 20 Melko kielteisesti
- 10 Erittäin kielteisesti
- 01 En osaa sanoa

8b. Entä siihen, että rahayksikömme vaihdettiin markasta euroksi?

- 19 Erittäin myönteisesti
- 27 Melko myönteisesti
- 23 Neutraalisti
- 17 Melko kielteisesti
- 13 Erittäin kielteisesti
- 01 En osaa sanoa

8c. Onko eurosta ja EMU-jäsenyydestä hyötyä vai haittaa Suomelle nykyisessä taloustilanteessa?

- 11 Paljon hyötyä
- 27 Jonkin verran hyötyä
- 12 Ei hyötyä eikä haittaa
- 24 Jonkin verran haittaa
- 13 Paljon haittaa
- 13 En osaa sanoa

TAUSTATIEDOT AINEISTON TILASTOLLISTA RYHMITTELYÄ VARTEN

Sukupuoli

- 1 Mies
- 2 Nainen

Ikäryhmä

- 1 18 - 25 vuotta
- 2 26 - 35 vuotta
- 3 36 - 45 vuotta
- 4 46 - 55 vuotta
- 5 56 - 65 vuotta
- 6 Yli 65 vuotta

Asuinkunnan koko

- 1 Alle 8 000 asukasta
- 2 8 000 - 30 000 asukasta
- 3 30 000 - 80 000 asukasta
- 4 Yli 80 000 asukasta

Asuinalueenne tyyppi

- 1 Kaupungin keskusta, kantakaupunki
- 2 Kaupungin lähiö, esikaupunkialue
- 3 Maaseudun taajama, asutuskeskus
- 4 Maaseudun haja-asutusalue

Millainen peruskoulutus Teillä on?

- 1 Kansakoulu
- 2 Keski- tai peruskoulu
- 3 Ylioppilastutkinto

Millainen ammatillinen koulutus Teillä on?

- 1 Ei ammatillista koulutusta
- 2 Ammattikurssi, muu lyhyt ammattikoulutus
- 3 Ammattikoulu, ammatillinen perustutkinto
- 4 Opistotasoinen ammattikoulutus
- 5 Ammattikorkeakoulututkinto
- 6 Yliopisto- tai korkeakoulututkinto

Toimiala, jolla työskentelette

- 1 Maa- ja metsätalous
- 2 Teollisuus ja rakennustoiminta
- 3 Yksityiset palvelut
- 4 Julkiset palvelut
- 5 En ole mukana työelämässä

Maakunta, jonka alueella asutte

- 1 Uusimaa
- 2 Itä-Uusimaa
- 3 Varsinais-Suomi
- 4 Satakunta
- 5 Häme
- 6 Pirkanmaa
- 7 Päijät-Häme
- 8 Kymenlaakso
- 9 Etelä-Karjala
- 10 Etelä-Savo
- 11 Pohjois-Savo
- 12 Pohjois-Karjala
- 13 Keski-Suomi
- 14 Etelä-Pohjanmaa
- 15 Pohjanmaa (Vaasan rann.)
- 16 Keski-Pohjanmaa
- 17 Pohjois-Pohjanmaa
- 18 Kainuu
- 19 Lappi

Ammattiryhmä, johon katsotte lähinnä kuuluvanne

- 1 Johtavassa asemassa toisen palv.
- 2 Ylempi toimihenkilö
- 3 Alempi toimihenkilö
- 4 Työntekijä
- 5 Yrittäjä tai yksityinen ammatinharj.
- 6 Maatalousyrittäjä
- 7 Opiskelija
- 8 Eläkeläinen
- 9 Kotiäiti/koti-isä
- 10 Työtön
- 11 Muu

Kuulutteko johonkin ammatilliseen keskusjärjestöön?

1 En kuulu	a) SAK
2 Kyllä, keskusjärjestöni on:	b) STTK
	c) Akava
	d) MTK

Jos eduskuntavaalit pidettäisiin nyt, minkä puolueen ehdokasta äänestäisitte?

- 1 KESK
- 2 KOK
- 3 SDP
- 4 Vasemmistoliitto
- 5 Vihreät
- 6 RKP
- 7 Kristillisdemokraatit
- 8 Perussuomalaiset
- 9 Jokin muu puolue tai ryhmittymä
- 10 En äänestäisi lainkaan
- 11 En osaa sanoa
- 12 En halua sanoa

Mihin yhteiskuntaluokkaan katsotte lähinnä kuuluvanne

- 1 Työväenluokkaan
- 2 Alempaan keskiluokkaan
- 3 Keskiluokkaan
- 4 Ylempään keskiluokkaan
- 5 Yläluokkaan
- 6 En mihinkään luokkaan, Suomessa ei ole luokkia

KOMMENTTEJA? Seuraavaan voitte kirjoittaa mitä tahansa näkemyksiänne maamme asioista, tulevista vaaleista tai tästä tutkimuksesta. Kaikki mielipiteet ovat tervetulleita ja arvokkaita!

KIITOKSET VAIVANÄÖSTÄ!

Palauttakaa tämä lomake oheisessa kirjekuoressa.